

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

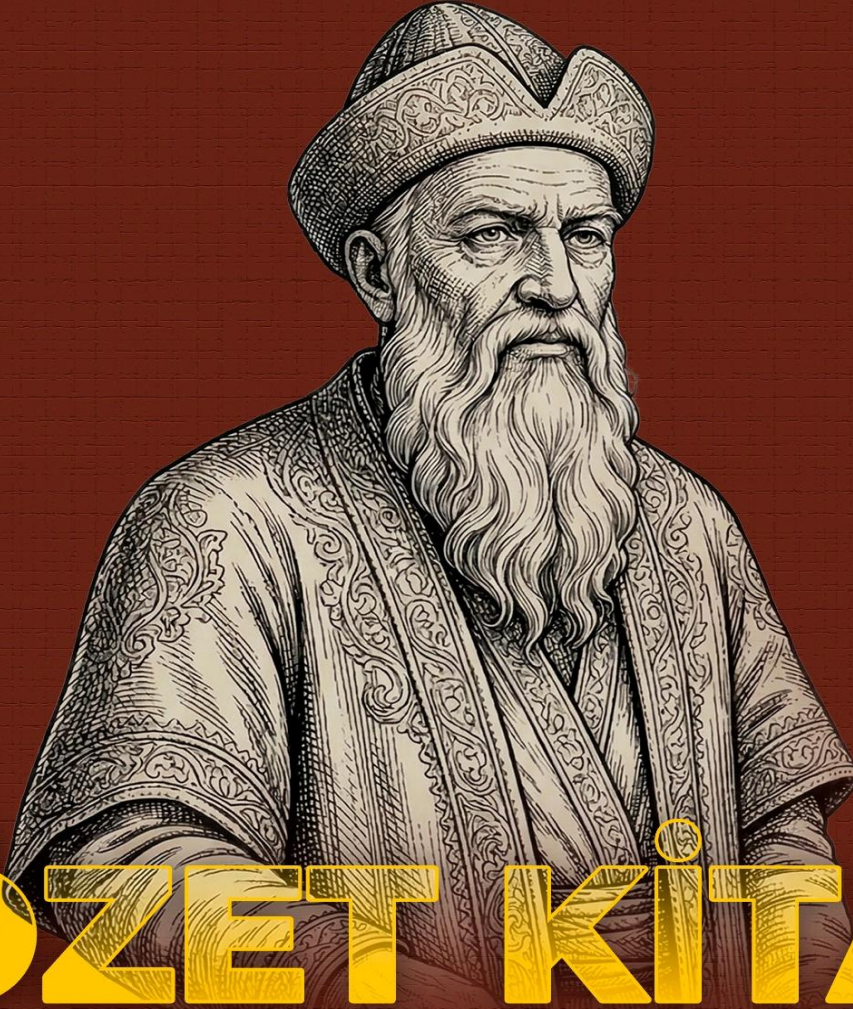

YUNUS EMRE
ENSTITÜSÜ

AVRASYA KÜLTÜR COĞRAFYASINDA DEDE KORKUT, ORTAK BELLEK VE ORTAK GELECEK

DEDE KORKUT IN THE EURASIAN CULTURAL GEOGRAPHY: SHARED MEMORY AND SHARED FUTURE

ÖZET KİTAP

EDİTÖRLER

DOÇ. DR. KENAN AZILI

DR. ÖĞR. ÜYESİ KURBAN DURMUŞOĞLU

Tüm hakları saklıdır / All rights reserved

“İçerikteki yazıların yasal ve etik sorumluluğı yazar(lar)ına aittir.”

“The legal and ethical responsibility of the articles in the content belongs to the author(s).”

ISBN: 978-605-9945-57-8

Bayburt Üniversitesi

Yayın numarası / Publication number: 57

Eylül 2026

BAYBURT

Avrasya Kùltür Coğrafiyasında Dede Korkut: Ortak Bellek ve Ortak Gelecek Sempozyumu

AVRASYA KÜLTÜR COĞRAFYASINDA DEDE KORKUT: ORTAK BELLEK VE ORTAK GELECEK SEMPOZYUMU

ÖZET BİLDİRİ KİTABI

Editörler

Doç. Dr. Kenan AZILI

Dr. Öğr. Üyesi Kurban DURMUŞOĞLU

ONUR KURULU/ HONORARY COMMITTEE

Mustafa ELDİVAN Bayburt Valisi

Mete MEMİŞ Bayburt Belediye Başkanı

Prof. Dr. Mutlu TÜRKMEN Bayburt Üniversitesi Rektörü

Doç. Dr. Zeki ERASLAN Atatürk Kültür Merkezi Başkanı

Prof. Dr. Kamal ABDULLAYEV Azerbaycan Diller Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Zhanseit TUİMEBAYEV Farabi Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Khamidov Obidjon KHAfİZOVİCH Buhara Devlet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Feruza MADRAKHİMOVA Ürgenc Devlet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Ruzibaev Rashid YUSUPOVİCH Ürgenc Tıp Akademisi Rektörü

Prof. Dr. Komiljon KARİMOV Westminster Uluslararası Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Alparslan CEYLAN Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Peyami BATTAL Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ Fırat Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Mehmet KELEŞ Adıyaman Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Ahmet HACİMÜFTÜOĞLU Atatürk Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Oktay YILDIZ Gümüşhane Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. İsmail Hakkı ÖZOLÇER Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörü

Zamin ALİYEYEV Kars Azerbaycan Başkonsolosu

Prof. Dr. Turgay UZUN Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. EKREM Gürel Iğdır Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Bülent ÇAKMAK Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Naurizbay BAYKADAMOV Kazakistan Korkut Ata Kızılorda Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Elbrus İSAYEV Nahçıvan Devlet Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU/ ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Eyüp Fahri KESKENLER (**Başkan**) Bayburt Üniversitesi

Dr. Ömer GÖK (**Koordinatör**) Atatürk Kültür Merkezi

Doç. Dr. Ümit YILDIRIM (**Koordinatör**) Bayburt Üniversitesi

Doç. Dr. Kenan AZILI (**Koordinatör**) Bayburt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kurban DURMUŞOĞLU (**Koordinatör**) Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Yakup KAHRAMAN Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Cihangir KIZILÖZEN Gümüşhane Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Özkan DAYI Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan AKTAŞ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. İlhan KARACA Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Ramin SADIK Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Gazi ÖZDEMİR Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Serdar GÖKTAŞ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Ferdi GÜZEL Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Esat AKTAŞ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman YURTTAŞ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Yasemin AKTAŞ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Tuğba AKKOYUN Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Ruken KARADUMAN Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Osman ORUÇ Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Rumeysa BAKIR DAYI Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Erdemalp ÖZDEN Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Yıldırar YILDIRIM Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ömür ERBAY Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Aslıhan AYTAÇ Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Arzu ÖZDOĞANOĞLU Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ahmet AKPINAR Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Fatih Mehmet EŞKİ Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Abdurrahman KESKİN Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Fatih KÖKSAL Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Merve BÜYÜKADA Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gökçenur AKBOĞA Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ali ÇELİK Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Erdem SAKA Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Uğur UÇAR Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Zeynep GÜNGÖR Bayburt Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Canan ÇETİNKAYA Bayburt Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. İsa BİNGÖL Bayburt Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Abdulkadir KARA Bayburt Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Osman CANAN Bayburt Üniversitesi

BİLİM KURULU/ SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Bùlent BAYRAM Kırklareli Üniversitesi

Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV Azerbaycan Diller Üniversitesi

Prof. Dr. Haşim ŞAHİN Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Ercan ALKAYA Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Yakup KAHRAMAN Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Ergin JABLE Kosova Priştine Üniversitesi

Prof. Dr. Zeki KOÇAK Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan PABUÇCU Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Ferruh AĞCA Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Yavuz DEĞİRMENCİ Bayburt Üniversitesi

Prof. Dr. Teymur ABBASOV Nahcivan Devlet Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Cihangir KIZILÖZEN Gümüşhane Üniversitesi

Prof. Dr. Sedat MADEN Bayburt Üniversitesi

Doç. Dr. Emrah BOZOK Milli Savunma Üniversitesi

Doç. Dr. Zafer SEVER Erzurum Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Seyhan Murtezan İbrahimi Kuzey Makedonya Uluslararası Balkan Üniversitesi

Dr. İlnur Mirgaliyev Tataristan İlimler Akademisi

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe AYÇİÇEK Beykent Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Bekir SARIYILDIZ Giresun Üniversitesi

SEKRETERYA / SECRETARIAT

Arş. Gör. Hüseyin İLHAN Bayburt Üniversitesi

Arş. Gör. Ezgi ÇAPAN Bayburt Üniversitesi

Arş. Gör. Adil KALAYCI Bayburt Üniversitesi

Arş. Gör. Nagehan PAYAZ Bayburt Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

FİZİKSEL RESİM ÜRETİMİNDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMI: RESİM SANATI BAĞLAMINDA BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ	1
--	---

Abdulkadir KARA

YENİ MEDYA ÇAĞINDA DEDE KORKUT HİKÂYELERİ VE WITTGENSTEİN'IN DİL OYUNLARI KURAMI.....	2
---	---

Adem KARTAL

BİRİNCİ TBMM'DE ASKER KÖKENLİ MİLLETVEKİLLERİNİN ROLÜ	3
---	---

Adil KALAYCI

AVRASYA KÜLTÜR COĞRAFYASINDA ORTAK BELLEK AKTARIMI: TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ	4
---	---

Ahmet AKÇAY-Kılıç KÖÇERİ

DEDE KORKUT KİTABI'NDAKİ 'KAĞAN ARSLAN' TABİRİNİN TARİHİ TÜRKÇE METİNLERDEKİ BİR PARALELİ: KÜR ARSLAN	5
---	---

Ahmet AKPINAR

16. ASIR ANADOLU TASAVVUF DÜŞÜNCESİNİN DEDE KORKUT METİNLERİNE YANSIMASI: DELİ DUMRUL BOYU ÖRNEĞİ	6
---	---

Ahmet ÖZKAN

İLETİŞİMSİZLİĞİN METAFORİK DİLİ: NURULLAH GENÇ'İN "ANLATAMADIM" ŞİİRİNDE BİREYSEL VE TOPLUMSAL YABANCILAŞMA	7
---	---

Ahmet USLU

BEKLEYİŞİN MEVSİMSEL POETİKASI: "İHLAMURLAR ÇİÇEK AÇTIĞI ZAMAN" ŞİİRİNDE AŞK, ZAMAN VE UMUT	8
---	---

Ahmet USLU

MARI (TÜRKMENİSTAN) ŞEHRİNİN MEKÂNSAL DEĞİŞİM VE GELİŞİMİ	9
---	---

Akgül NOVRUZOVA

DEDE KORKUT KİTABI'NDA "GİT-" FİİLİNİN HAREKET RİTMİ VE 12 HİKÂYE ÜZERİNDEN ANALİZİ.....	10
--	----

Arzu ÖZDOĞANOĞLU

“OL GÜNLERİ GÖRMEMİŞEM GÖRMÜŞ GİBİ SÖYLEREM”: DEDE KORKUT’UN ADIYLA VERİLEN İKİ METİNDE AHİR ZAMAN YORUMU	11
---	----

Aslıhan HAZNEDAROĞLU

MEHİR VE EVLİLİK SÖZLEŞMESİ: DEDE KORKUT KİTABINDA EVLİLİK KURUMUNUN FİKHÎ ANALİZİ	12
--	----

Ayşe AKTAŞ SİVLİM

GÜRCİSTAN GENEL TARİH DERS KİTAPLARINDA SELÇUKLULAR VE SELÇUKLU İMAJI	13
---	----

Ayşe AYÇİÇEK

TİYATRO OYNAMANIN TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	14
---	----

Bahadır GÜLDEN-Buse TAMAN

CUMHURİYET DÖNEMİ KIRSAL GÜVENLİK MİMARİSİ: BAYBURT BALKAYNAK KÖYÜ KARAKOLU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	15
---	----

Bayram ÇELİK

DEDE KOKRUT HİKÂYELERİNDE ERDEMLİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE TOPLUMSAL OLARAK SÜRDÜRÜLME MEKANİZMALARI	16
--	----

Behram HASANOV

TARİH DÜNYASI DERGİSİNDE BAHSİ GEÇEN ECNEBİ TARİHİ KARAKTERLER	17
--	----

Bilal SAĞLAM

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNE FENOMOLOJİK BİR YAKLAŞIM/HİKÂYELERİN PARANTEZE ALMA (EPOKHE) METODUYLA İNCELENMESİ	18
---	----

Birol AZAR

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ	19
---	----

Burcu HAYIR-Furkan ALTUNAY

TÜRK-İSLÂM KİMLİĞİNİN MEKÂNSAL İNŞASINDA DEDE KORKUT HAFİZASI	20
---	----

Büşra AKKURT

ŞER’İYE SİCİLLERİNE GÖRE OSMANLI KLASİK DÖNEMİ’NDE ANKARA’DA İHTİDA	21
---	----

Canan ÇETİNKAYA

TYMM HAYAT BİLGİSİ DERS KİTAPLARI İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİNİ DESTEKLİYOR MU? KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME	22
--	----

Celal BOYRAZ-Büşra TÜRK-Fadime YILMAZ AKSU

KIRIM HANLIĞI'NIN RUS TOPRAKLARINA YÖNELİK AKIN GÜZERGÂHLARI VE STRATEJİLERİ ...23	
Cem BAYINDIR	
ÇOCUKLARDA DÜŞÜK BENLİK SAYGISI VE SOSYAL ANKSİYETE İLİŞKİSİ24	
Duygu ÇAYCIOĞLU-Büşra ÖKSÜZ- Lokman KOÇAK	
19. YÜZYIL – 20. YÜZYILIN BAŞLARINDA KARABAĞ: TARİHİ COĞRAFYA, KÜLTÜREL ÇEVRE VE TÜRK DÜNYASININ ORTAK HAFIZASI25	
Elshan ASLANOV	
SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANDIĞI HİKÂYESİNİN HERMENÖTİK OKUMA DENEMESİ26	
Emel NALÇACIGİL	
TÜRKİSTAN'DA İPEKBÖCEKÇİLİĞİ: İPEK KOZASI YETİŞTİRİCİLİĞİNDE KIYASIYA REKABET 1895-190027	
Erdal HÜROL	
XVI. YÜZYILDA BAYBURT'UN ONOMASTİK AÇIDAN İNCELENMESİ28	
Erdem SAKA	
DEDE KORKUT'UN İRAN TÜRKLERİNDE YENİDEN ÜRETİMİ: ÂŞIK SELÇUK ŞEHBAZÎ'NİN DİRSE HAN BOYU29	
Faruk GÜN	
LÜTFİ AKAD'IN GÖKÇE ÇİÇEK FİLMİNDE MİTLERİN VE RİTÜELLERİN İŞLEVLERİ30	
Fatih KÖKSAL	
KAFKAS CEPHESİ'NİN (1914-1917) TANIĞI VE TARİHÇİSİ: GENERAL NİKOLAY KORSUN'UN ÇALIŞMALARININ KAYNAK DEĞERİ31	
Fatih Mehmet EŞKİ	
AVRASYA ORTAK BELLEĞİ BAĞLAMINDA SAFEVİ DÖNEMİ OĞUZ-TÜRK KÜLTÜRÜ VE DEDE KORKUT GELENEĞİNİN AVRUPALI SEYYAHLARIN KRONİKLERİNDEKİ İZLERİ33	
Fatima ZEYNALLI	
NEFS TEORİSİNİN IŞIĞINDA KORKUT ATA'NIN BİLGELİĞİ34	
Fatma TOSUN KÖSE	
LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BESLENME ALIŞKANLIKLARI İLE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU VE SOSYAL MEDYADA BEĞENİLMEME KORKUSU ARASINDAKİ İLİŞKİ35	
Fatmagül BOZ-Lokman KOÇAK	

BEY BÖYREK HİKAYESİNİN YENİ BİR RİVAYETİ: ERENLİ/ BAYBURT VARYANTI	36
Ferdi GÜZEL-Firdes Aybüke ŞAHİNOĞLU	
DEDE KORKUT'TA DELİ DUMRUL: ÖLÜM KARŞISINDA İNSAN KİBRİNİN FELSEFİ ANALİZİ	37
Fırat KARADAĞ	
BÜYÜK SELÇUKLU AVCILIK TEŞKİLATINDA BÂZDÂRLARIN GÖREV VE SORUMLULUKLARI	38
Fırat UMANÇ	
ELEŞTİREL POSTHÜMANİZM BAĞLAMINDA YAŞAR KEMAL'İN KUŞLAR DA GİTTİ ROMANI	39
Gökşen YILDIRIM	
ORTA ÇAĞ TÜRK DEVLET GELENEĞİNİN EPİK YANSIMASI OLARAK DEDE KORKUT ANLATILARINDA TÖRE VE SİYASAL DÜZEN.....	40
Gönül BAYRAM KALKAN	
DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN SÖZ VARLIĞININ BAYBURT AĞZINDAKİ YANSIMALARI	42
Gül YILMAZ ÇAL	
TÜRK DÜNYASI ANLATILARINDA MEKÂN ÖGELERİNDEN HAREKETLE ERKEĞİN UZAMSAL YOLCULUĞU VE KENDİLİK GÖRÜNÜMLERİ	44
Gülcan AYDINLIK-Tuğba AKKOYUN	
LUCY ATKINSON'IN SEYAHATNAMESİNDE ALTAY VE KAZAK BOZKIRLARINDA TÜRK KADINI İMAJI (1848-1853)	45
Harun ARSLANTÜRK	
ANTİ MASAL TÜRÜNÜN MİKHAİL BAKHTİN'İN KARNAVALESK YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE ÇÖZÜMLENMESİ	46
Hatice Yaren YANAR-Evrem KARATAŞ ÜLGER	
GÜNEY AZERBAIJAN MİLLÎ HÜKÛMETİNİN KURULUŞU VE FESHİ	48
Hayriye ZOZUK	
MOBİL UYGULAMA GELİŞTİRME EĞİTİMİNDE ARAŞTIRMA EĞİLİMLERİ VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR DERLEME	49
Hilal Nur GÜLEN	
TÜRK DEVLETLERİNDE YAPAY ZEKÂ POLİTİKALARI: DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE TEKNOLOJİK İŞ BİRLİĞİ PERSPEKTİFİ	50
Hulusi Mehmet TANRIKULU-Hakan PABUÇCU	

TÜRK DÜNYASINDA YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ DİL TEKNOLOJİLERİNİN GELİŞİMİ VE DİJİTAL KÜLTÜREL ENTEGRASYONA ETKİSİ	51
---	----

Hulusi Mehmet TANRIKULU

OSMANLI SARAY BÜROKRASİSİNDE PATRONAJ İLİŞKİLERİ: XVII. YÜZYILA AİT BİR MASRAF DEFTERİ ÖRNEĞİ (1659-1661)	52
---	----

İlhan GÖK

GÜNDELİK HAYATIN ALGORİTMİKLEŞMESİ: YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ KARAR VERME PRATİKLERİ	53
--	----

İlhan KARACA-Zeynep GÜNGÖR

TÜRK EDEBİYATINDA HODOLOJİK MEKÂN: SABAHATTİN ALİ'NİN ASFALT YOL ÖYKÜSÜ	54
---	----

İpek KILIÇ

EĞİTİMDE YAPAY ZEKA OKURYAZARLIĞI ARAŞTIRMALARI: BERTOPIC İLE TEMATİK VE ZAMANSAL BİR İNCELEME	55
--	----

İsa BİNGÖL

TARİHSEL TÜRK DİLİ ALANLARINDAKİ İYELİK KATEGORİSİNE İŞLEVSEL BİR YAKLAŞIM	56
--	----

Kenan AZILI-Ezgi ÇAPAN

NASRKÛH KALESİ KUŞATMASI: MOĞOL HARP TARİHİNDE YAPAY TEPE İNŞASI VE MANCINIK TEKNOLOJİSİ	57
--	----

Kurban DURMUŞOĞLU

NURETTİN TOPÇU'NUN MAARİF TASAVVURU EKSENİNDE 2024 TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ	58
--	----

Kürşad KARA

KİTABI-DEDE KORKUT VE NADİR ŞAH KONTEKSTİNDE TÜRKÇÜLÜK, İSLAM DEĞERLERİ VE DEVLETÇİLİK GELENEKLERİ	59
--	----

Lale MOLLAYEVA

MUHAYYİLENİN DERİNLİKLERİNDE BİR SİMÜLASYON KIRILMASI: KİTAB-ÜL HİYEL'DE İKTİDAR, SİMÜLASYON VE TEKNO-ELEŞTİRİ	60
--	----

Latif AKKAYA-Mesut TEKŞAN

16093 VE 17602 NUMARALI TEMETTÜÂT DEFTERLERİNE GÖRE PASİN-İ ULYÂ KAZASI MERDİVEN KÖYÜNÜN SOSYAL VE EKONOMİK TARİHİ	61
--	----

Mehmet AK-Gazi ÖZDEMİR

DEDE KORKUT HİKAYELERİNDE SİYASAL MEŞRUIYETİN KAYNAKLARI: OTORİTE, TÖRE VE TOPLUMSAL RIZA ÜZERİNE BİR İNCELEME	62
--	----

Mehmet KAPUSIZOĞLU

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİNİN İRFAN EĞİTİMİ ANLAYIŞI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	63
--	----

Memet KUZEY

TÜRK DÜNYASININ KÜLTÜREL DEĞERLERİNİN AKTARIMINDA ÖNEMLİ BİR DEĞER: DEDE KORKUT KİMLİĞİ VE OĞUZNAME ÖRNEĞİ	64
--	----

Mertkan MERT

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE İ‘TİKÂDÎ UNSURLAR	65
---	----

Merve BOYNUEĞRİ

SINIRLARIN AYIRDIĞI AİLELER: RUSYA VE OSMANLI DEVLETİ ARASINDA KARAÇAY-MALKAR MUHACİRLERİNİN AİLE BİRLEŞİMİ TEŞEBBÜSLERİ (1874–1909)	66
--	----

Merve KARAÇAY TÜRKAL

ALTIN ORDA DEVLETİ'NDE FAZIL BİR ZAT: ŞEYH NUMAN	67
--	----

Merve SÜRÜCÜ

DEDEM KORKUT KİTABI'NDA ORTAK TÜRK BELLEĞİNİN DİL KATMANLARI VE YANLIŞ OKUMA SORUNU	68
---	----

Mesut KÜRÜM

1950 YILINDA YAYIMLANAN KISA ÖMÜRLÜ BİR YEREL BASIN DENEMESİ: BAYBURT GAZETESİ...69	
---	--

Mesut YILMAZ-Adem SAKA-Nurettin DOĞAN

GÜMÜŞELİ GAZETESİNE GÖRE GÜMÜŞHANE VE BAYBURT'TA EKONOMİK HAYAT (1934-1949) ..70	
--	--

Mesut YILMAZ-Adem SAKA-Nurettin DOĞAN

MİRZA ŞAHRUH DÖNEMİNDE (1405-1447) YASA VE ŞERİAT	71
---	----

Muhammed Emin KOÇAK

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE KRİZ YÖNETİMİ	72
---	----

Muhammed Enes KAN-Aykut BALCI

EĞİTİMDE ÖĞRENME ANALİTİĞİ İÇİN YAPAY ZEKÂ AJANLARI: BİR SİSTEMATİK LİTERATÜR DERLEMESİ	73
---	----

Muhammed GÜLER

“ZEVCİMİ KATLEDENLERE YİRMİ BEŞ KURUŞ VERİYİM”: 17. YÜZYIL AMASYA'SINDA EŞ CİNAYETİ, ADLİ TAHKİKAT VE MİHR-İ MÜECCELİN CEZAI TASFİYESİ	74
--	----

Muhammet TEMEL

MİTOLOJİK KAOSTAN DİNİ KOZMOSA DEDE KORKUT: KRİZ, TRAVMA VE UYUM SÜREÇLERİNİN DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ	75
--	----

Murat ÇİNİCİ

MUHTÂR B. EBÛ UBEYD ES-SEKAFÎ HAREKETİ VE KEYSÂNİYYE/MUHTÂRİYYE FIRKASININ TEŞEKKÜLÜ.....	76
---	----

Murat ERKOÇ

VATANDAŞLIK KAVRAMI ÜZERİNE TARİHSEL VE SİYASAL BİR İNCELEME	77
--	----

Murat Saltuk BİLGİLİ

DEDE KORKUT DESTANI HİKAYELERİNE EKOKRİTİK AÇIDAN BAKIŞ	78
---	----

Mustafa AYYILDIZ-Merve YETİM

ORTA ASYA'DAN GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNE TÜRK MİLLETİNDE HAYVANCILIĞIN ÖNEMİ	79
--	----

Vecihi AKSAKAL -Mustafa Bora MEŞELİ

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA “BİZ” SÖYLEMİNİN İNŞASI: BENEDİCT ANDERSON'IN HAYALİ CEMAATLER YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME	80
---	----

Mustafa ÇAKIR-Furkan ALTUNAY

DEDE KORKUT'TA ADALET DEĞERİ	81
------------------------------------	----

Mustafa ŞENGÜN

TÜRKÇEDE İKİLİ ADLAR: DERLEM TEMELLİ BİR İNCELEME	82
---	----

Nagehan PAYAZ

THE EPIC OF DEDE KORKUT AS AN INSTRUMENT OF “SOFT POWER” AND CULTURAL DIPLOMACY IN THE INTEGRATION PROCESSES OF CENTRAL ASIA	83
--	----

Nazgul ZHOLDOSHOVA

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE GEÇEN BAZI DUALARIN HADİS LİTERATÜRÜNDEKİ İZLERİ	84
---	----

Necip Sefa DEMİR

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDEKİ ZİYAFET VE İKRAM KÜLTÜRÜNÜN SÜNNETTEKİ KARŞILIĞI.....	85
---	----

Necip Sefa DEMİR

TÜRKİYEDE ÖĞRETMENLERİN İLETİŞİM BECERİLERİ ÜZERİNE HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI	86
---	----

Nihal ÖZDEMİR

DEDE KORKUT DESTANI VE UÇ TÜRKMENLERİ: TARİHİ BİR PERSPEKTİF	87
--	----

Nuri KAYA

DEDE KORKUT ANLATILARINDA KİNETİK YAPININ MÜZİKSEL JESTLERE DÖNÜŞÜMÜ: DELİ KARÇAR VE PİRELER SAHNESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	88
---	----

Oğuzhan AKKUZU

SERVET-İ FÜNUN POETİKASI BAĞLAMINDA TEVFİK FİKRET'İN HİKÂYELERİ	89
---	----

Osman ORUÇ

MOĞOL TEHDİDİ GÖLGESİNDE TÜRKİYE SELÇUKLU-HÂREZMŞAH İLİŞKİLERİ: ÇATIŞMADAN HİZMET SÜRECİNE	90
--	----

Yasemin AKTAŞ-Ömer Faruk ÇETİN

BURSA İNEBEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ GENEL KOLEKSİYONU 1150/8 NUMARADA KAYITLI BULUNAN MANZÛM PEND-NÂME	91
--	----

Ömür ERBAY

NÜZHETÜ'L KULUB'DA IRAK-I ACEM	92
--------------------------------------	----

Özkan DAYI-Yazel ÇİL

XIII. YÜZYILDA TASAVVUFUN TARİHSEL SÜRECİ (İRAN VE HİNDİSTAN ÖRNEĞİ)	93
--	----

Özkan DAYI

KUR'ÂN MEÂLLERİNİN SADELEŞTİRİLMESİNDE MÜELLİFİN KİRÂAT TERCİHLERİNE RİAYET EDİLMESİ MESELESİ: HAK DİNİ KUR'ÂN DİLİ ÖRNEĞİ BAĞLAMINDA	94
---	----

Recep BİRİNCİ

NEBE' SÛRESİNDE İNSANA VERİLEN DEĞER	95
--	----

Resul ERTUĞRUL

İÇ BAĞLAM VE DIŞ BAĞLAM AÇISINDAN ÂDİYÂT SÛRESİ	96
---	----

Resul ERTUĞRUL

TÜRK VE ARAP DESTAN GELENEĞİNDE KÜLTÜREL BELLEĞİN İZLERİ: DEDE KORKUT İLE SÎRET BENÎ HİLÂL ÖRNEĞİ	97
---	----

Rümeysa BAKIR DAYI

TÜRK DÜNYASININ ORTAK TARİHSEL HAFIZASINDA NADİR ŞAH AVŞAR MİRASI VE DEVLETÇİLİK GELENEKLERİ	98
Sabina ALIYEVA	
HUASTUANİFT’TE İKİLEMELER	99
Sedanur BATTAL	
TÜRKİYE’DE MÜLKİ İDARİ TEŞKİLAT DEĞİŞİMLERİ: BAYBURT ÖRNEĞİ	100
Serdar GÖKTAŞ-Fatih TUNÇAY	
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN INSTAGRAM SAYFALARINA YÖNELİK BİR İNCELEME	101
Serhat YILMAZ	
GAZNELİ SARAYINDA METHİYE: FERRUHÎ-Yİ SİSTÂNÎ’NİN HASENEK VEZİR’E YAZDIĞI METHİYELER ÜZERİNE BİR İNCELEME	102
Sevda AYGAR BACANLI	
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEDE KORKUT HİKÂYELERİNE İLİŞKİN KÜLTÜREL MİRAS ALGILARI VE EĞİTSEL KULLANIM GÖRÜŞLERİ	103
Sevda YILMAZ	
DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE KILIÇ SEMBOLİZMİ	104
Suzan ORÇAN	
PERFORMANS TOPLUMUNDA TÜKENMİŞLİK DUYGUSU: GEÇ MODERN TOPLUMDA DUYGUSAL YORGUNLUK	105
Süleyman YURTTAŞ-Zeynep GÜNGÖR	
KUZEYDE OSMANLI’YI KURGULAMAK: XVIII. YÜZYIL İSVEÇ SARAY MİMARİSİNDE TURQUERIE VE MEKÂNSAL BELLEK	106
Şeref Can ÇETİN	
TÜRK KÜLTÜRÜNDE ORMAN ODAKLI SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI VE MİRASIN MEDYADAKİ GÖRÜNÜRLÜK STRATEJİLERİ	107
Şule Yüksel ÖZMEN-Mahmut ERCAN	
TÜRK-İSLAM DÜNYASININ COĞRAFİ PARÇALANMA EKSENİ: ZENGEZUR’UN ERMENİLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ VE EMPEYAL AKILIN STRATEJİK HEDEFLERİ	108
Telman NUSRETOĞLU	

Avrasya Kùltür Coğrafyasında Dede Korkut: Ortak Bellek ve Ortak Gelecek Sempozyumu

SİBEL K. TÜRKER'İN “MECNUN KELEBEKLER” ROMANINDA FARKINDALIK	110
Tuğba ÇİÇEK	
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA SÜMERBANK DERİ ve KUNDURA MÜESSESESİ: ÜRETİM, TEDARİK ve KURUMSAL FAALİYETLER (1939-1945)	111
Uğur UÇAR	
BAYBURTLU ZİHNÎ'NİN KALEMİNDEN İKİ OSMAN PAŞA: METİN TAHKİKİ VE BÜROKRATİK ELEŞTİRİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME	112
Üzeyir TUNA	
BAYBURT ZİYÂİYYE KÜTÜPHANESİ VE “DERSAADET”TEN GELEN KİTAPLAR” DEFTERİ	113
Veysel GİDER-Gazi ÖZDEMİR	
İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA AİLE TEMASI (1998-2024)	114
İlker DERE-Yakup ATEŞ	
KİTAB-I DEDE KORKUT'TA “DOĞA-İNSAN” BİRLİĞİ VE GÜNCEL EKO-KRİTİK SANAT PRATİKLERİ.....	115
Yasemin TÜMER ÇELİK	
BAYBURT İLİNİN TURİZMİNDE DEDE KORKUT'UN YERİ VE ÖNEMİ	116
Yavuz DEĞİRMENCİ-Sezgin YILDIZ	
TÜRKİYE'NİN UNESCO DÜNYA MİRASI GEÇİCİ LİSTESİ'NDEKİ VARLIKLARININ TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	117
Yavuz DEĞİRMENCİ-Sezgin YILDIZ	
İLKOKUL 3. SINIF FEN BİLİMLERİ DERS KİTABINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ)	118
Yavuz DEĞİRMENCİ-Nihal ÖZDEMİR	
HÂCÎ-Yİ KİRMÂNÎ'NİN SULTAN BAHADIR HAN'A YAZDIĞI BİR KASİDESİNİN TAHLİLİ	119
Yeşim IŞIK BAĞRIAÇIK	
RUS İMPARATORLUĞUNUN SİBİRYA'DA UYGULADIĞI CEZA POLİTİKALARINA BİR ÖRNEK: KATORGA SİSTEMİ	120
Zafer SEVER	

Avrasya Kùltür Coğrafiyasında Dede Korkut: Ortak Bellek ve Ortak Gelecek Sempozyumu

KUR'AN KISSALARINDAKİ BABA-OĞUL İLİŞKİLERİNİN DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDEKİ YANSIMALARI	121
---	-----

Zeynep DEMİRYORGAN

DÜNYA MÜZİK KÜLTÜRÜNDE EN UZUN SÜRE ÇALINAN MÜZİK ESERLERİ	122
--	-----

Zinyet ORUCOVA

FİZİKSEL RESİM ÜRETİMİNDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMI: RESİM SANATI BAĞLAMINDA BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Öğr. Gör. Dr. Abdulkadir KARA

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Yapay zekâ (YZ) teknolojilerindeki sıçramalar, sanatsal üretim süreçlerini dijital ekranların ötesine taşıyarak geleneksel atölye pratikleriyle bütünleşmeye başlamıştır. Bu araştırma, YZ ve resim sanatı ilişkisini salt dijital görüntü üretimiyle sınırlı görmeyerek; tuval, boya, fırça darbesi, eskiz, kompozisyon ve fiziksel atölye üretimi bağlamında ele alan akademik literatürün bibliyometrik görünümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Web of Science (WoS) veri tabanında yürütölen arama sonucunda ulaşılan 540 yayın; yıl (2021-2025) ve belge türü (makale) kısıtlamalarından geçirilerek nihai 215 makalelik bir veri setine indirgenmiştir. Verilerin analizi, R tabanlı Bibliometrix yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiş; ortak yazarlık, eş-oluşum ve ölkö iş birliği ağı haritaları çıkarılmıştır. Bulgular, fiziksel resim ve YZ entegrasyonunu konu alan araştırmaların 2022 yılındaki üretken YZ devrimiyle ivme kazandığını ve istikrarlı bir şekilde artarak 2025 yılında zirveye ulaştığını göstermektedir. Anahtar kelime analizleri, Difüzyon Modelleri" ve "Derin Öğrenme" gibi algoritmik kavramların doğrudan "Geleneksel Resim" ve "Tuval" kavramlarıyla güçlü ağlar kurduğunu kanıtlamaktadır. Coğrafi ve kurumsal ağlarda ise Çin ve ABD'nin literatürü domine ettiğı saptanmıştır. Araştırmanın en çarpıcı bulgusu; konunun öznesi geleneksel sanat pratikleri olmasına rağmen, yayınlarda bilgisayar teknolojileri alanındaki dergilerin sıklıkla tercih edilmiş olmasıdır. Bu durum, sanatçı ve mühendislerden oluşan çok disiplinli çalışma ekiplerinin kurulduğunu ve tuval-fırça etkileşiminin, günümüzde robotik hassasiyeti ve algoritmik başarıyı ölçmek için mühendisler tarafından bir test sahası olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, YZ'nin soyut bir tasarım aracı olmaktan çıkıp fiziksel sanat stüdyolarında somut bir eş-yaratıcıya dönüştüğü süreci haritalamakta ve geleceğın sanat kuramlarına yön verecek ampirik bir zemin sunduğı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: *Yapay zekâ, resim sanatı, fiziksel üretim, bibliyometrik analiz*

YENİ MEDYA ÇAĞINDA DEDE KORKUT HİKÂYELERİ VE WITTGENSTEIN'IN DİL OYUNLARI KURAMI

Dr. Öğr. Üyesi Adem KARTAL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Türk kùltür coğrafiyasının ortak belleğini kuran temel anlatılardan Dede Korkut Hikâyelerini, Ludwig Wittgenstein'ın geç dönem felsefesinde geliştirdiği dil oyunları yaklaşımı ve yeni medya kuramları çerçevesinde değerlendirmektedir. Araştırmanın amacı; ad verme, soylama, alkış, kargış ve bilge aracılığı gibi anlatısal pratiklerin toplumsal anlam üretme işlevlerini belirlemek ve bu işlevlerin sosyal medya, dijital oyun, çevrimiçi video ve animasyon gibi ortamlarda hangi yönleriyle sürdüğünü ya da dönüştüğünü tartışmaktır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş; ilgili literatür, kavramsal çözümleme ve karşılaştırmalı yorumlama yoluyla incelenmiştir. Bulgular, Dede Korkut anlatılarındaki sözlerin yalnızca bilgi aktarmadığını; kimlik kazandıran, statü belirleyen, topluluğa kabulü sağlayan ve davranışa yön veren edimler olarak işlediğini göstermektedir. Yeni medya ortamlarında kullanıcı adı, avatar, rozet, rütbe, beğeni, paylaşım ve dışlama pratikleri de platformların kuralları içinde benzer işlevler üstlenmektedir. Bununla birlikte bu benzerlik tarihsel bir devamlılığın kanıtı değil, işlevsel bir yakınlıktır. Dijital yeniden üretim kùltürel mirası görünür ve katılımcı kılarak anlatıyı sadeleştirme, bağlamından koparma ve algoritmik ölçütlere bağımlı hâle getirme riski de taşımaktadır. Sonuçta çalışma, kùltürel sürekliliği teknolojik benzerlikle özdeşleştirmeyen eleştirel ve bağlama duyarlı bir yaklaşım önermektedir. Dede Korkut Hikâyelerinin yeni medya çağında korunmasının, metni aynen çoğaltmaktan çok, onu oluşturan yaşam biçimini ve etik ilişki düzenini yeni anlatım biçimleri içinde yeniden kurmaya bağılı olduğu ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Wittgenstein, dil oyunları, yeni medya, dijital kùltür.

BİRİNCİ TBMM'DE ASKER KÖKENLİ MİLLETVEKİLLERİNİN ROLÜ

Arş. Gör. Adil KALAYCI
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), ülkenin işgal altında bulunduğı ve topyekün bir varoluş mücadelesinin yürütüldüğü olağanüstü bir dönemde kurulmuştur. Bu meclis, bürokratlardan din adamlarına, tüccarlardan çiftçilere, aşiret reislerinden askerlere kadar geniş katılımlı bir profile sahip olmuştur. Bu profil içerisinde, Osmanlı modernleşmesinin öncüsü olan ve Milli Mücadele'nin sevk ve idaresini üstlenen asker kökenli milletvekilleri kurucu bir tabaka olarak öne çıkmaktadır. Literatürde asker kökenli milletvekillerinin faaliyetleri genellikle cephe ve askeri stratejiler kapsamında ele alınmıştır. Ancak TBMM kayıtları incelendiğinde, bu kişilerin meclis çatısı altında son derece geniş bir faaliyet alanına sahip oldukları görölmektedir. Bu çalışmada; Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Ali Fethi Okyar, Kâzım Özalp, Rauf Orbay ve Fevzi Çakmak gibi Milli Mücadele önderlerinin yanı sıra; Ömer Lütfi Yasan, Ahmet Hamdi Apaydın, Yusuf İzzet Met, İhsan Eryavuz, Rasim Celaleddin Öztekin, Hasan Hayri Kanko, Hacı Şükrü Aydınoğ, Kadri Ahmet Kürkçü, Ali Rıza Bebe, Hulusi Kutluoğlu, Ömer Lütfi Argeşo, Mehmet Cavit Erdel, Salahattin Köseoğlu, Avni Zaimler, Vasıf Karakol, Mustafa Vasfi Süsoy, Ali Şükrü Bey ve Hüsrev Gerede başta olmak üzere 51 asker kökenli milletvekilinin parlamentodaki rolleri tematik ve analitik bir yöntemle incelenmiştir. Yapılan analiz, asker kökenli milletvekillerinin anayasal devlet inşasından kırsal kalkınmaya, mali denetimden sosyal yardımlara, ulaştırma altyapısından olağanüstü yargı mekanizmalarına kadar toplumsal düzeninin hemen her alanında yer aldığını göstermiştir.

Anahtar kelimeler: *asker, tbmm, milletvekili, birinci meclis.*

AVRASYA KÙLTÜR COĞRAFYASINDA ORTAK BELLEK AKTARIMI: TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

Prof. Dr. Ahmet AKÇAY

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

Dr. Kılıç KÖÇERİ

ADALET BAKANLIĞI

ÖZET

Kitâb-ı Dedem Korkut, Türk dilinin ve kültürel belleğinin en eski ve en kapsamlı yazılı kaynaklarından biri olarak Avrasya coğrafyasının ortak miras havuzunda ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu çalışmada, Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan millî ve evrensel değerler ile kültürel kodlar incelenmiş; bu unsurların Türkçe öğretim süreçlerine, dil varlığı ve müfredat uyumu bağlamında katkıları değerlendirilmiştir. Nitel araştırma modeline dayanan çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri, öne çıkan söz varlığı/dil öğeleri, aktarılan kültürel kodlar/söylemler, odaklanılan değerler ve müfredat/işleniş durumları ölçütlerine göre sistematik içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda; alplık, soysoylama, esenleşme/kargış kalıplarından oluşan yoğun bir dil mirası tespit edilmiştir. Bu dilsel zemin üzerinde; vatanseverlik, ahde vefa, liderlik, dürüstlük ve toplumsal barış gibi değerlerin karakter edimleri üzerinden örtük olarak aktarıldığı belirlenmiştir. Ad verme, toy kültürü, çobanlık ve mitolojik öğelerin başat kültürel söylemler olduğu görülmüştür. Ayrıca anlatıların ortaokul 5. sınıftan 8. sınıfa kadar drama, eleştirel düşünme ve dinleme odağıyla işlenmeye uygun bir pedagojik esnekliğe sahip olduğu saptanmıştır. Bulgular, Dede Korkut metnlerinin yalnızca dil becerisi geliştiren okuma parçaları olmadığını; kültürel okuryazarlık, karakter inşası ve tarihsel bilinç uyandırma bakımından yüksek bir pedagojik potansiyel barındırdığını göstermektedir. Bu doğrultuda çalışma, yenilikçi öğretim tasarımı ilkelerine dayanarak, Dede Korkut anlatılarının anlam odaklı ve dijital pedagoji destekli stratejilerle Türkçe ders kitaplarında yeniden konumlandırılmasına yönelik somut öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Türkçe Eğitimi, Dede Korkut hikâyeleri, değer*

DEDE KORKUT KİTABI'NDAKİ 'KAĞAN ARSLAN' TABİRİNİN TARİHİ TÜRKÇE METİNLERDEKİ BİR PARALELİ: KÜR ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AKPINAR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Oğuz Türklerinin tarihî, sosyal ve kültürel yaşamını yansıtan en önemli eserlerden biridir. Eser, nitelik olarak bir destan metnidir. Bu sebeple, eserin temel içerik unsurlarını alplık, kahramanlık ve yiğitlik oluşturur. Eserde 'güç ve otorite' göstergeleri kimi hayvan adlarıyla ilişkilendirilmiş; 'yiğitlik, cesurluk ve bahadırılık' gibi değerler de hayvan adlarına dayanan unvan ve sıfat gruplarıyla ifade edilmiştir. Bu bağlamda, eserde 'Kağan Arslan' ibaresi hem güç, kudret ve otorite hem de yiğitlik, cesaret ve bahadırılığı simgeleyen bir unvan veya sıfat grubu olarak kullanılmıştır.

Diğer taraftan, tarihî Türkçe metinlerde tanıklanan 'Kür Arslan' ibaresi de tıpkı 'Kağan Arslan' gibi aynı semantik bağlamda kullanılmıştır. Nitekim her iki ibare de 'cesurluk, yiğitlik ve bahadırılık' kavramlarını karşılayan dilsel göstergeler niteliğindedir. Bu durum batı Türk dili sahasında görülen 'Kağan Arslan'ın doğu Türk dili sahasında yer alan 'Kür Arslan' ibaresinin işlevsel ve semantik açıdan paralel bir formu olduğunu düşündürmektedir.

Bu bildiride, söz konusu iki ibare tarihî Türkçe metinlerdeki tanıklarıyla birlikte ele alınıp incelenecektir. Yazıda, aynı semantik alanda gelişen iki sıfat/unvan grubunun farklı Türk yazı dili çevrelerinde fakat benzer anlam ve işlev özellikleriyle nasıl ortaya çıktığı tartışılacak, bu paralelliğin ortak Türkçe söz varlığı ile ortak Türk kültür ve düşünce sisteminin bir yansıması olup olmadığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut Kitabı, Kağan Arslan, Kür Arslan, Unvan Grubu, Tarihî Semantik.*

16. ASIR ANADOLU TASAVVUF DÜŞÜNCESİNİN DEDE KORKUT METİNLERİNE YANSIMASI: DELİ DUMRUL BOYU ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Ahmet ÖZKAN
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Avrasya kültür coğrafyasının ortak belleğini şekillendiren en temel kurucu metinlerden biri olan *Kitâb-ı Dede Korkut*, bünyesinde mitolojik anlatılar barındırsa da yazıya geçirildiği dönemin zihniyet dünyasından bağımsız değildir. Metnin kaleme alındığı 16. yüzyıl, söz konusu coğrafyada tasavvufi kurumsallaşmanın, tarikat yapılarının ve derviş figürlerinin toplum nezdinde en yoğun şekilde karşılık bulduğu bir zaman dilimidir. Bu çalışmada, sözlü gelenekten süzülerek gelen hikâyelerin 16. asır Anadolu tasavvuf kültürü ve ıstılah dağarcığıyla yeniden üretiliş süreci, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* boyu üzerinden sembolik bir çözümlemeye tabi tutulacaktır.

Literatürde çoğunlukla halk edebiyatı bağlamında, sosyolojik, mitolojik veya şamanik açılardan incelenen Deli Dumrul'un Azrail ile mücadelesi ve can verme sahneleri, bu tebliğde klasik tasavvuf metodolojisindeki "nefis terbiyesi" ve "ölmeden önce ölmek" (iradî ölüm) kavramları bağlamında şerh edilecektir. Hikâyede, Deli Dumrul'un kuru çay üzerine kurduğu köprü, tasavvufi sülûkun ilk basamağı olan *nefs-i emmâre*'yi, Azrail ile karşılaştıktan sonra kendi acziyetini idrak etmesi *nefs-i levvâme*'yi ve en nihayetinde eşi ile birlikte sergilediği rıza hali ve canını Hakk'a teslim edişi ise "Ölmeden önce ölünüz" sırrını remzetmektedir. Yine, Azrail'in hikâyede bir güvercin suretinde görünmesi de Anadolu sahasında kaleme alınan tasavvufi menâkıbnâmelerdeki ruhun tecerrüdü ve don değiştirme motifleriyle tam bir uyumluluk arz etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Avrasya ortak belleğindeki savaşçı kahraman (alp) figürünün, 16. asır Anadolu irfan coğrafyasında içsel bir dönüşüm geçirerek nasıl bir "eren/derviş" kimliği kazandığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yaklaşımla, Dede Korkut metnlerinin sadece mitolojik birer anlatıdan ibaret olmadığı, aksine insanın olgunlaşma yolculuğunu geleceğe taşıyan, derin anlamlarla örülü birer nefis terbiyesi rehberi olarak da okunabileceği temellendirilmiş olacaktır.

Anahtar kelimeler: Tasavvuf, Dede Korkut, Deli Dumrul, 16. asır Anadolu tasavvuf kültürü, nefis terbiyesi.

İLETİŞİMSİZLİĞİN METAFORİK DİLİ: NURULLAH GENÇ'İN “ANLATAMADIM” ŞİİRİNDE BİREYSEL VE TOPLUMSAL YABANCILAŞMA

Doç. Dr. Ahmet USLU

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Nurullah Genç'in modern Türk şiirinin özgün duyarlılığıyla kaleme aldığı "Anlatamadım" şiiri, insanın en temel varoluşsal sancılarından biri olan "anlaşılamama" ve "iletişimsizlik" izleklerini derinlemesine ele alır. Bu bildiri, şiirde şairin zengin bir metafor dünyası aracılığıyla kurduğu bireysel yalnızlık ile toplumsal yabancılaşma arasındaki köprüyü incelemektedir. Eserdeki her kıta; aşktan aile bağlarına, sanatsal üretimden ahlaki çürümeye kadar hayatın farklı alanlarında yaşanan tıkanmaları felsefi bir boyutta gözler önüne serer. Şair; "gündüze geceyi", "cellada inceyi", "sarrafa inciyi" ve "cahile hocayı" anlatamamaktan yakınırken, zıtlıklar üzerinden insan ilişkilerindeki empatinin kayboluşunu sembolize eder.

Metinde kullanılan anlama ve anlatamama eylemleri, sadece iki insan arasındaki duygusal bir mesafeyi değil, aynı zamanda modern insanın kadim değerlere, sevgiye ve bilgiye karşı sağırlaşmasını da ifade eder. Şairin doğa-insan ve somut-soyut ilişkileri üzerinden kurduğu imgeler, bireyin kendi içine çekilerek ruhsal bir kale inşa etmesiyle sonuçlanan bir içsel yolculuğu tasvir eder. Sonuç olarak "Anlatamadım" şiiri, dilin sınırlarını zorlayan bir haykırış olmanın ötesinde, insanın modern çağda kendi özüne ve çevresine karşı yaşadığı ontolojik yabancılaşmanın lirik ve hüznü bir belgesi niteliğindedir. Bu çalışma, söz konusu eseri yapısal ve tematik açılardan çözümleyerek Türk edebiyatındaki anlaşılamama temasına yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yeni Türk Edebiyatı, Nurullah Genç, İletişimsizlik, İmge Dünyası, Varoluşsal Yalnızlık.*

BEKLEYİŞİN MEVSİMSEL POETİKASI: “İHLAMURLAR ÇİÇEK AÇTIĞI ZAMAN” ŞİİRİNDE AŞK, ZAMAN VE UMUT

Doç. Dr. Ahmet USLU

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Karakoç’un “İhlamurlar Çiçek Açtığı Zaman” şiiri, aşkı yalnızca bir duygusal yakınlık hâli olarak değil; zaman, sabır, umut ve kavuşma ekseninde örülen derin bir bekleyiş tecrübesi olarak kurar. Bu bildiride şiir, “beklemek” fiilinin sıradan bir gecikme değil, sevdanın olgunlaşma biçimi olduğu düşüncesi üzerinden incelenecektir. Şiirde tekrar edilen “İhlamurlar çiçek açtığı zaman” dizesi, kesin bir tarih vermeyen; buna rağmen güçlü bir kavuşma vaadi taşıyan sembolik bir zaman göstergesi olarak öne çıkar. Böylece şiirde takvimsel zaman ile duygusal zaman arasındaki gerilim görünür hâle gelir.

Metin boyunca tabiat unsurları, yalnızca dekoratif bir unsur olarak değil, iç dünyanın dışavurumu şeklinde işlev görür. Dağlar, kar, yağmur, bahar, duman, çiçek ve ıhlamur imgesi; sevgiliye yönelen özlemin, direncin ve inancın poetik taşıyıcıları hâline gelir. Şair, “takvim sorma bana” sözüyle modern hayatın kesinlik arayan, ölçülebilir zaman anlayışını reddeder; bunun yerine aşkın kendi mevsimini ve kendi ritmini kurduğunu ima eder. Bu yönüyle şiir, sevgiyi biyografik ya da bireysel bir deneyimin ötesine taşıyarak evrensel bir bekleyiş metafiziğine dönüştürür.

Ayrıca şiirde umut, edilgen bir bekleme psikolojisi değil; sevdaya sadakatle bağlı, dirençli ve eylem potansiyeli taşıyan bir ruh hâlidir. “Geleceğim sana” tekrarları, öznenin kararlılığını ve söz ahlakını besleyen temel yapılarıdır. Sonuç olarak “İhlamurlar Çiçek Açtığı Zaman”, aşkı mevsimsel döngü, tabiat dili ve belirsiz zaman üzerinden anlamlandıran; bekleyişi estetik bir sabır ve varoluşsal bağlılık biçimine dönüştüren güçlü bir şiirdir. Bu bildiri, şiirin imge örgüsünü, tekrar yapısını ve zaman algısını merkeze alarak eserin Türk şiirindeki bekleyiş teması açısından önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yeni Türk Edebiyatı, Bahattin Karakoç, Bekleyiş, Umut, Şiir.*

MARI (TÜRKMENİSTAN) ŞEHRİNİN MEKÂNSAL DEĞİŞİM VE GELİŞİMİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Akgöl NOVRUZOVA

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmada Türkmenistan'ın güneydoğusunda yer alan Marı Vilayetinin merkez şehri olan Marı şehrinin tarihsel süreçte geçirdiği mekânsal gelişimi ve söz konusu mekânsal gelişimin üzerinde belirleyici olan coğrafi faktörlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Literatürde Tarihi Merv şehri kapsamında Türkmen ve Türk araştırmacıları tarafından çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Ancak Tarihi Merv şehri gibi önemli bir kültür merkezinin devamı niteliğinde olan günümüz Marı şehrinin kuruluşundan günümüze kadar süreçte mekânsal gelişiminin ele alınmaması araştırmanın önemli bir sorunudur. Çalışma, Türk Dünyası coğrafyasında yer alan Türkmenistan'ın önemli bir ticari ve sanayi merkezi olan Marı şehrinin mekânsal gelişiminin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Çalışma konusu belirlenmesinden sonra şehir coğrafyasının yanı sıra şehrin tarihi, mimari ve şehir planlaması kapsamında çalışılan konular literatürde taranarak derlenmiştir. Arazi çalışmasında elde edilen fotoğraflar ve gözlemler, şehrin mekânsal dağılımını ortaya koyan harita çizimlerinin doğruluğunu destekleyen verilerdir. Bahsi geçen bu haritalar, yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri (Google Earth, Yandex) üzerinden CBS yöntemi ile hazırlanmıştır. Yürütölen araştırma sonucunda, Marı şehrinin kuruluş ve gelişimini yönlendiren coğrafi faktörler, Tarihi Merv şehrinin mekânsal genişleme süreci, ulaşımın kentsel yayılmaya etkileri, şehrin fonksiyonel özellikleri gibi bulgular elde edilmiştir.

Şehrin Tarihsel kökeni, yaklaşık 30 km mesafesinde yer alan Tarihi Merv şehrine dayanmakta olup; şehir, bahsi geçen Antik şehrin kültürel ve tarihsel mirasını devam ettirmektedir. Tarihi Merv şehrinin gelişimine etki eden önemli unsurlardan biri Tarihi İpek yolu üzerinde yer almasıdır. Şehir sahip olduğı bu konumu sayesinde tarihsel süreçte birçok medeniyetlerin dikkatini çeken önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Merv şehri Selçuklu devletine başkentlik yaparak en parlak dönemini yaşamıştır. Ancak şehir, 1221 yılında gerçekleşen Moğol istilaları sonucunda büyük ölçüde harap oldu ve Çarlık Rusya 1884 yılında günümüz Marı şehrini, Tarihi Merv şehrinin 30 km mesafesinde kurmuştur.

Anahtar kelimeler: *marı, tarihi merv, türkmenistan, şehir coğrafyası, mekânsal gelişim*

DEDE KORKUT KİTABI'NDA “GİT-” FİİLİNİN HAREKET RİTMİ VE 12 HİKÂYE ÜZERİNDEN ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Arzu ÖZDOĞANOĞLU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Oğuz Türklerinin sosyal hayatını, kültürel değerlerini ve dünya görüşünü yansıtan en önemli eserlerden biridir. Göçebe-bozkır kültürünün bir ürünü olan Oğuz toplumunda hareket, hayatın vazgeçilmez bir unsurudur. Buna bağlı olarak eserde hareket fiilleri, anlatının temel dinamiklerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle hareket fiilleri yalnızca dil bilgisel bir kategori olarak değil, aynı zamanda kültürel zihniyetin dildeki yansımaları olarak değerlendirilmelidir.

Dede Korkut Kitabı'nda “git-” fiiline bağlı olarak görülen mekânsal geçiş motifleri, destanın anlatı yapısının temelini oluşturan dinamik unsurlardan biridir. Bu motifler, kahramanların güvenli iç mekândan (oba/otağ) tehlikeli dış mekâna yönelişini, sınav alanlarında dönüşümünü ve nihaî dönüşünü kapsar. Mekânsal geçişler, özellikle “git-” fiili aracılığıyla ifade edilmekte ve hem bireysel kahraman kimliğini hem de kolektif Oğuz değerlerini (yiğitlik, sadakat, koruma) inşa etmektedir.

Bu çalışmada, Türkçenin temel hareket fiillerinden biri olan “git-” fiilinin Dede Korkut Kitabı'ndaki hareket ritmini kurmadaki işlevi ele alınacaktır. 12 hikâye üzerinde gerçekleştirilecek incelemede, fiilin anlatı içerisindeki kullanım örüntüleri, kahramanların hareket güzergâhlarının oluşturulmasındaki rolü ve olay örgüsünün dinamik yapısına katkısı değerlendirilecektir. Böylece “git-” fiilinin yalnızca fiziksel hareketi ifade eden bir unsur olmadığı; aynı zamanda anlatı ritmini düzenleyen, mekânsal geçişleri yapılandıran ve kahramanın macera döngüsünü başlatan temel dilsel araçlardan biri olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut, fiil, hareket fiilleri, git- fiili*

“OL GÜNLERİ GÖRMEMİŞEM GÖRMÜŞ GİBİ SÖYLEREM”: DEDE KORKUT’UN ADIYLA VERİLEN İKİ METİNDE AHİR ZAMAN YORUMU

Öğr. Gör. Dr. Aslıhan HAZNEDAROĞLU

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı’nın girişinde Dede Korkut, “gaipten haber söyleyen” olarak takdim edilir. Dede Korkut’un ahir zamanla ilgili “haber”lerini içeren iki metin, ilk defa von Diez tarafından tanıtılan *Atalar Sözi*’nin Berlin nüshası ile soylamalar ihtiva eden *Günbed* yazmasında bulunur. Her iki metinde ahir zaman imgesi ve Dede Korkut adı, toplumsal yaşama yönelik eleştirilerin dile getirilmesinde meşrulaştırıcı bir çerçeve işlevindedir. Bazı paralel ifadeler içeren ve aynı kaynaktan geldiği izlenimini veren bu iki metin, ahir zamana dair dile getirilen endişeler bakımından ayrışır. Bu çalışmada bu iki metin, işaret ettiği sosyal zemin açısından karşılaştırılacaktır.

Atalar Sözi yazmasındaki metin toplumsal eleştirisini daha şehirlileşmiş bir zeminde, zenginleşmeyle gelen bir görgüsüzlük, zevksizlik üzerinden verirken *Günbed* yazmasındaki metin konargöçerliğin temel değerlerine atıf ile ilerler. Dede Korkut’un destanlar çağına ait bir sözcü konumunda olduğu *Günbed* yazmasında ahir zaman; tarım, bereketsizlik, kıtlık ve törenin kaybolması yönüyle işaretlenir. Bir Osmanlı metni olan *Atalar Sözi*’nde ise Dede Korkut, görgü ve zevk eleştirisi getiren münekkit bir figürdür. İki metnin birlikte okunması, metinlerin ana kaynağı olan metin ne olursa olsun farklı sosyal zeminde şimdiki zamanı yorumlama biçimlerinin izini sürmeye imkân vermektedir.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut Kitabı, Dede Korkut, Oğuz zamanı, kehanet, ahir zaman.*

MEHİR VE EVLİLİK SÖZLEŞMESİ: DEDE KORKUT KİTABINDA EVLİLİK KURUMUNUN FIKHÎ ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AKTAŞ SİVLİM

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Oğuz Türklerinin İslamiyet'i kabulünden sonra şekillenen kültürel ve hukuki belleğin en özgün yazılı kaydı olma özelliğini korumaktadır. IX-XIV. yüzyıllar arasında sözlü gelenekten yazıya aktarıldığı tahmin edilen bu destanların toplamı, hukuki normların, ahlaki değerlerin ve toplumsal pratiklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı canlı bir belge niteliği taşımaktadır. Bu çalışma, söz konusu hikâyelerde yer alan evlilik kurumunu İslam aile hukuku perspektifinden analiz etmekte; başlık/kalın, beşik kertmesi, kız isteme töreni, nikâh akdi ve evlilik şartları gibi pratikleri, mehir, veli, rıza ve akit gibi fikhî kavramlarla karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Çalışmanın birinci boyutunda kalın/başlık ile mehir kurumu arasındaki yapısal benzerlikler ve işlevsel farklılıklar irdelenmektedir. Her iki kurumun da evlilik ilişkisini bir mal transferiyle temellendirdiği görülmekle birlikte, aralarındaki köklü fark alıcının kimliğinde yatmaktadır. İslam öncesi Türk geleneğinde kalın gelin ailesine ödenirken, İslâm hukukunda mehir doğrudan kadına ait bir haktır. Bu ayırım, yalnızca teknik bir hukuki fark olmayıp kadının evlilik ilişkisindeki hukuki özneliliğini belirleyen temel bir parametredir. Bamsı Beyrek hikâyesinde Deli Karçar'ın talep ettiği olağanüstü kalın listesi (bin deve, bin aygır, bin pire vb.), bu kurumun sadece ekonomik değil, aynı zamanda simgesel ve sınamaya yönelik bir boyut taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. İkinci boyutta beşik kertmesi uygulaması, İslâm hukukundaki rıza ilkesi ve nişan (hıtbe) teorisi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Daha doğmadan gerçekleştirilen bu ön evlilik taahhüdü, bireysel iradenin henüz oluşmadığı bir aşamada aile otoritesinin belirleyiciliğini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, hikâyelerde bu taahhüdün tarafların fiilî rızasıyla taçlandığı görülmektedir. Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek arasındaki ilişki, nihayetinde her iki tarafın onayıyla şekillenmekte; bu durum, Oğuz töresinin rıza ilkesini fiilen içselleştirdiğine işaret etmekte ve fikhin beşik kertmesini hukuken bağlayıcı olmayan bir "evlilik vaadi" olarak nitelendireceği değerlendirmesiyle örtüşmektedir. Üçüncü boyut, Dede Korkut'un hikâyelerdeki arabuluculuk rolü ile kadının statüsünü kapsamaktadır. Dede'nin kız isteme sürecindeki etkin konumu, İslâm hukukundaki velayet müessesesiyle kıyaslanmakta; Banu Çiçek ve Kan Turalı gibi güçlü kadın figürleri üzerinden, evlilik sürecinde kadının yalnızca pasif bir nesne değil, belirli ölçüde iradeye sahip bir özne olduğu tartışılmaktadır. Bu tablo, fikhin nikâh akdinde kadına tanıdığı rıza hakkıyla yapısal bir uyum sergilemektedir. Sonuç olarak, bu bildiri, Dede Korkut'taki evlilik hukukunun İslâm hukukuyla doğrudan çatışmadığını; aksine Avrasya kültür coğrafyasının özgün normlarıyla İslam'ın evrensel ilkelerini harmanlayan dinamik bir sentez zemini oluşturduğunu savunmaktadır. Bu sentez, yalnızca tarihsel bir olgu olmakla kalmayıp Avrasya İslam hukuku geleneğini anlamak açısından günümüzde de işlevsel bir analitik çerçeve sunmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, nikâh, mehir, kalın, Dede Korkut.

GÜRCİSTAN GENEL TARİH DERS KİTAPLARINDA SELÇUKLULAR VE SELÇUKLU İMAJI

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AYÇİÇEK

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Gürcü kaynakları ve eserleri üzerine yürütölen bilimsel çalışmaların literatürde sınırlı olması, Selçuklu-Gürcü ilişkileri açısından doldurulması gereken bir akademik boşluk ortaya çıkarmaktadır. Bu eksiklikten yola çıkan çalışmanın amacı, Gürcü eserlerindeki Selçuklu algısını derinlemesine incelemek ve modern Gürcistan tarih yazımında Selçuklulara yönelik bakış açısını somutlaştırmaktır. Türkiye’de Gürcüce dil yetkinliği eksikliği nedeniyle bu kaynaklara yönelimin kısıtlı kalması araştırmanın temel sorunsalını oluştururken; çalışmanın doğrudan Gürcüce kaynaklar üzerinden bu boşluğu dolduracak olması akademik önemini ortaya koymaktadır. Yöntem olarak, 2003-2024 yılları arasında yayımlanan 9, 10, 11 ve 12. sınıf genel tarih ders kitapları serisi incelenip ele alınarak kaynak metinlerin tercümesi yapılmış; müfredatta kullanılan sıfatlar, görsel materyaller ve devlet adamlarının sunum biçimleri İslam ve Bizans kaynaklarıyla mukayeseli bir analize tabi tutulmuştur. İncelemeler neticesinde ulaşılan bulgular, Gürcü tarih anlatısında Selçukluların dağınık göçebe unsurlar yerine Anadolu ve Kafkasya tarihini şekillendiren, disiplinli, planlı ve güçlü bir imparatorluk olarak nesnel bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Alp Arslan ve Melikşah dönemleri devletin en güçlü safhası, Malazgirt Savaşı ise stratejik üstünlüğü ortaya koyan tarihsel bir dönüm noktası olarak sunulmaktadır. Ayrıca sivil ve askerî yetkileri ayıran gelişmiş idarî teşkilat, Nizâmülmülk’ün kurduğı medrese sistemi ve farklı kültürleri bir araya getiren esnek devlet modeli olumlu bir yaklaşımla vurgulanmaktadır. Sonuç olarak çalışma, fetihlerin getirdiğı dönemsel siyasi ve ekonomik olumsuzluklara rağmen, Selçukluların Gürcü tarih yazımında kalıcı etkiler bırakan, düzen kurucu ve tarihsel açıdan belirleyici bir güç olarak algılandığını tarafsızca ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *Selçuklu-Gürcü İlişkileri, Selçuklu İmaji, Gürcü Tarih Yazımı.*

TİYATRO OYNAMANIN TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARINA KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Bahadır GÜLDEN

Yüksek Lisans Öğrencisi Buse TAMAN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu araştırmada Türkçe öğretmenliği lisans programındaki Tiyatro ve Drama derslerinin lisans öğrencilerine bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlarda katkılarının olup olmadığı ve varsa ne gibi katkılar sağladığı irdelenmiştir. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile yürütölen araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun güvenilirliğini test etmek için iki alan uzmanından araştırmanın amaçları ve problemleri doğrultusunda görüş sunmaları istenmiş, uzman görüşleri Miles ve Huberman'ın (2014) güvenilirlik katsayısı formülüyle ölçölmüştür.

Bu araştırmada bir grup(on beş) Türkçe öğretmenliği lisans öğrencilerinin Tiyatro ve Drama dersine yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında tiyatro ve drama sürecini aktif oyunlar oynayarak deneyimleyen öğrencilerde kişilik ve meslekî gelişimlerine tiyatronun ciddi katkı sağladığı ifade edilmiştir. Duyuşsal açıdan ise katılımcıların görüşleri doğrultusunda özgüven teması ortaya çıkmış ve tiyatro oyunu sahnelemek, öğrencilerin tamamı tarafından kendilerini daha öz güvenli bireyler haline getiren bir süreç olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda öğrenciler sahne sürecinden sonra kendilerini ve arkadaşlarını yeniden keşfettiklerini ifade etmişlerdir. Devinişsel açıdan ise öğrenciler konuşmanın prozodik unsurları ve beden dili açısından gelişim kaydettiklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular tiyatro ve drama sürecinin öğrencilerin çok yönlü gelişim alanlarını desteklediğini göstermektedir. Sonuç olarak bu tarz uygulamalı derslerin eğitim ortamlarında daha sık ve sistemli bir şekilde yer alması öğrencilerin hem bireysel hem mesleki yeterlik açısından daha etkili bir iletişim ve ifade gücüne ulaşmalarına katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Türkçe eğitimi, tiyatro, drama, gelişim boyutları.*

CUMHURİYET DÖNEMİ KIRSAL GÜVENLİK MİMARİSİ: BAYBURT BALKAYNAK KÖYÜ KARAKOLU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Öğr. Gör. Dr. Bayram ÇELİK

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin erken döneminde (1923-1950) Anadolu taşrasında inşa edilen kırsal güvenlik yapılarının kültürel ve sanatsal özelliklerini sorgulamayı amaçladığımız bu çalışmanın ana eksenini Bayburt ili, Balkaynak Köyü Karakolu oluşturmaktadır. Özgün bir örnek olarak öne çıkan ve bölgesel mimari pratikler ile merkezi devlet uygulamaları arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren karakol binası, bünyesinde barındırdığı teknik ve sanatsal özellikler ile dönemine ışık tutan önemli bir yapı konumundadır. Bu doğrultuda bakıldığında devlet otoritesinin taşraya yayılması sürecinin önemli bir temsilcisi olan yapı, yalnızca işlevsel güvenlik unsuru olmanın yanı sıra Türk modernleşme projesinin somutlaşmış bir temsilcisi olarak da anlam kazanmaktadır.

Balkaynak Köyü Karakolu'nu sanatsal, kültürel ve tarihsel boyutlarıyla ele aldığımız bu çalışma kapsamında öncelikle yapının plan şeması, cephe özellikleri, malzeme seçimi ve mekansal konumlanmasına değinilmiştir. Bunun yanı sıra yapı, dönemin Anadolu kırsalındaki benzer karakol binaları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca karakolun köy dokusu içindeki konumu ve çevresiyle kurduğu görsel hâkimiyet ilişkisi de yapılmış olan çalışma kapsamında değinilmiş olan hususlar arasındadır.

Çalışmamızda Balkaynak Köyü Karakolu Sanat Tarihi disiplinin içerisinde ele alınmış ve tek yapı monografisi yöntemi ile detaylandırılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Bayburt ilinin tarihi, kültürü ve sanat ortamından bahsedilmiştir. Ardından eser analizi yöntemi ile yapının tarihi, kültürel, sanatsal ve teknik özellikleri dikkatlice incelenerek metne aktarılmıştır. Oluşturmuş olduğumuz metinler, arşiv araştırmaları ve literatür taramaları sonucu elde edilen bilgi ve belgelerin yanı sıra çizim ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Anıtsal nitelikteki kültür mirasının tespiti, kayda alınması ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasına katkı sunacak olan bu çalışma, alan literatürüne de önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: *Cumhuriyet dönemi mimarisi, Bayburt, karakol yapıları, kırsal modernleşme*

DEDE KOKRUT HİKÂYELERİNDE ERDEMLİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE TOPLUMSAL OLARAK SÜRDÜRÜLME MEKANİZMALARI

Doç. Dr. Behram HASANOV

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Oğuz toplumunun kolektif kültür bilincini yansıtan en önemli eserlerden biri olmasına karşın, eserdeki kişilik özellikleri çoğunlukla toplumsal kimlikten bağımsız biçimde ele alınmaktadır. Bu çalışma, söz konusu eksikliği gidermek amacıyla Dede Korkut Hikâyeleri'nde öne çıkan erdemli kişilik özelliklerini toplumsal kimlikle ilişkisi içinde incelemekte ve bu özelliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan toplumsal mekanizmaları tartışmaktadır. Mevcut literatürde Dede Korkut kahramanlarının kişilik özelliklerine odaklanan çalışmalar bulunmakla birlikte, bu özelliklerin toplumsal kimlikle bağlantısı ve sürdürülme koşulları yeterince araştırılmamıştır.

Eserin kahramanlarında somutlaşan başlıca erdemli kişilik özellikleri; büyüklere ve ana babaya saygı, sadakat ve kadirşinaslık, cesurluk, yardımseverlik ve imdada yetişme, ağız dualı olma, mütevazılık ile merhamet ve affedicilik olarak tespit edilmiştir. Bu özelliklerin yalnızca bireysel karakter nitelikleri olmadığı, aynı zamanda Oğuz toplumunun anlam dünyasının ve kimliğinin bir yansıması olduğu görülmektedir. Nitekim söz konusu erdemler, kadın ve erkek ayrımı gözetilmeksizin toplumun tüm kesimlerinde beklenen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erdemli kişilik özelliklerinin toplumda varlığını sürdürmesi ise üç temel mekanizma aracılığıyla gerçekleşmektedir. Birincisi, güçlü cemaat yapısı ve yüz yüze ilişkiler sayesinde erdemli davranışların günlük yaşamda gözlemlenebilir ve uygulanabilir olmasıdır. İkincisi, erdemli kişiliğin toplumsal bir beklentiye dönüşmesi ve bireylerin bu beklentiye içselleştirmesidir. Üçüncüsü ise erdemli davranışların toplum tarafından statü, saygınlık ve maddi ödüllerle karşılık bulmasıdır. Çalışma, değerlerin toplumsal yapı tarafından desteklendiği ölçüde anlam kazandığını ve kuşaklar arası sürekliliğini koruyabildiğini, aksi hâlde toplum üyelerinin gözünde makullüğünü yitireceğini savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut Hikâyeleri, Erdemli Kişilik, Toplumsal Sürdürülebilirlik*

TARİH DÜNYASI DERGİSİNDE BAHSİ GEÇEN ECNEBİ TARİHİ KARAKTERLER

Doktora Öğrencisi Bilal SAĞLAM
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Niyazi Ahmet Banoğlu'nun kurucusu olduğu Tarih Dünyası Dergisi, 15 Nisan 1950'de yayın hayatına başlamış, 26 Şubat 1953'te son sayısını yayınlayarak yayın hayatını sonlandırmıştır. Bu süre zarfında dördü özel sayı olmak üzere toplam 42 sayı neşretmiştir. 1950'li yıllar popüler tarih dergiciliğinin Türkiye'de geliştiğı bir süreç olmuş ve Tarih Dünyası Dergisi bu popüler tarih dergilerinin ilklerinden biri olmuştur. Tarih Dünyası Dergisi dönemin güncel konularını ele aldığı gibi tarihin her dönemine ait konuları da işlemiştir. Kapsam bakımından zaman ve mekân ile ilgili herhangi bir sınırlamaya gidilmemiştir. Dergide; Türk tarihi, tarihi eserler ve mekânlar, tarihi karakterler, tarihte ilgi uyandıran popüler olaylar ve Türk kültür tarihine ait konular yer almıştır. Ancak, tarihi karakterlerden ecnebi olanlar ile ilgili bölümler ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle Fransayı büyük mezhep kavgalarından kurtaran Fransa Kralı IV. Henri, İstanbul'u ilk ziyaret eden Amerika Cumhur Reisi General Grand, Fransız İhtilali'nin büyük kahramanı Mara, İngiltere Kralı ve Windsor Dükü VIII. Edward, Fransa Kraliçesi Mari Antuvanet, İngiltere Kraliçesi Büyük Elizabeth, Napolyon, Uzun Hasan'ın karısı Katerina, Mısır Kraliçesi ve sihirli kadın Kleopatra, İngiltere Kraliçesi Viktorya, Fransız Cumhurbaşkanı Paul Doumer, Tolstoy ve Rus Çarı İkinci Nikola ile Çariçe Alexandra Teodorovna hakkındaki anekdotlar çok büyük önem arz etmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Tarih Dünyası Dergisi, Tarihi Karakterler, Ecnebi Karakterler*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNE FENOMOLOJİK BİR YAKLAŞIM/HİKÂYELERİN PARANTEZE ALMA (EPOKHE) METODUYLA İNCELENMESİ

Doç. Dr. Birol AZAR

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Fenomenoloji, temelleri Edmund Husserl tarafından atılan ve insanın dünyayı nasıl deneyimlediğini anlamaya çalışan bir felsefi yöntemdir. Husserl'in geliştirdiği epokhe (paranteze alma) yöntemi, bir olguya ilişkin tarihsel, dini, ideolojik ve kültürel kabulleri geçici olarak askıya alarak onun bilinçte nasıl görüldüğünü incelemeyi amaçlar. Dede Korkut hikâyeleri fenomenolojik açıdan incelendiğinde amaç, hikâyelerin tarihsel doğruluğunu araştırmak değil Oğuzların dünyayı nasıl deneyimlediklerini, hangi anlamları ürettiklerini ve var oluşunu hangi değerler üzerine kurduklarını ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle Dede Korkut gerçekten yaşadı mı? Tepegöz gerçekten var mıydı? Gibi sorular paranteze alınır. Bunların yerine:

Oğuzlar kahramanlığı nasıl deneyimlemektedir?

Ölüm bilinci nasıl algılanmaktadır:

Aile ve aidiyet hangi anlam dünyasını oluşturmaktadır?

Kutsal olan nasıl tecrübe edilmektedir?

Kahramanlık yalnızca savaşma eylemi değildir paranteze alma yönteminde. Kahramanlık Dede Korkut kahramanı için varlığını anlamlı kılmamanın temel yoludur. Bir genç ancak bir başarı gösterdiğinde toplum içinde görünür hale gelir. Bu açıdan ad alma olayı son derece önemlidir. Fenomenolojik olarak ad almak; bireyin biyolojik varlıktan toplumsal varlığa geçiş deneyimidir. Adsız gençler eksik bir varoluş halindedir. Kahramanlık sonrasında ise kişi toplumun bilincinde yeni bir kimlik kazanır. Fenomenolojik açıdan bakıldığında Oğuzların dünyası biz bilinci üzerine kuruludur. Bir kahramanın sürgüne gönderilmesi veya esir düşmesi yalnızca fiziksel bir ayrılık değildir. Aynı zamanda anlam dünyasından kopuş anlamına gelir. Beyrek'in esaret yılları, yalnızlık deneyiminin fenomenolojik örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca hikâyelerde ölüm, mekân, Tepegöz gibi olağanüstü varlıklar ile aile ve kutsallar bu yöntemle incelenmeye çalışılarak kollektif bir sayıklamanın temelleri hangi zemin üzerine inşa edildiği tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Fenomenoloji, Dede Korkut Hikâyeleri, kahramanlık, aidiyet fenomenolojisi.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Lisans Öğrencisi Burcu HAYIR

Dr. Öğr. Üyesi Furkan ALTUNAY

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; 2005,2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin ve bu programlara göre uyarlanan Sosyal Bilgiler ders kitabında öğrenme alanlarında verilen değer eğitimi içeriği açısından incelemek ve değerlendirmektir. Bu araştırma, nitel bir araştırma olup nitel araştırmalarda kullanılan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman olarak ayrı dönemleri temsil eden 2008-2009,2019-2020,2024-2025 eğitim yılında okutulan 5,6 ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Veri toplama süreci, sosyal bilgiler 5,6 ve 7.sınıf ders kitapları ve 2005 SBÖP,2018 SBÖP ve 2024 SBÖP' i ile yürütölmüştür. Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki değerler ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yürütölen değer eğitimi işleyişi detaylı olarak incelenmiş ve araştırmacı tarafından toplanmıştır. Alan yazın kapsamında değerler ve değer eğitimi bileşenleri bulgular bölümünde verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 2005 SBÖP de yirmi değer bulunurken 2018 SBÖP de değer sayısı 18'e düşürölmüştür. Bununla birlikte 2005 SBÖP de yer alan değerlerden adil olmak, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değeri 2018 SBÖP de verilmemiştir.2018 Sosyal Bilgiler öğretim programına iki yeni değer eşitlik ve tasarruf değerleri eklenmiştir. Araştırma sonucunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Sosyal Bilgiler, sosyal bilgiler öğretim programı, değerler, değer eğitimi, ders kitapları*

TÜRK-İSLÂM KİMLİĞİNİN MEKÂNSAL İNŞASINDA DEDE KORKUT HAFİZASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Büşra AKKURT

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Türk kültürel hafızasının en önemli kaynaklarından biri olarak İslâmiyet öncesi Türk inanç sistemi ile İslâm'ın gaza anlayışını birleştiren özgün bir mekân tasavvuru sunmaktadır. Bu çalışma, XI-XIII. yüzyıllarda Anadolu'nun Türkleşme ve İslâmlaşma sürecinde Dede Korkut anlatılarının mekânsal kimlik inşasındaki rolünü, Orta Çağ İslâm coğrafyacılarının tasvirleriyle karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, destanlarda yer alan kutsal doğa unsurlarının Anadolu'nun vatan tutma sürecine nasıl katkı sağladığını ortaya koymaktır.

Çalışmada, Dede Korkut anlatılarında yer alan dağ, su, ağaç ve mağara gibi kutsal doğa unsurlarının temsil ettiği mitolojik mekân algısı incelenmiş; bu unsurların İbn Havkal, İstahrî ve İdrîsî gibi Orta Çağ İslâm coğrafyacılarının Anadolu tasvirleriyle önemli ölçüde örtüştüğü ortaya konulmuştur. Türkler, Anadolu'ya yerleşme sürecinde yalnızca askerî fetihlerle yetinmemiş, eski inanç sistemlerinde kutsiyet atfedilen bu doğa unsurlarını İslami anlamlarla yeniden yorumlayarak senkretik bir mekânsal hafıza oluşturmuştur. Bu bağlamda Dede Korkut anlatılarındaki koruyucu dağlar, rehberlik eden sular, kök salmayı simgeleyen ağaçlar ve dönüşüm mekânı olarak mağaralar, yeni coğrafyanın anlamlandırılması ve yurt hâline getirilmesinde işlevsel kültürel araçlar olarak değerlendirilmiştir. Benzer şekilde bu mekanları, İslâm coğrafyacılarının kutsal mücadele ve maneviyat merkezleri olarak tasvir etmeleri, Türk-İslâm ortak hafızasının mekânsal inşasına ışık tutmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, Anadolu'nun yalnızca askerî fetihlerle değil, anlatılar, inançlar ve kolektif hafıza aracılığıyla da kimlik inşasını ortaya koymaktadır. Dede Korkut anlatılarının inşa ettiği mitolojik mekân algısı ile Orta Çağ İslâm coğrafyacılarının Anadolu sınırlarını kutsal mücadele ve maneviyat alanları olarak tasvir eden “*Thugur/Uç*” anlayışı arasında belirgin bir paralellik bulunmaktadır. Ribatlar, zaviyeler ve menzıl yolları etrafında şekillenen bu sınır tasavvuru, destanlarda yer alan kutsal mekân anlayışıyla birleşerek yeni coğrafyanın zihinsel ve kültürel olarak sahiplenilmesine katkı sağlamıştır. Böylece kılıçla açılan askerî sınırlar; edebî ve coğrafi metinlerin inanç odaklı tasvirleriyle kalıcı olarak mühürlenmiş, bu sınır topraklarının zihni ve somut düzlemde Anadolu'nun Türk-İslâm kimliği ekseninde kalıcı bir yurt hâline gelmesi desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Kùltür Coğrafyası, Kutsal Doğa Unsurları, Türk-İslâm Kimliği, Dede Korkut Hikâyeleri, İslâm Coğrafyacıları

ŞER'İYE SİCİLLERİNE GÖRE OSMANLI KLASİK DÖNEMİ'NDE ANKARA'DA İHTİDA

Dr. Öğr. Üyesi Canan ÇETİNKAYA

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İhtida; doğru yolu bulmak anlamına gelen “hüdâ” kökünden türemiş bir kelime olup inançsız veya başka bir dine mensup kişilerin İslâm dinini kabul etmesi anlamına gelir. Toplumsal ve hukuki boyutları bulunan ihtida gayrimüslimlerin hür iradeleri ile gerçekleşen bir durumdur. Nitekim Osmanlı Devleti bünyesinde yaşayan gayrimüslimlere sistematik ve baskıcı bir yaklaşım sergilememiş, bireyler genellikle sosyal, ekonomik veya kişisel sebeplerden ötürü İslamiyet'i tercih etmişlerdir. Bunlar genellikle vergi muafiyeti, evlilik veya bireylerin İslâmiyet'i kalben benimsemelerine dayalı sebepler olmuştur.

Osmanlı'da ihtida hakkında tutulan arşiv kaynaklarının başında ise Şer'îye Sicilleri gelmektedir. Bu çalışmada Osmanlı'nın klasik dönemi çerçevesinde ele alınan ihtida örnekleri Ankara özelinde ele alınmıştır. Sosyal tarih çalışmaları açısından kayda değer veriler sunan bu mahkeme kayıtları çeşitli sebeplerle Müslüman olan gayrimüslimler hakkında da detaylı veri sağlamaktadır. Çalışmada kullanılan arşiv kaynaklarının izin verdiği ölçüde ihtida örnekleri sebepleri ve sonuçları açısından değerlendirilerek genelde Osmanlı klasik dönemi, özelde Ankara şehri kapsamında bir sosyal tarih çalışması ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: *İhtida, Ankara, Osmanlı*

TYMM HAYAT BİLGİSİ DERS KİTAPLARI İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİNİ DESTEKLİYOR MU? KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Celal BOYRAZ

Yüksek Lisans Öğrencisi Büşra TÜRK

Yüksek Lisans Öğrencisi Fadime YILMAZ AKSU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Küresel dönüşümler, bilgiyi günlük yaşama aktaran ve problem çözen aktif vatandaşlar gerektirmektedir. Bu doğrultuda eleştirel, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme gibi üst düzey bilişsel beceriler çağdaş eğitim programlarının odağı olmuştur. Bu becerileri işler kılacak en önemli araç ders kitaplarıdır. Bu araştırmada da İlkokul Hayat Bilgisi Öğretim Programları (2018 ve 2024) kapsamında hazırlanan ders kitaplarının, üst düzey düşünme becerileri ve soru nitelikleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Analitik araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı onaylı 1. ve 2. sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları (2018 ve 2024 basımları) veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Kitaplardaki okuma metinleri, etkinlikler ve değerlendirme soruları, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi temel alınarak içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş; veriler, yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünme, karar verme ve değerlendirme olmak üzere 5 temel başlık altında sınıflandırılmıştır.

Araştırma bulguları, 2024 TYMM ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerini destekleme düzeyi açısından 2018 kitaplarına oranla niceliksel ve niteliksel olarak belirgin bir üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir. 1. sınıf düzeyinde 2018 ders kitabında toplam 17 üst düzey düşünme sorusu tespit edilmişken, bu sayı 2024 ders kitaplarında 43'e yükselmiştir. Benzer şekilde, 2. sınıf düzeyinde 2018 kitabında 25 olan üst düzey düşünme becerisi soru ve etkinlik sayısı, 2024 kitaplarında iki katına çıkarak 50'ye ulaşmıştır. Niteliksel açıdan, 2018 kitaplarındaki soruların ağırlıklı olarak hatırlama ve anlama düzeyinde kaldığı, üst düzey becerilerin ise sınırlı olduğu saptanmıştır. Buna karşılık, 2024 kitaplarının öğrencileri analiz etme, yaratma ve değerlendirme basamaklarına yönlendiren, günlük yaşamla ilişkili ve argüman üretimini destekleyen nitelikli bir soru yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 2024 programıyla gelen "Bilim, Teknoloji ve Sanat" gibi yeni öğrenme alanlarının kitaplardaki beceri dağılımını çeşitlendirdiği bulgular arasındadır. Sonuç olarak, 2024 TYMM kitapları, üst düzey düşünme becerilerini desteklemede (nicel/nitel) 2018 programına göre belirgin şekilde daha üstündür. Yeni öğrenme alanlarıyla içerik yapısı çeşitlenmiş, analiz ve argüman üretimi artmıştır. Elbette bu niteliksel gelişimin uygulamaya yansımaları için öğretmen eğitimleri çok önemlidir.

Anahtar kelimeler: Hayat Bilgisi, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Üst Düzey Düşünme Becerileri, Ders Kitapları

KIRIM HANLIĞI'NIN RUS TOPRAKLARINA YÖNELİK AKIN GÜZERGÂHLARI VE STRATEJİLERİ

Arş. Gör. Dr. Cem BAYINDIR

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Tarih boyunca Deşt-i Kıpçak, zamanın ve mekânın sınırlarını yüzyıllar boyunca at nalının ritmiyle çizen, kendi yasalarını dayatan dinamik bir coğrafi bölge olmuştur. 15. yüzyılın ortalarından 18. yüzyılın sonlarına dek bu kadim bozkırın hâkimi olan Kırım Hanlığı'nın Rus topraklarına yönelik akınları, coğrafyanın sunduğu imkânları hesaba katan askeri tekniğin ürünüdür. Kırım süvarisinin askeri üstünlüğü, coğrafyayı bir silaha dönüştüren hareketlilikten beslenmekteydi. Bu bozkır düzeninde sürat, taktik bir üstünlük sağlamakla birlikte nüfuz kurmanın ve geniş sahaları kontrol altında tutmanın temel şartıydı. Nitekim Kırım akıncılığının en kritik boyutu ise güzergâh seçiminde yatmaktadır. Bu bölgeler hem doğal geçiş yolları hem de hızlı ve etkili baskınlar için elverişli alanlar olarak değerlendirilmiştir. Kırım Tatarlarının bu rotaları kullanarak askeri hedeflerin yanı sıra ekonomik kazanç sağlama ve bölgedeki güç dengesini değiştirme amacı güttükleri de bilinmektedir. Bu süreç, özellikle Rusların sınır savunmasına yönelik tahkimatlar inşa etmesine ve giderek merkezi otoritesini güçlendirme çabalarına da ivme kazanmasına neden olmuştur. Bu bildiri, söz konusu akınların hangi güzergâhlarla, hangi askeri mantıkla kurgulandığını ve bu güzergâhlar üzerinden Rus topraklarının, nüfusunun ve devlet yapısının nasıl biçimlendiğini ele almaktadır. Çalışma, güzergâhların coğrafyasına, işleyişine ve bıraktığı kalıcı izlere odaklanmaktadır. Ayrıca araştırma, askeri stratejiler ve akın güzergâhları hakkında detaylı bir perspektif sunmayı ve bu veriler ışığında, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) gibi modern yöntemlerin kullanılarak rotaların analiz edilebilmesine de katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kırım Hanlığı, Akın Güzergâhları, Rusya, Deşt-i Kıpçak*

ÇOCUKLARDA DÜŞÜK BENLİK SAYGISI VE SOSYAL ANKSİYETE İLİŞKİSİ

Psikolojik Danışman Duygu ÇAYCIOĞLU

Arş. Gör. Büşra ÖKSÜZ

Dr. Öğr. Üyesi Lokman KOÇAK

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Benlik saygısı, bireyin kendine yönelik değerlendirmelerini ve öz değer algısını ifade eden önemli bir psikolojik yapıdır. Çocukluk ve erken ergenlik dönemlerinde benlik saygısının gelişimi, bireyin sosyal ilişkilerini ve psikolojik uyumunu etkileyebilmektedir. Bu dönemde sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri olan sosyal anksiyete ise bireyin sosyal ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu yaşamasıyla karakterizedir. Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinde benlik saygısı ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi ve benlik saygısının sosyal anksiyeteyi yordama gücünün belirlenmesidir.

Araştırma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde öğrenim gören 472 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 10 ile 15 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 11.75'tir ($SS=1.23$). Araştırmada Benlik Saygısı Ölçeği ve Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon analizi, doğrusal regresyon analizi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Araştırma bulguları, benlik saygısı ile sosyal anksiyete arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r=-.57$, $p<.01$). Regresyon analizi sonuçları, benlik saygısının sosyal anksiyetede varyansın %33'ünü açıkladığını ortaya koymuştur ($R^2=.33$, $p<.01$). Benlik saygısının sosyal anksiyetenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir ($\beta=-.57$, $p<.01$). Sınıf düzeylerine göre yapılan analizlerde benlik saygısının anlamlı biçimde farklılaştığı, 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Buna karşın sosyal anksiyete puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları, düşük benlik saygısının çocuklarda sosyal anksiyete açısından önemli bir risk faktörü olabileceğini göstermektedir. Özellikle erken sınıf düzeylerinde benlik saygısını güçlendirmeye yönelik önleyici ve gelişimsel psikolojik danışma çalışmalarının planlanması yararlı olabilir. Gelecek araştırmalarda farklı psikososyal değişkenlerin de modele dahil edilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Benlik Saygısı, sosyal anksiyete, ortaokul öğrencileri

19. YÜZYIL – 20. YÜZYILIN BAŞLARINDA KARABAĞ: TARİHİ COĞRAFYA, KÜLTÜREL ÇEVRE VE TÜRK DÜNYASININ ORTAK HAFIZASI

Dr. Elshan ASLANOV

BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Karabağ 19. Yüzyıl – 20. Yüzyılın başlarında Azerbaycanın önemli tarihsel-coğrafi bölgelerinden biri olmanın yanı sıra, türk-islam kültürünün oluştuğu ve yaşatıldığı esas kültürel alanlardan biri olmuştur. Bölgenin uygun coğrafi konumu, dağlık ve ova kısımlarının karşılıklı tamamlayıcı, zengin doğal kaynakları ve mühüm ticari iletişim konumları burada eşsiz sosyal-ekonomik ve kültürel alanın oluşmasına koşullar yaratmıştır. Karabağın tarihsel-coğrafi gelişiminin araştırılması bölgenin sadece siyasi ve ekonomik tarihinin değil, aynı zamanda kültürel hafızasının oluşması süreçlerinin araştırılması açısından bilimsel öneme sahiptir.

Araştırmanın amacı 19. Yüzyıl – 20. Yüzyılın başlarında Karabağın tarihsel-coğrafi gelişim özelliklerini, kültürel alanını ve bu alanın Türk dünyasının ortak hafızadaki yerini belirlemektir. Çalışmada tarihsel-karşılaştırmalı, istatistiksel analiz ve tarihsel-coğrafi yöntemlerden kullanılmıştır.

1823 yılına ait “Karabağ vilayetinin tanımı”nında bölgede 20.095 aile nüfusa alınmış, onların 15.729-nun azerbaycanlı ailelerden olduğu belirtilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında yapılmış Ümumrusiya nüfus sayımına göre Şuşa kazasında nüfus 138.771 kişi olmuştur. Bu göstergeler Karabağın Güney Kafkasyanın önemli yerleşme ve sosyal-ekonomik merkezlerinden biri olduğunu gösteriyor. Karabağın kültürel hayatında Şuşa şehri önemli rol oynamıştır. 19. Yüzyılın sonlarında şehir bölgenin önemli eğitim ve kültürel merkezine çevrilmiştir. Kaynaklara göre, Şuşada olan medrese ve okullarda Kurani-Kerimle birlikte Sadi Şirazinin “Bustan” ve “Gülüstan” eserleri, Füzulinin yaratıcılığı ve diğer klasik Doğu edebiyatı örnekleri öğretilirdi. Büyük medreselerde 100-200, küçük medreselerde ise 40-50 talebenin eğitim görmesi bölgede eğitim hayatının yaygın olduğunu gösteriyor. Bu uzmanlar yalnızca okuryazarlık öğretmekle yetinmiyor, aynı zamanda türk-islam kültürüne özel dil, edebiyat, ahlaki değerler ve kültürel gelenekleri nesiller arası aktarımı sağlıyordu.

Araştırma şunu gösteriyor, Karabağın tarihsel-coğrafi alanı burada güçlü kültürel geleneğin oluşmasına yardımcı olmuştur. Şuşada ve bölgenin diğer yerleşim alanlarında bulunan eğitim ve kültür kurumları Azerbaycan halkının kültürel mirasının korunmasında önemli rol oynamış, aynı zamanda ümumtürk kültürel alanına ait ortak değerlerin sürdürmeye hizmet etmiştir. Bu bakış açısından Karabağ yalnızca tarihsel-coğrafi bölge değil, aynı zamanda Türk dünyasının ortak tarihi ve kültürel hafızasının önemli merkezlerinden biri kimi değerlendirilebilir.

Anahtar kelimeler: Karabağ, tarihi coğrafya, Şuşa, Türk dünyası, ortak hafıza

SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANDIĞI HİKÂYESİNİN HERMENÖTİK OKUMA DENEMESİ

Doç. Dr. Emel NALÇACIGİL

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İnsanlar yeryüzünde hayatın başlangıcından itibaren yaşamı, yaşamda neyin amaçlanması gerektiği ve ölüm gibi daha çok soyut unsurları merak etmiştir. Toplumun aydınları ozan ve şairleri bu sorulara eserlerinde cevap vererek insanların meraklarını gidermişlerdir. Dolayısıyla tahayyül ve kurgudan oluşan edebiyat biliminde kelimeler temel anlamlarından ziyade metaforik anlamda kullanılmıştır. Bu bağlamda metaforik dil anlaşılmadan edebî eserlerin anlaşılması mümkün değildir. Türk edebiyatında metaforik anlatıya sahip eserlerden biri de Sözlü Türk edebiyatının önemli eseri kabul edilen *Dede Korkut Hikâyeleri*'dir. Türklerin İslâm dinini kabul etmelerinden sonra yazıya aktarılan bu anlatılar, edebiyat açısından çok yönlü araştırmalara konu olmuş destanlardır. Dede Korkut tarafından aktarılan bu hikâyelerden biri de *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı* bölümüdür. Destanın bu bölümünde rehber kimliğinde tasavvur edilen kahraman imgesinin yanında aslan, at, kaplan, keçi gibi çeşitli hayvanlar, sayılar ve ağaç olmak üzere sembolizm değeri taşıyan ifadeler vardır. Dolayısıyla bildirimimiz mezkûr hikâyenin hermenötik okuması üzerinedir. Edebî eserlerin doğru anlaşılması için hermenötik okuma çalışmaları edebiyat biliminde oldukça önem arz etmektedir. Nitekim mezkûr destanda zikredilen ibareler her türden yazılmış edebiyat eserlerinde de söz konusudur. Çalışmada mezkûr hikâyede anlatılar gerek Analitik Psikolojinin kurucusu Carl Gustav Jung'un kuramı çerçevesinde gerek kuramı destekleyen diğer eserlerden istifade edilerek tespit edilip yorumlanacaktır. Böylece Türk edebiyatının ilk edebî eseri kabul edilen *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı* anlatıda geçen ifadelerin sembolik açılımlarının belirlenmesinin yanında mezkûr hikâyenin doğru ve tam olarak anlaşılması sağlanacaktır. Çalışmanın edebiyat bilimine katkı sağlanması ümit edilmektedir.

Anahtar kelimeler: *sembol, destan, hermenötik okuma, Dede Korkut.*

TÜRKİSTAN'DA İPEKBÖCEKÇİLİĞİ: İPEK KOZASI YETİŞTİRİCİLİĞİNDE KIYASIYA REKABET 1895-1900

Dr. Erdal HÜROL

ORDU ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türkistan'ın en eski tarım endüstrilerinden biri olan ipekböceği yetiştirme yöntemleri oldukça ilkel olmasına rağmen parlak bir üretim başarısına ulaşmıştır. Çin'e özgü olan bu böcek, eski zamanlarda orada evcilleştirilmiştir. Evcil amaçlı yetiştiriciliğin Çinli bir imparatoriçe tarafından MÖ 2650 yılında başlatıldığı bilinmektedir. İpekböceği ve dut tohumu ihraç etmek veya yabancılara ipek kozası örme yöntemlerini açıklamak ölüm cezasıyla yasaklanmıştı. Çinliler, bu önlemler sayesinde iki bin yıldan fazla bir süre bu değerli tırtılın yumurtalarını üretme sırrını saklamışlardı. Efsaneye göre, ilk sırrı bir Çinli prenses Japonlara, altı yüz yıl sonra da başka bir prenses Tibetlilere açıkladı. İpekböceği yetiştirme sanatı daha sonra Soğdiana, Baktriya, İran ve Pers'e yayıldı. Hindistan ise antik çağlardan beri ipek ürettiyordu. Her yerde zenginlik kaynağı olan bu yeni endüstri kıskançlıkla korunuyordu. 6. yüzyılda Araplar ipekböceğini Kafkasya, İtalya, Afrika ve İspanya'ya getirerek geçtikleri toprakları zenginleştirdiler. İpek o zamanlar o kadar değerliydi ki, para birimi olarak kullanılmış ve vergi ödeme araçlarından biri haline gelmiştir. Bu stratejik ürün olağan üstü yöntemlerle korunmuştur. Bazen suçlular için acımasız cezalar öngören yasalar, kutsal bir sanat olarak kabul edilen bu yeni gelişen endüstriyi korumak için çıkarılmıştı. Çalışmanın amacı belli bir mekân ve periyotta (1895-1900) Türkistan-Hokand çevresinde ipek kozası yetiştiriciliği ve uluslararası rekabeti ele almaktır. Geniş coğrafi alana özgü kapsamlı bir konuyu belirli kaynaklar temelinde anlaşılır düzeyde değerlendirmek ve analiz etmek meselenin en önemli sorunsalıdır. Araştırma sonucu elde edilecek bulgular ve veriler literatüre katkı sağlayacağı gibi yeni çalışmalara da ışık tutacaktır. İpekböcekçiliğinin belli bir periyotta göstermiş olduğu değişim eğilimi elde edilen bulgular temelinde özelden genele doğru analiz edilmiştir. Türkistan sahasının birçok yerinde olduğu gibi Hokand çevresini teşkil eden yerleşim alanlarında (Akpıla ve diğer köyler) ipekböceği-koza yetiştiriciliğinin önemli bir potansiyeli sahip olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Fransa, Rusya, Osmanlı, İngiltere gibi ülkelerin Türkistan'da ipek kozası tohumlarının yerel halka satışında, yetiştirilmesinde, temin ve tedarik edilmesinde ticari anlamda kıyasıya rekabet halinde oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Türkistan, İpek, İpekböceği, İpek Kozası Yetiştiriciliği, Rekabet.*

XVI. YÜZYILDA BAYBURT'UN ONOMASTİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Erdem SAKA

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

XVI. yüzyılda Bayburt yöresinde Oğuz ve Kıpçak gibi Türk unsurlar ile Ermeni, Rum ve Fars unsurlara ait veriler mevcuttur. İğdir, Eymür ve Kopuz gibi yer adları Oğuz boylarının bölgede meskûn olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra Gökçeli gibi bazı köyler ise Kıpçak yerleşim sahaları olarak temayüz etmektedir. Nitekim XVI. yüzyıla ait tahrir kayıtlarında hem Oğuzlar'a hem de Kıpçaklar'a dair ziyadesiyle demografik veri bulunması bu görüşü desteklemektedir. 1514 yılında Bayburt'un Osmanlı hâkimiyetine girmesinin ardından, Karakoyunlu Devleti'nin kurucu unsurlarından biri olan Duharlı oymağına mensup bazı devlet adamlarının bölgede dirlik sahibi olarak görev yapmayı sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında, Akkoyunlu Devleti'nin kurucu unsuru olan Bayındır boyuna mensup Ferruhsad Bey'in de maiyetiyle birlikte Bayburt'ta yaşamını devam ettirdiği bilinmektedir. Yörede Ermeni nüfusun da yaşadığı bilinmekle birlikte bazı köylerde Hristiyan Kıpçaklar'a rastlanmaktadır. Bunlar gayrimüslim olarak kayıtlara geçirildiğinden Ermeni zannedilmektedir. Çeşitli din, devlet ve topluklara ait onomastik verilerin incelendiği bu çalışmada; Bayburt'ta bulunan kişi adları, boy adları ve yer adlarından hareketle kentin Osmanlılar devrindeki etnolojik yapısı incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda tahrir defterleri, köy isimleri, Dede Korkut ve sair kaynaklarda geçen veriler ışığında bu metin vücuda getirildi.

Anahtar Kelimeler: *Bayburt, Oğuz, Kıpçak, Akkoyunlu. Karakoyunlu*

DEDE KORKUT'UN İRAN TÜRKLERİNDE YENİDEN ÜRETİMİ: ÂŞIK SELÇUK ŞEHBAZÎ'NİN DİRSE HAN BOYU

Doç. Dr. Faruk GÜN

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Boyları, Türk kùltürünün sosyal, siyasî, ahlaki, dinî, edebî ve estetik yapısına dair birçok unsuru muhtevasında barındırması bakımından Türk edebiyatının en önemli eserleri arasında yer almaktadır. Türk dünyasının geniş bir coğrafyasında tanınan bu boylar, İran sahasında bilhassa 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra bölge Türkleri arasında ortaya çıkan kısmî yayım özgürlüğünün etkisiyle hem yazılı kùltürde hem de sözlü icra ortamlarında daha görünür hâle gelmiştir.

İran sahasında Dede Korkut Boyları, Türk kimliğinin inşası ve ihyası sürecinde öncelikle yazılı eserler aracılığıyla yaygınlık kazanmış, zamanla birçok yazar, âşık ve halk şairi tarafından millî birlik düşüncesini güçlendiren anlatılar olarak yeniden üretilmiştir. Bu bağlamda Dede Korkut boyları, Doğu Azerbaycan'ın önemli şehristanlarından biri olan Miyana'ya bağlı Ağcakışlak köyünde dünyaya gelen Âşık Selçuk Şehbazî'nin icralarında da yer bulmuştur. Şehbazî tarafından Dirse Han ve Kazan Han boyları adıyla icra edilen anlatılar, âşık destanı formunda bölgedeki geleneksel icra mekânlarında aktarılmaktadır.

Çalışmanın temel malzemesini, 2021 yılında Âşık Selçuk Şehbazî tarafından Telegram aracılığıyla araştırmacıya ulaştırılan Dirse Han Boyu oluşturmaktadır. Çalışmada söz konusu boy, Muharrem Ergin'in Dresden nüshasını esas alarak yayımladığı "Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyu" ile karşılaştırmalı metin incelemesi yöntemiyle ele alınacaktır. Bu doğrultuda iki metin şekil, yapı, olay örgüsü, kişi kadrosu, motif kullanımı, dil ve söyleyiş özellikleri bakımından mukayese edilecek, Şehbazî'nin icrasında Dirse Han Boyu'nun âşık destanı formunda nasıl yeniden yaratıldığı değerlendirilecektir. Böylece âşıklık geleneğinin Dede Korkut mirasının çağdaş aktarımı ve yeniden üretimi üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: İran Türkleri, Dede Korkut, Dirse Han Boyu, Âşık Selçuk Şehbazî

LÜTFİ AKAD'IN GÖKÇE ÇİÇEK FİLMİNDE MİTLERİN VE RİTÜELLERİN İŞLEVLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KÖKSAL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmada, Lütfi Akad'ın *Gökçe Çiçek* (1973) filminde yer alan mitlerin ve ritüellerin işlevleri incelenmektedir. Lütfi Akad, özgün bir sinema dili arayışına girerek toplumsal meselelerin görünürlük kazandığı "Sinemacılar Dönemi"ni başlatan yönetmen olarak Türk sinemasında kültürel kodlarımıza önemli ölçüde atıfta bulunmaktadır. *Gökçe Çiçek* filmi bu noktada, Lütfi Akad'ın göç üçlemesinde (*Gelin*, 1973; *Düğün*, 1973; *Diyyet*, 1974) ele aldığı sorunlara tarihî ve mitolojik bir derinlik katması, Türk sinemasında mit-ritüeller ile erken ve nitelikli bir ilişkiye sahip olması dolayısıyla önem arz etmektedir. Filmde, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda Yörükleri yerleşik hayata geçirme çabaları konu alınırken bu tarihsel sürecin bir aşk ve şamanî yolculuk üzerinden kurgulanışı dikkat çekmektedir. *Gökçe Çiçek* filminde geçmişteki toplumsal bir dönüşüm ele alınırken yalnızca Yörüklerin yerleşik hayata geçiş buhranı değil iç göç neticesinde doğacak şimdiki ve hatta gelecekteki sosyo-kültürel problemlerin çözümünde de geleneksel dünya görüşünün kriz anlarında nasıl devreye girdiği görünür kılınmıştır. Yönetmen, modern Türkiye'nin toplumsal sorunlarının derin köklerini ararken mitlerin sürekliliğine, ritüellerin dönüştürücü gücüne ve kültürel hafızanın sinema aracılığıyla yeniden üretilmesine dikkat çeker. Filmde açık bir şekilde görülen Şamanizm olgusu üzerine ilgili kültlerin açıklamalarına çeşitli çalışmalarda yer verilmiştir. Bu çalışmada ise Şamanizm'le ilgili mitlere, kültlere ve ritüellere neden müracaat edildiğine, Şaman'ın erginlenmesinin (inisiyasyon) toplumsal bir erginlenmeyle ilişkilendirilme sebebine ve bunun nasıl yapıldığına değinilecektir. Çalışmada, sağlıklı bir toplumsal geçişin, arkaik dönemlerde olduğu gibi mitik unsurlar ve ritüellerle desteklendiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Lütfi Akad, Türk Sineması, Gökçe Çiçek, Mitoloji, Şamanizm*

KAFKAS CEPHESİ'NİN (1914-1917) TANIĞI VE TARİHÇİSİ: GENERAL NİKOLAY KORSUN'UN ÇALIŞMALARININ KAYNAK DEĞERİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Mehmet EŞKİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

General N. G. Korsun, 28 Aralık 1876'da asker bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Ailesi, 1877-1878 Türk-Rus Savaşı sonrası Çarlık Rusya'ya bırakılan Kağızman bölgesinde Kozak kökenli Korsunov soyundan gelmektedir. Korsun, 1895'te başladığı askerî eğitimini 1897'de topçu subayı olarak tamamladı. İlk olarak Kuzey Kafkasya'nın Kuban bölgesinde görev yaptı. 1905 yılında askerî akademiye birincilikle bitirdi. 1905-1907 yılları arasında Anapa'daki 252. Piyade Rezerv Taburu'nda çalıştıktan sonra, 1907'de Kafkas Askerî Bölge Karargâhı'na atandı. Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Genelkurmayı ve Kafkas Cephesi'nde önemli görevler üstlendi; 1917'de general rütbesine yükseldi. 1918'de gönüllü olarak Sovyet Ordusu'na katıldı. Sovyetler döneminde Doğu Cephesi 2. Ordu Komutanlığı yaptı. 1919-1932 yılları arasında Genelkurmay Teşkilat Dairesi Başkanlığı ve Saha Karargâhı Harekât Dairesi Başkan Yardımcılığı görevlerini yürüttü. 1922-1954 yılları arasında Frunze Askerî Akademisi'nde dersler verdi ve 1938'de profesör oldu. Korsun, askerî yaşamı boyunca hem Çarlık hem de Sovyet yönetimleri tarafından pek çok madalyayla taltif edildi. 1958 yılında hayatını kaybetti.

General N. G. Korsun, Osmanlı Devleti ve Anadolu coğrafyası konusunda yaptığı askerî tarih çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Kafkas Cephesi üzerine yaptığı çalışmalardan önce Osmanlı Devleti hakkında; 1908'te Tiflis'te *Краткое описание обрекогносцированных путей второстепенных операционных направлений из пределов Закавказья в передовой театр Азиатской Турции*. (Kafkasya Ötesi Sınırlarından Asya Türkiyesi İleri Savaş Sahasındaki İkincil Harekât İstikametlerinin Keşif Taraması Yapılmış Yollarına Dair Kısa Bir Açıklama), 1912'de Tiflis'te *Военный обзор Турецкого передового и Причерноморского (на участке Батум — Инеболи) театров с сопредельными районами Закавказья и Персии*. (Kafkasya Ötesi ve İran'ın Sınır Bölgeleriyle Birlikte Türk İleri Savaş Sahası ile Karadeniz (Batum-İnebolu Kesiminde) Savaş Sahasının Askeri İncelemesi), 1923'te Moskova'da *Турция: Курс лекций по военной географии, читанных в Военной академии РККА*. (Türkiye: RKKA (İşçi ve Köylü Kızıl Ordusu) Askeri Akademisi'nde Verilen Askeri Coğrafya Ders Notları), *Греко-турецкая война 1919—1922 гг.* (Yunan-Türk Savaşı 1919-1922) gibi çalışmaları bulunmaktadır.

General N. G. Korsun'un Kafkas Cephesi özelindeki araştırmaları ise 1937'de Moskova'da *Сарыкамышская операция: на Кавказском фронте мировой войны в 1914-1915 году*. (Sarıkamış Harekâtı: Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde 1914-1915), *Эрзерумская операция: на Кавказском фронте мировой войны в 1915-1916 гг.* (Erzurum Harekâtı: Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde 1915-1916 Yılları), 1940'da Moskova'da *Алашкертская и Хамаданская операции* (Eleşkirt ve Hamedan Operasyonu), 1946'da Moskova'da *Первая мировая война на*

Кавказском фронте (Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi) gibi önemi çalışmaları bulunmaktadır.

Bu bildiride, yaptığı araştırmalarla Osmanlı Devleti ve Anadolu coğrafiyasını yakından tanıyan General Korsun'un Birinci Dünya Savaşı'ndaki Kafkas Cephesi üzerine yazdığı çalışmalar değerlendirilecektir. Korsun'un bu çalışmaları, Rus Kafkas Ordusu hakkında önemli bilgiler sunmanın yanında coğrafi koşulları da askerî açıdan ele almaktadır. Yazar, Türk 3. Ordusu hakkında da değerli bilgiler paylaşmıştır. Eserlerinde askerî haritalara yer veren Korsun'u Kafkas Cephesi araştırmalarında özgün kılan en büyük özellik, arşiv belgeleri gibi birçok birincil kaynağı kullanmış olmasıdır. Dolayısıyla, Korsun'un eserlerinin Türkçeye çevrilmesinin alandaki literatüre katkı sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Birinci Dünya Savaşı, N. G. Korsun, Kafkas Cephesi, Tarih Yazımı*

AVRASYA ORTAK BELLEĞİ BAĞLAMINDA SAFEVİ DÖNEMİ OĞUZ-TÜRK KÜLTÜRÜ VE DEDE KORKUT GELENEĞİNİN AVRUPALI SEYYAHLARIN KRONİKLERİNDEKİ İZLERİ

Fatima ZEYNALLI

BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Avrupa seyahat yazarlarının kronik ve raporları ışığında, Avrasya ortak hafızasının ve Türk dünyasının kültürel soy ağacının temel direklerinden biri olan Dede Gorgud destan geleneğinin 16.-18. yüzyıllardaki Safevi coğrafyasındaki sosyokültürel sürekliliğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel problemi, yüzyıllar sonra Safevi İmparatorluğu'nun devlet ve kamu ortamında, eski Oğuz-Türk yaşam modelinin, aile-kabile yapısının, askeri ritüellerin ve özellikle de "Kitabi-Dede Gorgud" destan metninde kristalleşen aşug/ozan yaratıcı geleneğinin gerçek yansımalarını belirlemektir. Metodolojik olarak, çalışma, Avrupamerkezci bakış açısı ile Türk destan hafızası arasında metinlerarası ve tarihsel bir sentez kurmak için tarihsel-karşılaştırmalı analiz ve kaynak (belgesel) analiz yöntemlerini kullanmaktadır.

Bilimsel bulgular, Avrupalı seyyahların (A. Oleari, C. Chardin, P. della Valle, C. Tavernier, vb.) Safevi sarayındaki resepsiyonlar, halk festivalleri, müzik ve destan performansları hakkındaki notlarının, Dede Gorgud'un yaratıcı ortamının (şair ile şarkıcı arasındaki geçiş) canlı kanıtı olduğunu doğrulamaktadır. Destanlarda, Oğuz kimliğinin ayrılmaz bir parçası olan göçebe-yarı yerleşik yaşam tarzının, kadınların toplumdaki ve yönetimdeki yüksek statüsünün ve "Alp" terbiyesinin, Safevi dönemi Kızılbaş aşiret yapısında ve askeri-idari sisteminde büyük ölçüde korunduğu tespit edilmiştir. Seyyahların raporlarında bahsedilen coğrafi yer adları, yerel inançlar ve ritüeller, Dede Gorgud'un coğrafyası ile Safevi jeopolitik alanı arasındaki tarihsel-kültürel sürekliliği göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, Batılı gezginlerin öznel ve nesnel gözlemleri aracılığıyla Safevi devletindeki Oğuz-Türk kültürel mirasının diyakronik derinliğini ortaya koyması ve Türk etno-kültürel kodlarının Avrasya'nın kültürel coğrafyasındaki sürekliliğini kanıtlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Gorgud, Safevi İmparatorluğu, Avrupalı Seyyahlar, Oğuz-Türk Kültürü, Ortak Bellek.*

NEFS TEORİSİNİN IŞIĞINDA KORKUT ATA'NIN BİLGELİĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TOSUN KÖSE

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Hikâyeleri, yalnızca Türk kùltür tarihinin kurucu bir unsuru değil, aynı zamanda insanlığın ortak hafızasına yön veren dünya kùltür mirasının da evrensel bir değeridir. Ancak bu hikâyeler, sadece sıradan birer kahramanlık destanı olmanın ötesinde, göçebe bir toplumun İslam ahlakıyla tanışırken geçirdiği köklü dönüşümü de bünyesinde barındırır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, insanın ahlaki zaaflarını ve erdemli bir karaktere ulaşma sürecini açıklayan nefis teorisinin Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki izlerini sürmektir. Nitel araştırma desenine uygun olarak kurgulanan çalışmada yöntem olarak kavramsal analiz tekniği benimsenerek klasik İslam ahlak felsefesinin nefis tasavvuru, hikâyelerdeki edebi unsurlar ve karakter analizleri üzerinden tûmdengelimsel bir yaklaşımla incelenecektir.

İslam felsefesinde insan nefsi kuvve-i şehviyye (arzulayan güç), kuvve-i gadabiyye (öfke gücü) ve kuvve-i nâtika (akleden güç) olmak üzere üç temel yetkinlik üzerinden ele alınır. Bu güçlerin itidal üzere bulunması insanı hikmet, iffet, şecaat ve nihayetinde adalete ulaştırır. Nitekim Dede Korkut Hikâyeleri'nde bu ahlaki olgunluğun ve dengenin en somut karşılığı bilge Korkut Ata'dır.

Oğuz toplumunun hikmet pınarı olan Korkut Ata adalet, şecaat ve itidal gibi erdemlere yaptığı vurgularla, alpların dünyevi tamahlarında beliren kuvve-i şehviyyeyi ve kontrolsüz yıkıcı bir güçce dönüşebilecek olan kuvve-i gadabiyyeyi dizginlemeyi hedefler. Hikâyelerdeki kahramanların sadece yalın birer alp kimliğine hapsolmasını önleyerek, onların ahlaki açıdan yetkinleşmelerini amaçlar. Korkut Ata, gücün ancak toplumsal bekaya, töreye ve ilahi rızaya hizmet ettiği ölçüde meşru olduğuna dikkat çeker. Bu yönüyle çalışma Korkut Ata'nın, Türk dünyasının köklü ortak belleğinden süzülerek günümüz insanına rehberlik eden ve ortak geleceğimizi inşa edecek evrensel bir bilge karakter olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Nefs, Yetkinlik, Erdem, İtidal.*

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BESLENME ALIŞKANLIKLARI İLE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU VE SOSYAL MEDYADA BEĞENİLMEME KORKUSU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Psk. Dan. Fatmagül BOZ

Dr. Öğr. Üyesi Lokman KOÇAK

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Ergenlik dönemi, bireylerin sağlık davranışlarının şekillendiği önemli bir gelişim dönemidir. Günümüzde sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte gelişmeleri kaçırma korkusu (FoMO) ve sosyal medyada beğenilmeme korkusu gibi psikolojik değişkenlerin gençlerin yaşamlarını etkilediği görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları ile gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal medyada beğenilmeme korkusu arasındaki ilişkileri incelemektir.

Araştırma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Çalışma grubunu Kahramanmaraş ilinde öğrenim gören 410 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 13 ile 18 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 15.60'dır (SS = .98). Veriler Adölesanlar için Beslenme Alışkanlıkları Ölçeği, Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği ve Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular, beslenme alışkanlıklarının gelişmeleri kaçırma korkusu ($r = -.25, p < .01$) ve sosyal medyada beğenilmeme korkusu ($r = -.44, p < .01$) ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal medyada beğenilmeme korkusu arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .53, p < .01$). Regresyon analizi sonuçlarına göre gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal medyada beğenilmeme korkusu birlikte beslenme alışkanlıklarındaki varyansın %19'unu açıklamaktadır. Ancak yalnızca sosyal medyada beğenilmeme korkusunun beslenme alışkanlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir ($\beta = -.42, p < .01$).

Sonuç olarak, sosyal medya temelli kaygıların ergenlerin beslenme davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal medyada beğenilmeme korkusunun artması sağlıklı beslenme alışkanlıklarının azalmasıyla ilişkilidir. Bu doğrultuda okullarda sosyal medya farkındalığı ve sağlıklı yaşam becerilerini destekleyen önleyici çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Beslenme Alışkanlıkları, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu, Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu.*

BEY BÖYREK HİKAYESİNİN YENİ BİR RİVAYETİ: ERENLİ/ BAYBURT VARYANTI

Doç. Dr. Ferdi GÜZEL

Yüksek Lisans Öğrencisi Firdes Aybüke ŞAHİNOĞLU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türk edebiyatının en önemli eserleri arasında yer alan Dede Korkut hikâyelerinden bazıları halk tarafından çok sevildiği ve benimsendiği için sözlü gelenekte varlığını sürdürmektedir. Bu hikâyelerden en yaygın olanı ise Bamsı Beyrek'tir. Başta Türkiye olmak üzere Türk dünyasının birçok yerinde pek çok "Bamsı Beyrek" anlatısı kayda geçmiştir.

Bamsı Beyrek'e ait en fazla anlatının derlendiği illerin başında Bayburt gelmektedir. Dede Korkut coğrafyasının önemli yerleşim yerlerinden biri olan Bayburt'ta bilindiği kadarıyla bugüne kadar 13 Bey Böyrek anlatısı derlenmiştir.

2023 yılında Bayburt'a bağlı Erenli köyünde tarafımızca derlenen hikâye ile Bayburt'tan derlenmiş olan Beyrek hikayelerinin sayısı 14'e çıkmaktadır. Erenli'den derlenen bu rivayetin Orijinal Bamsı Beyrek hikâyesi ve Bayburt'tan derlenmiş diğer rivayetler ile karşılaştırılmalı incelemesi Dede Korkut araştırmalarına ve Beyrek anlatıları ile ilgili birtakım sorunların çözümüne katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut Hikayeleri, Bamsı Beyrek, Bayburt.*

DEDE KORKUT'TA DELİ DUMRUL: ÖLÜM KARŞISINDA İNSAN KİBRİNİN FELSEFİ ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Fırat KARADAĞ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Ölüm meselesi, insanın kendi sınırını, benlik iddiasını ve Tanrı karşısındaki konumunu anlamlandırma çabasının merkezinde yer alan temel problemlerden biridir. Bu çalışma, Dede Korkut'ta yer alan "Deli Dumrul" hikâyesini, ölüm karşısında insan kibrinin çözülüşü ve bu çözülüşün ahlâkî-dinî bir dönüşüm süreciyle sonuçlanması bağlamında ele almaktadır. Çalışmanın temel meselesi, Deli Dumrul'un başlangıçta kendi gücünü mutlaklaştıran ve ölümü yenilmesi gereken bir rakip gibi gören tavrının, Azrail'le karşılaşma sürecinde nasıl sarsıldığı ve bu sarsılmanın onu hangi bilinç düzeyine taşıdığıdır. Bu doğrultuda hikâyedeki kuru çay üzerine kurulan köprü, Azrail'e meydan okuma, can yerine can arayışı, anne ve babanın reddi, eşin fedakârlığı ve Deli Dumrul'un son duası metin merkezli yorumlama yöntemiyle değerlendirilmiştir. İncelemede kibrin ahlâkî mahiyeti Gazâlî'nin görüşleriyle ele alınmıştır. Cesaretin ölçüsü ilişkisi Aristoteles ve İbn Miskeveyh'in erdem anlayışları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ölümün bireysel ve sarsıcı hakikati ise Heidegger, Jaspers ve Tillich'in yaklaşımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca anne ve babanın canlarını vermeye yanaşmaması Spinoza'nın varlığı sürdürme düşüncesiyle, eşin fedakârlığı Levinas'ın öteki karşısında sorumluluk anlayışı, Marcel'in sevgi ve sadakat düşüncesi ve Scheler'in değer kavrayışıyla birlikte ele alınmıştır. Deli Dumrul'un son duası ise Kierkegaard'ın teslimiyet fikri ve Yunus Emre'nin fanilik ve kulluk anlayışı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Deli Dumrul'un dönüşümünün, kendi gücüne dayanan benlik iddiasının çözülmesi, ölüm karşısında aczini kavraması, sevgi ve sorumluluk bilincine yönelmesi ve ilâhî iradeyi kabul etmesiyle gerçekleştiği tespit edilmiştir. Böylece hikâyede ölümün insanı kibirten kulluk bilincine, bencillikten fedakârlığa ve korkudan teslimiyete taşıyan bir sınır tecrübesi olarak işlev gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Din Felsefesi, Ölüm Bilinci, Kibir, İnsan-Tanrı İlişkisi, Deli Dumrul.*

BÜYÜK SELÇUKLU AVCILIK TEŞKİLATINDA BÂZDÂRLARIN GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Dr. Fırat UMANÇ

ÖZET

İnsanlık tarihindeki önemli faaliyetlerden biri olan avcılık, başlangıçta hayatta kalma gereksiniminin doğal bir parçasıydı. Zamanla hayvanların evcilleştirilmesi ve tarımsal üretimin gelişmesiyle sportif bir hüviyet kazanarak askerî talim mahiyetine dönüştü. Avcılığın kazandığı bu nitelik, Türk-İslâm devletlerinde de etkisini sürdürdü. Bilhassa Büyük Selçuklu Devleti'nde avcılık, saray teşkilatı bünyesinde kurumsal bir hâle geldi. Bu çerçevede yırtıcı kuşlarla gerçekleştirilen avlar, hükümdarlar açısından bir eğlence ve statü göstergesi niteliği taşıdı. Bu durum kartal, şahin, doğan ile sungur gibi yırtıcı kuşların temini, beslenmesi, bakımı, tedavisi ve terbiyesiyle ilgilenen bâzdâr unvanlı görevlilerin ortaya çıkmasına zemin hazırladı. Söz konusu kuşların eğitim süreci, sabır ve disiplin gerektiren, tekrar ile ödül esasına dayalı bir yöntem üzerine kuruluydu. Kuşun insana alışması, talimatlara tepki vermesi, farklı av türlerine uygun hareket edebilmesi ve tazılarla müşterek avda uyum sağlayabilmesi uzun bir eğitim sürecini gerekli kılmaktaydı. Bu süreç, bâzdârın görevini zorlaştırmakla birlikte, mesleğin değerini artırmaktaydı. Nitekim mezkûr görevi icra edenlerin sundukları hizmetler karşılığında yüksek meblağlar elde etmesi, bu görevin önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, devrin ana kaynakları ile modern araştırmalar esas alınarak Büyük Selçuklu avcılık kültürü içerisinde bâzdâr kavramının ortaya çıkışı ele alınmakta, avcı kuşlardan sorumlu bâzdârların görev ve yükümlülükleri incelenmektedir. Böylece yırtıcı kuşlar konusunda uzmanlaşmış bâzdârların avcılık teşkilatı içerisindeki yeri ve önemi ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Büyük Selçuklu Devleti, Avcılık, Yırtıcı Kuşlar, Bâzdâr.*

ELEŞTİREL POSTHÜMANİZM BAĞLAMINDA YAŞAR KEMAL’İN *KUŞLAR DA GİTTİ* ROMANI

Öğr. Gör. Dr. Gökşen YILDIRIM

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Yaşar Kemal’in *Kuşlar da Gitti* romanı, ekoeleştiri çerçevesinde birkaç kez okunmuş ve bu çalışmalarda doğanın tahribi, çevre bilinci, insan-doğa ilişkisinde etik sorumluluk gibi hususlar üzerinden roman hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu okumalar, değerli olmakla birlikte, romanı çoğunlukla insanın doğaya karşı sorumlulukları ekseninde incelemiş hâliyle merkeze yine insanı koyan bir bakışla konuya yaklaşmışlardır. Oysa *Kuşlar da Gitti*, doğrudan insanın evrendeki ayrıcalıklı konumunu, türler arasındaki hiyerarşiyi ve nesneleştirici insan bakışını sorgulayan bir metindir ve bu açıdan posthümanist incelemeye elverişlidir.

Eleştirel posthümanizm, insanı doğanın merkezinden alarak diğer varlıklarla kurduğu ilişkisel bir ağın içinde konumlandırır ve bu ağın hiçbir zaman masum olmadığını, iktidar ilişkileriyle örülü olduğunu hatırlatır. İnsanı özerk, rasyonel ve ahlaki bir fail olarak gören hümanist geleneğe karşı çıkan bu yaklaşım, doğaya korunması gereken bir değer olarak değil insanla birlikte var olan ve onunla karşılıklı olarak şekillenen bir varlık alanı olarak bakar. Romana bu çerçeveden yaklaşmak, insan dışı varlıkları anlatının etkin özneleri (failleri) olarak değerlendirmeyi gerektirir. Nitekim romanda kuşlar, başlangıçta “azat buzat” geleneğinin bir aracıyken giderek bu konumdan çıkar ve anlatının özneleriyle birlikte dönüşen bir varoluş sergiler. Bu gelenekte insan, kendi günahlarından arınmak için bir başka canlının özgürlüğünü satın alır; kuş, insanın kendi kurtuluş tasarımının bir nesnesine indirgenir. Özne tasarımının insanla, nesne tasarımıyla da insan dışı varlıklarla şekillendirildiği bu hiyerarşik düzeni yazar, trajik bir şekilde kendi içine çökertir.

Florya sahilinde göçmen kuşları yakalayıp satma çabası içindeki üç gencin çabası başarısızlıkla sonuçlanır. Bu gençler, ne kuşları kurtarabilirler ne kendi açlıklarını dindirebilirler ne de kentlilerin kayıtsızlığını kırabilirler. Gençler kuşları satamaz ve açlıktan onları yemek zorunda kalır. Böylece kuş; kutsal olandan besine, sembolden zorunluluğa, özgürlük idealinden bir ölüm nesnesine evrilir. Bu dönüşüm, posthümanist etik için esas sorunu da beraberinde getirir. Mesele, gençlerin kuşları yemek zorunda kalması değil bu zorunluluk anında ahlaki söylemin çöküşüdür. Kuşlar, ne tam anlamıyla bir “öteki” ne de sadece bir “nesne” olarak kalır; ikisi arasında gidip gelirler. Kahramanların bu çaresizliği, insanın “mükemmel”, “ahlaki” ve “egemen” bir varlık olmadığının sonlu, bağımlı ve kendi iç çelişkileriyle boğuşan bir tür olduğunun altını çizer. Yaşar Kemal’in *Kuşlar da Gitti* romanını eleştirel posthümanizm açısından inceleyen bu çalışma, romanın hümanist geleneğin insan merkezli ontolojisini sorunsallaştırdığı iddiasından hareketle ve eleştirel söylem analizi yöntemini kullanarak romandaki insanın insan dışı varlıklarla kurduğu tahakküm ilişkisini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yaşar Kemal, Kuşlar Da Gitti, Eleştirel Posthümanizm, Antroposantrizm, İnsan Dışı Varlıklar.*

ORTA ÇAĞ TÜRK DEVLET GELENEĞİNİN EPİK YANSIMASI OLARAK DEDE KORKUT ANLATILARINDA TÖRE VE SİYASAL DÜZEN

Dr. Öğr. Üyesi Gönül BAYRAM KALKAN

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Destanlar, toplumların uzun tarihî süreçler içerisinde meydana getirdikleri siyasi, sosyal ve kültürel birikimi kuşaktan kuşağa aktaran önemli kültürel hafıza kaynaklarıdır. Toplumların geçmişte yaşadıkları olayları aktarırken satır aralarında toplum değerleri, siyasi düzen, meşruiyet algısı ve toplumsal düzen başta olmak üzere o topluluğa dair pek çok bilgiyi muhafaza eden metinler olmaları, destanların tarihî değerini artırmaktadır. Maurice Halbwachs'ın toplumsal bellek yaklaşımı, geçmişe dair hatırlama ve aktarma süreçlerinin toplumsal çevre, ortak değerler ve kültürel kabuller tarafından şekillendiğine işaret ederken Jan Assmann'ın kültürel bellek kavramı, geçmişe dair değerlerin anlatılar ve aktarım yöntemleri aracılığıyla sonraki nesillere taşınmasına dikkat çekmektedir. Türk destan geleneğine bu iki araştırmacının perspektifinden bakıldığında, Türk toplumlarının kültürel hafızasına dair izleri muhafaza eden önemli kaynaklar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada, Oğuzların siyasi ve toplumsal yapısını yansıtan Dede Korkut anlatılarında töre ve siyasi düzen anlayışı ele alınmaktadır. Çalışmanın temel amacı, anlatılarda yer alan hükümdarlık anlayışı, siyasi otoritenin meşruiyet kaynağı, beyler arasındaki hiyerarşik ilişkiler, toy meclisleri, sadakat ve tabiiyet anlayışı ile törenin toplumsal ve siyasi düzen üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda Dede Korkut anlatıları, Türk devlet geleneğinin temel kavramlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilmekte ve bu sayede Oğuz siyasi dünyasında hâkimiyet anlayışının nasıl anlamlandırıldığı ortaya koyulmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde aslı adı *Kitâb-ı Dede Korkut alâ Lisân-ı Taipe- i Oğuzân* olan Dede Korkut Kitabı'nın Türk destan geleneği açısından önemi, nüshaları, yazıya geçirilme dönemi ve tarihî muhtevası gibi temel hususlar ele alınmaktadır. Akabinde gelen ana bölümde öncelikle Oğuz siyasi düzeninin hiyerarşik yapısı üzerinde durulmaktadır. Bu hiyerarşinin en üstünde yer alan Bayındır Han, anlatıda siyasi faaliyetleriyle sınırlı şekilde yer bulmasına karşın "Hanlar Hanı" sıfatıyla Oğuz topluluğunun merkezî ve bütünlüğü otoritesini temsil etmektedir. Onun öncülüğünde tertip edilen ve beylerin bir araya geldiği ziyafet mahiyetindeki toylar ise siyasi statülerin görünürlük kazandığı, toplumsal hiyerarşinin pekiştirildiği ve Oğuz topluluğunun birlik ve bütünlük bilincinin perçinlendiği toplantılar olarak değerlendirilmektedir. Salur Kazan ise üst otoriteyi temsil eden Bayındır Han'ı askerî ve siyasi kimliğiyle tamamlayan bey olarak destanda ön plana çıkmaktadır. Kazan'ın hanedan ile olan bağı, askerî kudreti, Oğuz beyleri üzerindeki siyasi nüfuzu ve toy düzenindeki merkezi konumu, Oğuz siyasi düzeninin çok katmanlı yapısını somutlaştırmaktadır. Salur Kazan'ın yanı sıra Has beyler, İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerinin toy düzenindeki oturuşundan savaş düzenindeki konumlarına kadar uzanan yapılanma, siyasi hiyerarşi ile askerî teşkilatlanmanın birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu göstermektedir. Söz konusu bu siyasi yapının manevi boyutunu ise destanın merkezinde yer alan Dede Korkut temsil etmektedir. Bilgeliği, uzlaştırıcı kişiliği ve manevi otoritesiyle öne çıkan Dede Korkut, siyasi

otoritenin üzerinde yükselen töre ve ortak toplumsal değerlerin temsilcisi olarak konumlandırılmaktadır. Önemli hadise ve kararlarda ona başvurulması, kılıç kuşandırması, ad vermesi, dua etmesi ve beyliğin tasdikinde üstlendiği rol, siyasi statülerin dahi töre ve manevi otoriteyle meşrulaştırıldığını göstermektedir.

Siyasi otorite ve töre, Dede Korkut anlatılarında hükümdar ile Oğuz beyleri arasındaki ilişki üzerinden de gözlemlenebilmektedir. İslâmiyet öncesi Türk hâkimiyet telakkisinin temel dayanaklarından biri olan kut anlayışı, hükümdarın yönetme yetkisinin ilahî bir kaynağa dayandığını ifade etmekte, kut bahşedilmiş kişiye töreyi koruma, adaleti temin etme, toplumsal düzeni muhafaza etme gibi görevler tevdi edilmekteydi. Bu anlayışın Dede Korkut anlatılarında İslâmî tesir içerisinde yeniden anlamlandırıldığı görülmektedir. Hükümdarın “Tanrı’nın yeryüzündeki gölgesi” olarak nitelendirilmesi, siyasi otoritenin bu dönemde de kutsal bir temele dayandırıldığını ortaya koyarken, törenin hükümdar ve diğer beylerin davranışları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olarak işlenmesi, Türk siyasi düşüncesindeki sürekliliğine işaret etmektedir. Tüm bunların yanı sıra destan içerisindeki kahramanların beyliğe yükselme süreçleri, gösterdikleri askerî ve idari başarılar, hükümdara ve Oğuz iline bağlılıkları ile toplum içerisindeki konumları, siyasi üstünlüğün elde edilmesinde liyakat ve sadakatin belirleyici etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşın törenin ihlali, hükümdara karşı gelme ve sadakatsizlik, düzenin bozulmasına yol açan hususlar olarak değerlendirilmekte, töre toplumsal ve siyasi düzenin muhafaza edilmesini sağlayan temel dayanak olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Dede Korkut anlatıları, Oğuz toplumunun siyasi teşkilatlanmasını ve devlet telakkisini epik bir anlatım içerisinde koruyan önemli bir hafıza kaynağıdır. Bayındır Han ile temsil edilen üst siyasi otorite, Salur Kazan’ın şahsında somutlaşan askerî ve siyasi güç, Dede Korkut aracılığıyla yansıtılan manevi otorite, Oğuz beyleri arasındaki hiyerarşik düzen, karar alma makamının temelini oluşturan toy meclislerinin işleyişi, Oğuz siyasi düzeninin birbirini tamamlayan unsurlarını oluşturmaktadır. Bu yapı içerisinde töre ise siyasi otoritenin sınırlarını ve meşruiyetini belirleyen, toplumsal düzeni temin eden, siyasi bütünlüğün devamlılığını sağlayan temel dayanak olarak öne çıkmaktadır. Nihayetinde Dede Korkut anlatıları, hâkimiyet, meşruiyet, töre, sadakat ve hiyerarşi başta olmak üzere Türk devlet geleneğini var eden temel değerleri canlı tutarak sonraki nesillere intikalini sağlayan epik bir tarihî kaynak mahiyeti taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Bayındır Han, Salur Kazan, töre, toy.*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN SÖZ VARLIĞININ BAYBURT AĞZINDAKİ YANSIMALARI

Dr. Öğr. Üyesi Gül YILMAZ ÇAL

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültürünün temel kaynaklarından biri olan Dede Korkut Hikâyeleri, genel kabul gören görüşe göre XV. yüzyılın sonlarında yazıya geçirilmiştir. Uzun yıllar yalnızca Dresden ve Vatikan nüshalarıyla bilinen eser, 2017 yılından sonra Ankara, Türkistan / Türkmen Sahra (Günbed) ve Bursa nüshalarının tespit edilmesiyle beş nüshalı bir külliyat hâline gelmiştir. Dresden nüshası 1815 yılında keşfedilmiş olup bir mukaddime ve on iki boydan, Vatikan nüshası ise 1952 yılında tanıtılmış olup bir mukaddime ve altı boydan oluşmaktadır. Ankara nüshası eksik bir yazma olup mukaddime, soylamalar ve Boğaç Han Boyu'nun bir bölümünü içermektedir. 2019 yılında bulunan Günbed nüshası, esere yeni bir boy kazandırarak hikâye sayısının on üçe ulaşmasını sağlamıştır. Son olarak 2022 yılında bilim dünyasına tanıtılan Bursa nüshası ise Dresden nüshasının harekeli bir kopyası niteliğinde olup on iki boyu ihtiva etmektedir. Farklı zamanlarda ortaya çıkarılan bu nüshalar, Dede Korkut Hikâyeleri'nin metin geleneğini aydınlatmasının yanı sıra Türk dilinin tarihî söz varlığını ve ağız özelliklerini incelemek açısından da önemli veriler sunmaktadır.

Ses ve şekil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserleri arasında değerlendirilen Dede Korkut Hikâyeleri'nin dili üzerine bugüne kadar birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda, eserin dilinin ağırlıklı olarak Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasının dil özelliklerini yansıttığı; bununla birlikte Oğuz Türkçesi temelinde şekillenmekle beraber Kıpçak Türkçesine ait bazı unsurları da bünyesinde barındırdığı ortaya konulmuştur.

Oğuzların yaşamlarını, inanışlarını ve törelerini bireysel ve toplumsal yönleriyle yansıtan Dede Korkut Hikâyeleri'nin geçtiği coğrafya, Türkistan'dan Kafkasya'ya ve Anadolu'ya kadar uzanmaktadır. Hikâyelerde Karaçuk Dağları, Aladağ ve Kazılık Dağı gibi Türkistan coğrafyasına ait unsurların yanı sıra Derbent, Gence, Barda ve Tiflis gibi Kafkasya ve Azerbaycan sahasına; Bayburt, Trabzon, Mardin, Kars ve Erzurum gibi Anadolu şehirlerine de yer verilmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Dede Korkut Hikâyeleri'nin dilinde Doğu Anadolu ağızlarının ya da genel olarak Anadolu ağızlarının izleri araştırılmış olsa da hikâyelerde açıkça geçen yer adlarının söz varlığında Dede Korkut Hikâyeleri'nin söz varlığının izleri üzerinde durulmamıştır.

Bu çalışmada, hikâyelerde özellikle “Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyı”nda ve Bamsı Beyrek'in adının geçtiği diğer bölümlerde mekân olarak kullanılan Bayburt'un ağız söz varlığında Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan söz varlığı unsurlarının yaşayıp yaşamadığının tespit edilmesi, bu unsurların anlam ve kullanım özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Ferdi Güzel, Kürşad Kara ve Ahmet Akpınar tarafından hazırlanan *Bayburt Yöresi Söz Varlığı* adlı eserde yer alan kelime hazinesi, Dede Korkut Hikâyeleri'nin söz varlığı ile karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırma sırasında Muhammed Çitgez tarafından 2018 yılında hazırlanan *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Söz Varlığı* adlı doktora tezinden;

Mustafa S. Kaçalın'ın hazırladığı *Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı*'ndan; Ferruh Ağca tarafından yayıma hazırlanan *Dede Korkut Kitabı - Bursa Yazması - (Metin-Dizin)* adlı eserden; Metin Ekici'nin *Dede Korkut Kitabı Türkistan / Türkmen Sahra Nüshası Soylamalar ve 13. Boy - Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi* adlı çalışmasından ve Yusuf Azmun'un hazırladığı *Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası* adlı eserinden yararlanılacaktır. Karşılaştırmalar sonucunda elde edilen veriler sözcük türleri açısından tasnif edilecek, hikâyelerde mekân olarak geçen Bayburt'un söz varlığında Dede Korkut Hikâyeleri'nin söz varlığının yaşayıp yaşamadığı, söz konusu unsurların anlamlarında değişim olup olmadığı ve Bayburt ağzında korunan söz varlığı unsurlarının hangi kavram alanlarıyla ilişkili olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Söz Varlığı, Sözcük Türü, Kavram Alanı, Bayburt Ağzı.*

TÜRK DÜNYASI ANLATILARINDA MEKÂN ÖGELERİNDEN HAREKETLE ERKEĞİN UZAMSAL YOLCULUĞU VE KENDİLİK GÖRÜNÜMLERİ*

Yüksek Lisans Öğrencisi Gülcan AYDINLIK

Doç. Dr. Tuğba AKKOYUN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Kültürel birikimin taşıyıcısı olan sözlü anlatılar, bireyin yol ve uzamla kurduğu ilişki üzerinden şekillenen kendilik keşfine ve öznenin ontolojik yapılandırılmasına dair tözsel bir zemin sunar. Öznenin kimliğini ve kendiliğe dair farklı görünümüleri ortaya koyduğu etkin bir yapı olan yol kronotopu, modern ve geleneksel anlatılarda kahramanın değişimine sahne olur. Bu çalışma, Türk dünyası sözlü anlatılarında erkek kahramanın eylemlerini; yol ve eve dönüş motifleri bağlamında incelerken; bu eylemlerin fiziki bir uzamsal değişimden ziyade, toy benliğin krizler ve eşikler aracılığıyla etik kendiliğe evrildiği dönüşüm sürecinin nasıl temsil ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda anlatılar; ev ve yurt gibi kozmosun hâkim olduğu güvenli uzamlardan; orman, dağ ve yer altı gibi kaotik dış uzamlara doğru gerçekleşen bir ayrılışla kurgulanmaktadır. Çalışmanın temel izleği, bu uzamsal kopuşun bireyin ontolojik sınırlarını keşfettiği ve kendi tözünü yeniden yapılandığı bir dönüşüm evresi olarak ele alınmasıdır.

Çalışma için kullanılan dokümanlar, Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi'nin külliyatı içerisinde yer alan 1, 3, 4, 5 ve 6. ciltlerdeki seçili anlatılarla sınırlandırılmıştır. Dokümanlar, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve karşılaştırmalı edebiyat yöntemleriyle incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde; Bakhtin'in "yol kronotopu" ve Foucault'nun "kendilik pratikleri" yaklaşımlarının yanı sıra Campbell, Kierkegaard, Bachelard gibi isimlerin disiplinlerarası kuramsal açılımlarından yararlanılmıştır. Bu çerçevede; av alanı, yarış meydanı ve kozmik ağaç gibi eşik mekânlarda kahramanın kendilik keşiflerini ve yuvaya dönüş evresinde etik kendilik görünümüleri analiz edilmiştir. Çalışmada, etik bir özneye dönüşemeyen erkek karakterlerin yuvaya dönüşü gerçekleştirememeleri veya bir tür ceza olarak uzamsal hapsolmuşlukları ile başarıyla dönen kahramanların iki dünyanın bilgelğine sahip kendilik görünümüleri arasındaki diyalektik yapı ortaya konmaktadır. Sonuç olarak, Türk dünyası anlatılarında erkeğin uzamla kurduğu ontolojik bağın, kendilik çözümlenmesinde kurucu rolü dilsel göstergeler üzerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Dünyası Anlatıları, Sözlü Edebiyat, Erkek Cinsiyeti Rolü, Cinsiyet ve Uzam, Kendilik, Eve Dönüş.*

* Bu çalışma, Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı bünyesinde sürdürülen "Türk Dünyası Metinlerinde Erkek Eylemleri Göstergeleri Yoluyla Kültür Kodlarının ve Toplumsal Rollerin Çözümlemesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

LUCY ATKINSON'IN SEYAHATNAMESİNDE ALTAY VE KAZAK BOZKIRLARINDA TÜRK KADINI İMAJI (1848-1853)

Dr. Harun ARSLANTÜRK
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İngiliz seyyah Lucy Atkinson'ın 1863'te yayımlanan *Recollections of Tartar Steppes and Their Inhabitants* adlı eseri, 1848-1853 yılları arasında Altay ve Kazak bozkırlarında yaşayan Türk kadınlarına dair önemli tanıklıklar içermektedir. Eşi Thomas Atkinson ile Altay ve Kazak bozkırı hattında uzun ve zorlu bir yolculuk gerçekleştiren Lucy Atkinson'ın eserinde yolculuk güzergâhı, karşılaştığı topluluklar, kadınların gündelik yaşamı, aile içindeki konumları, ev/yurt düzeni, misafirperverlik pratikleri, giyim kuşam, evlilik ve annelik deneyimlerine ilişkin gözlemler yer almaktadır. Bu çalışmada Atkinson'ın gözlemleri, 19. yüzyıl İngiliz kadın seyyahının kültürel, sınıfsal ve toplumsal cinsiyet temelli bakışını yansıtan bir temsil metni olarak ele alınacaktır. Bu çerçevede Lucy Atkinson'ın bozkır kadınlarını çoğunlukla "öteki" bir dünyanın parçası olarak resmettiği gösterilecektir. Petersburg'da sekiz yıl mürebbiyelik yapmış, Rusça bilen ve klasik Viktorya dönemi kadınlık normlarının sınırında duran Lucy Atkinson, Altay ve Kazak bozkırındaki kadınları değerlendirirken medeniyet, temizlik, zarafet, aile ve toplumsal düzen gibi ölçütleri öne çıkarmaktadır. Atkinson'ın bozkır kadınlarına yönelik hiyerarşik bakışı dikkat çekici bir çelişki barındırmaktadır. Lucy, söz konusu kadınları medeniyet hiyerarşisinin alt basamaklarında konumlandırmakla birlikte, onların aile, ev/yurt düzeni, üretim, misafirperverlik ve topluluk içindeki rolleri Viktorya dönemi kadınlık ideolojisinin ev ve aile merkezli kadın anlayışıyla pek çok bakımdan örtüşmektedir. Buna karşılık kendi yaşamı; mürebbiyelik kariyeri, bozkır seyahati, ata binmesi ve bozkırda yaşadığı annelik deneyimiyle Viktorya dönemi kadınlık modelinin sınırlarını belirgin biçimde aşmaktadır. Bu nedenle Atkinson'ın anlatısı, hem 19. yüzyıl Altay ve Kazak bozkırı kadınlarına dair tarihsel ipuçları sunan birinci el bir kaynak hem de İngiliz kadın seyyahın kendi kimliğini, üstünlük algısını ve kültürel sınırlarını görünür kılan bir öz-temsil metni olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Lucy Atkinson, Kadın Seyyah, Altay, Kazak, Türk Kadını.

ANTI MASAL TÜRÜNÜN MİKHAİL BAKHTİN’İN KARNAVALESK YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE ÇÖZÜMLENMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Hatice Yaren YANAR

Doç. Dr. Evrem KARATAŞ ÜLGER

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

“Anti-peri masalı” terimi ilk olarak 1929 yılında André Jolles tarafından Alman masallarının anti kahramanlar çerçevesinde yeniden yorumlanması amacıyla kullanılmıştır. Mutlu sonla biten masalların trajik etkilerine odaklanan anti masallar, orijinal bir tür olmanın ötesinde kök metinlerin yeni bir yapı taslağı üzerinden kurulmasıyla oluşturulmuş ikincil metinlerdir. Kök metinlerin başta Feminist söylem ve Derrida’nın Yapısöküm kavramı aracılığıyla dönüştürüldüğü anti masalarda ana karakter klasik masalların aksine anti kahraman özellikleri sergiler. Başta beden görünimleri olmak üzere, kimlik örüntüleri ve zaman, mekân gibi tahkiyenin temel unsurları geleneksel yapıdan uzaklaşarak postmodernist bir hüviyet kazanır. Mutlu sonla biten klasik masallara karşın anti masallar okurun yorumuna bırakılan açık uçlu sonlarla ve okurda katharsis sağlamayan, rahatsız edici bir atmosferle son bulur. Bu durumun temel nedeni okuru sorgulamaya teşvik etmektir. Ana amacı yeni bir yapı ortaya çıkarmak için “yıkma, parçalamak” olan yapı söküm, anti masalarda metnin fiziksel bağlamına olduğu kadar anlam dünyasına da saldırı niteliği taşır.

Masallar insanlık tarihi boyunca çocukların kültürlenme ve toplumsal uyumlandırma süreçlerinin pedagojik bir aracı olarak kullanılmış ve egemen ideolojiler tarafından dönüştürülmüştür. Ancak bu dönüşümün genellikle toplumsal cinsiyet kodlarını destekleyen ve özellikle “kadın” perspektifini reddeden bir açıdan gerçekleştirilmesi 20. yüzyılda görünür hâle gelmiş ve devrin aydınları tarafından eleştirilmiştir. Masallara yöneltilen bir başka eleştiri ise toplumda edilgenleştirilen “ötekilerin” sesine sağır bir tür olmasıdır. 21. yüzyıl becerileriyle birlikte artık bir refleks hâline gelen sorgulama süreçleri masal alanında da kendine yer bulmuş, “iyilerin kazanamadığı” gerçek dünya pratikleri masal metinlerine de yansıtılmıştır.

Mikhail Bakhtin’in karnavalesk kuramı da otorite figürlerini yıkmayı, hiyerarşiyi reddetmeyi, dış gerçekliğin aman vermez katılığına mizahla çözmeyi, kalıplaşmış kimlik örüntülerini dönüştürmeyi hedefleyen bir çıkış yolu sunması bakımından anti masal türüyle benzer yönler taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada ortak yönler taşıyan anti masal türü karnavalesk bir bakışla çözümlenmeye çalışılacaktır. Masalların bir çok kültür tarafından hem formel hem de informal muhitlerde çocuk eğitiminde kullanılması nedeniyle anti masallar da çocuk okura yönelik olarak kurgulanmıştır. Eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerilerle donatılmaya çalışılan günümüz çocukları için anti masal türünün iyi bir materyal olduğu bir gerçektir. Bu nedenle çalışmada üçüncü bir ölçüt olarak da çocuk edebiyatı metinsellik ölçütleri esas alınacak ve çözümlenecek metinler bu sahadan seçilecektir. Sonuç olarak bu çalışmanın hem ana akım edebiyata hem de çocuk edebiyatına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden

doküman tarama deseni kullanılacak ve veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Anti Masal, Karnavalesk, Mikhail Bakhtin, Çocuk Edebiyatı.*

GÜNEY AZERBAIJAN MİLLÎ HÜKÛMETİNİN KURULUŞU VE FESHİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Hayriye ZOZUK

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

II. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin Güney Azerbaycan'da nüfuzunu artırmaya yönelik stratejileri ile Amerika, İngiltere ve Almanya'nın İran'da, bilhassa Güney Azerbaycan'daki güç yarışında bulunmuşlardır. II. Dünya Savaşı başladığında İran'ın tarafsızlığını ilan etmesine rağmen Sovyet ve İngiliz orduları tarafından işgal edilmesi, bölgedeki dengeleri değiştirmiştir. Bu kapsamda Sovyetler Birliği, Güney Azerbaycan'a yönelik nüfuz yerleştirme gibi stratejik faaliyetleri takip etmiş ve bu amaçla Kuzey Azerbaycan Komünist Partisi Birinci Sekreteri Mir Cafer Bağirov'u görevlendirmiştir. Keza Bağirov'un da amacı, Azerbaycan kimliği altında Kuzey ve Güney Azerbaycan Türklerini birleştirmek olduğundan, Sovyetler Birliği tarafından da bu amaç kabul edilmiştir. Öte yandan Rıza Şah Dönem'inde Tahran yönetiminin tüm halka yönelik Farslaştırma politikası, Güney Azerbaycan Türkleri arasında hem asimilasyon hem de baskı politikası olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu baskılar, Kuzey Azerbaycan ile olan ilişkilerin daha da artmasına zemin hazırlamıştır. Yaratılan siyasi iklim, zaman içerisinde Güney Azerbaycan'da bağımsızlık ve özgürlük arayışını güçlendirmiştir. Bu gelişmeler esnasında Sovyetlerin desteğini alan Güney Azerbaycan lideri Seyyid Cafer Pişeverî, Güney Azerbaycan'da Azerbaycan Demokrat Partisi'ni kurarak bağımsızlık çalışmalarını hızlandırmıştır. Parti, 13 Aralık 1945 tarihinde kendisini Azerbaycan Millî Hükûmeti olarak ilan etmiştir. Fakat ilerleyen süreçte Sovyetler ile İran arasında petrol imtiyazı hususunda anlaşmaya varılmış ve Sovyetler Birliği, Güney Azerbaycan'a verdiği desteği çekmiştir. Bu gelişmenin ardından Güney Azerbaycan Türkleri ile Tahran Hükûmeti arasında çatışmalar yaşanmış ve merkezî yönetim Güney Azerbaycan Türklerini asi olarak nitelendirerek Azerbaycan Millî Hükûmetini feshetmiştir. Çalışmanın ana eksenini oluşturan bu tarihsel süreç, dönemin Türkiye basını esas alınarak sürekli yayınlar ve ikincil kaynakların harmanlanmasıyla hazır hâle getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Güney Azerbaycan Türkleri, Seyyid Cafer Pişeverî, Azerbaycan Demokrat Partisi, Azerbaycan Millî Hükûmeti.*

MOBİL UYGULAMA GELİŞTİRME EĞİTİMİNDE ARAŞTIRMA EĞİLİMLERİ VE ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR DERLEME

Öğr.Gör. Hilal Nur GÜLEN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Mobil uygulama geliştirme teknolojilerinin hızla yaygınlaşması, yazılım geliştirme süreçlerinde ve eğitsel mobil uygulamalar bağlamında köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiş; buna karşın öğretim yaklaşımları temelinde yürütölen alanyazın inceleme çalışmaları sınırlı kalmıştır. Bu araştırmanın amacı, mobil uygulama geliştirme eğitime yönelik araştırma eğilimlerini ve öğretim yaklaşımlarını belirlemektir. Bu doğrultuda Web of Science ve Scopus veri tabanları üzerinden 2010–2026 yılları arasında yayımlanan çalışmalar taranmış ve özgün makale niteliğinde toplam 1346 benzersiz çalışma incelenmiştir.

Bulgular, öğretim modellerinin dönemler arasında belirgin bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir: 2010–2015 aralığında doğrudan öğretim, erken dönem yapılandırmacılık ve proje tabanlı öğrenme gibi geleneksel ve yapılandırmacı yaklaşımlar hâkimken; 2016–2021 döneminde tersyüz edilmiş sınıf, TPACK çerçevesi ve oyunlaştırma yaklaşımları öne çıkmış, bu dönemin biçimlenmesinde COVID-19 sürecinin belirleyici etkisi gözlenmiştir. 2022–2026 aralığında ise yapay zekâ alanındaki gelişmelerin etkisiyle öğretim modelleri ağırlıklı olarak yapay zekâ destekli uyarlanabilir sistemler, üst düzey düşünme (HOTS) ve akıllı mobil öğrenme etrafında yoğunlaşmıştır. Yöntemsel açıdan yazılım/sistem geliştirme (n=723) ve deneysel araştırmalar (n=191) baskın konumdayken; sistematik derleme (n=51) ve karma yöntem (n=4) çalışmaları oldukça sınırlı kalmıştır. Ayrıca çalışmaların yaklaşık yarısının (%48,7) belirli bir eğitim kademesi belirtmediği saptanmıştır.

Genel olarak bulgular, mobil uygulama geliştirme eğitimi alanyazınının teknolojik gelişmelere paralel biçimde geleneksel yaklaşımlardan yapay zekâ destekli öğrenme modellerine doğru evrildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yöntemsel çeşitliliğin sınırlılığı ile erken eğitim düzeyleri ve öğretmen eğitime ilişkin çalışmaların yetersizliği, alanda bütüncül değerlendirme olanağı sunan sistematik derleme ve karma yöntem araştırmalarına duyulan gereksinimi belirgin biçimde ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Mobil Programlama, Mobil uygulama geliştirme, öğretim yaklaşımları, araştırma eğilimleri, sistematik derleme*

TÜRK DEVLETLERİNDE YAPAY ZEKÂ POLİTİKALARI: DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE TEKNOLOJİK İŞ BİRLİĞİ PERSPEKTİFİ

Hulusi Mehmet TANRIKULU

Prof. Dr. Hakan PABUÇCU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Yapay zekâ teknolojilerinin ekonomik kalkınma, kamu yönetimi, savunma, eğitim ve dijital ekonomi üzerindeki etkilerinin hızla artması, devletleri ulusal yapay zekâ stratejileri geliştirmeye yöneltmiştir. Son yıllarda yapay zekâ alanındaki rekabet yalnızca teknolojik kapasiteyle değil, aynı zamanda veri egemenliği, hesaplama altyapısı, insan kaynağı ve düzenleyici çerçevelerle de ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üyesi ülkeler, dijital dönüşüm süreçlerini hızlandırmak ve küresel teknoloji ekosisteminde daha güçlü bir konum elde etmek amacıyla yapay zekâ odaklı politika ve stratejiler geliştirmektedir. Bu çalışmanın amacı, TDT üyesi ülkeler olan Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın yapay zekâ politikalarını dijital egemenlik, yapay zekâ yönetişimi ve bölgesel iş birliği perspektiflerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Ulusal yapay zekâ strateji belgeleri, resmi politika dokümanları, uluslararası kuruluş raporları ve güncel akademik çalışmalar sistematik biçimde analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, incelenen ülkelerin yapay zekâyı öncelikle ekonomik modernleşme ve kamu hizmetlerinin dijital dönüşümü için stratejik bir araç olarak konumlandıklarını göstermektedir. TDT ekseninde değerlendirildiğinde, 2024 Bişkek Yapay Zeka Forumu ve 2026 Mayıs ayında gerçekleşen Türkistan Gayriresmi Zirvesi'nin teşkilat içi teknolojik iş birliğini yeni bir zemine taşıdığı görölmektedir. Bununla birlikte, teknik altyapı kapasitesi, insan kaynağı yeterliliği ve finansman mekanizmaları açısından üye devletler arasında belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Sonuç olarak ortak veri altyapıları, çok dilli büyük dil modelleri, ortak etik ilkeler ve eşgüdömlü yönetim mekanizmalarının Türk devletleri arasında dijital entegrasyonu güçlendirebileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ Politikaları, Dijital Egemenlik, Yapay Zekâ Yönetiřimi, Türk Devletleri Teşkilatı, Dijital Dönüşüm.*

TÜRK DÜNYASINDA YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ DİL TEKNOLOJİLERİNİN GELİŞİMİ VE DİJİTAL KÜLTÜREL ENTEGRASYONA ETKİSİ

Hulusi Mehmet TANRIKULU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Yapay zekânın hızla evrimleştirdiği günümüzde büyük dil modelleri ve doğal dil işleme teknolojileri, toplumsal dönüşümün temel bileşenleri hâline gelmiştir. Ancak bu teknolojik ilerleme dünya genelinde eşit dağılmamakta, kaynak açısından zengin dillerin lehine belirgin bir asimetri ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, Türk dünyasında yapay zekâ destekli dil teknolojilerinin mevcut kullanım alanlarını, gelişim potansiyelini ve dijital kültürel entegrasyona olan etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Doğal dil işleme temelli sistemler; çeviri, konuşma tanıma, yazım denetimi, otomatik özetleme ve soru-cevap uygulamaları aracılığıyla dil araştırmalarında yeni imkânlar sunmaktadır. Türk dillerinin yapısal yakınlığı önemli bir avantaj sağlamakla birlikte, lehçeler arasındaki ses, biçim, sözdizimi ve söz varlığı farklılıkları çeviri süreçlerinde çeşitli güçlükler doğurmaktadır. Bu nedenle, Türk lehçeleri arasındaki ilişkiler yalnızca çeviri değil, aynı zamanda aktarma ve bağlamsal eşdeğerlik açısından da değerlendirilmelidir. Çalışmada, Türkiye başta olmak üzere Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve diğer Türk topluluklarında dil teknolojilerinin kullanım alanları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda çok dilli veri kümeleri, lehçe çeşitliliği, morfolojik çözümleme sorunları ve lehçeler arası aktarım güçlükleri değerlendirilmektedir. Ayrıca yapay zekâ tabanlı araçların eğitim, kültürel aktarım ve dijital erişilebilirlik üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Özellikle ortak alfabe, ortak terminoloji ve lehçe duyarlı model geliştirme ihtiyacı bölgesel iş birliği açısından kritik bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Nitel araştırma yöntemi temelinde gerçekleştirilen çalışmada doküman analizi ve literatür taraması yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, yapay zekâ destekli dil teknolojilerinin yalnızca teknik bir dönüşüm aracı olmadığı; aynı zamanda Türk dünyasında ortak kültürel hafızanın korunması, dijital iletişimin güçlendirilmesi ve kültürel etkileşimin artırılması açısından stratejik bir işlev üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ, Doğal Dil İşleme, Büyük Dil Modelleri, Türk Dünyası, Dijital Kültür.*

OSMANLI SARAY BÜROKRASİSİNDE PATRONAJ İLİŞKİLERİ: XVII. YÜZYILA AİT BİR MASRAF DEFTERİ ÖRNEĞİ (1659-1661)

Doç. Dr. İlhan GÖK

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Osmanlı sultanları, devleti idare edebilmek için merkez ve taşra teşkilatında hiyerarşik bir yapı tesis etmişlerdir. Bu makamlara, hiyerarşik düzene uygun olarak farklı unvan ve rütbelere sahip devlet adamları görevlendirilmiştir. Bunlardan görevlerini ihmal edenler veya kötüye kullananlar cezalandırılırken düzgün bir şekilde yerine getiren ya da başarılı olanlar taltif edilirdi. Osmanlı Devleti'nde bu uygulama zamanla, yılın belirli dönemlerinde devlet görevlilerine aynı yardımlar yapılması şeklinde genişlemiştir.

Verilen inam ve bahşişlerin düzenli olarak kayıt altına alınması II. Bayezid döneminde olmuştur. Verilen aynî ve nakdî bahşişler ise kısaca İnamat defteri adı verilen defterlere kaydedilmiştir. Ancak ilk dönemlerde bu şekilde kaydedilen inamlar, XVI. yüzyılın sonlarına doğru filori defteri adı verilen deftere kaydedilmiştir. XVII. yüzyıla gelindiğinde de inam uygulamasına devam edilmiştir. Verilen inam ve bahşişler ile yapılan harcamalar ise konularına göre teşrifat, ceyb-i hümayun, hazine-i hassa ve harç-ı hassa gibi farklı malî defterlere kaydedilmiştir.

Çalışmanın ana kaynağını, 1659-1661 tarihleri arasındaki inam ve masraf kayıtlarını ihtiva eden ve Osmanlı Arşivi'nde Kamil Kepeci (KK.d) tasnifinde 7106 numarayla kayıtlı bulunan defter oluşturmaktadır. Defterde padişah ve sadrazamdan verilen inam ve paraların yanı sıra saray çevresinde görevli helvacı, bostancı, harbende, seyis, kuşçu ve köçek gibi görevlilere harçlık ve bahşişlerin yanında dinî günler sebebiyle verilen Ramazaniyye ve ıydiyye ödemeleri kayıtlıdır. Defterde farklı sebeplerle ödeme alan kişilerin iki yıllık dönemde tekrar etmesi, bu ödemelerin süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada 7106 numaralı defter transkribe edilerek defterde yer alan ödeme türleri, saray çevresindeki kişilere çeşitli sebeplerle yapılan ödemeler, sarayın gündelik masrafları ve verilen inamlar birlikte değerlendirilmiştir. Böylece XVII. yüzyıl Osmanlı sarayında hizmet, ödeme ve himaye arasındaki ilişkinin malî kayıtlara nasıl yansıdığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte defterde yer alan her masraf patronaj / himaye ilişkisi kapsamında değerlendirilmemiş, özellikle hizmeti ödüllendiren ve belirli kişi veya gruplara yönelen ödemeler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Sultanı, Saray Görevlileri, İnam Uygulaması, Masraf Defteri, Himaye.

,

GÜNDELİK HAYATIN ALGORİTMİKLEŞMESİ: YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ KARAR VERME PRATİKLERİ

Doç. Dr. İlhan KARACA

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep GÜNGÖR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın farklı alanlarına nüfuz etmesiyle birlikte bireylerin karar verme süreçleri giderek algoritmik sistemler ve yapay zekâ destekli uygulamalar tarafından yönlendirilmektedir. Navigasyon uygulamaları, içerik öneri sistemleri, çevrim içi alışveriş platformları ve yapay zekâ tabanlı bilgi araçları bireylerin tercihlerini şekillendiren önemli araçlar haline gelmiştir. Bu dönüşüm yalnızca teknolojik bir gelişme olarak değil, aynı zamanda güven ilişkileri, risk algısı ve gündelik yaşam pratikleri bağlamında değerlendirilmesi gereken sosyolojik bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, bireylerin karar süreçlerini neden giderek daha fazla algoritmik sistemlere devrettiği sorusuna odaklanmaktadır.

Bu çalışma, ilgili literatür ve kuramsal yaklaşımların değerlendirilmesine dayanan kavramsal bir inceleme olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Anthony Giddens'ın soyut sistemlere duyulan güven yaklaşımı, Niklas Luhmann'ın güven ve toplumsal karmaşıklık ilişkisine yönelik yaklaşımı ile Ulrich Beck'in risk toplumu kavramsallaştırması temelinde oluşturulmuştur. Bu perspektiften hareketle algoritmik sistemlerin, modern yaşamın artan karmaşıklığı ve belirsizlikleri karşısında yeni güven mekanizmaları olarak işlev gördüğü ileri sürülmektedir.

Kuramsal analiz, bireylerin karar verme süreçlerinde algoritmik sistemlere yönelmesinin yalnızca teknik kolaylık ve verimlilik arayışıyla açıklanamayacağını göstermektedir. Aksine bu yönelim, modern toplumlarda artan bilgi yoğunluğu, zaman baskısı, risk yönetimi gereksinimi ve güven ilişkilerindeki dönüşümlerle yakından ilişkilidir. Belirsizliklerin ve seçeneklerin çoğaldığı toplumsal koşullarda algoritmik sistemler, bireylerin karmaşık karar verme süreçlerini kolaylaştıran araçlar değil, aynı zamanda karar yükünü yeniden yapılandıran ve riski yönetilebilir hale getiren mekanizmalar olarak işlev görmektedir. Bu durum, bireylerin uzman bilgisine dayalı soyut sistemlere duyduğu güvenin dijital teknolojiler ve yapay zekâ uygulamaları üzerinden yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır. Bu süreç, gündelik yaşamın algoritmikleşmesini derinleştirirken bireyin bilgiye erişim, seçim yapma ve karar alma biçimlerini yeniden şekillendirmektedir.

Sonuç olarak çalışma, algoritmik karar verme pratiklerini güven, risk ve karmaşıklık ekseninde birlikte değerlendirerek gündelik hayatın algoritmikleşmesinin yalnızca teknik bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal ilişkileri, güven mekanizmalarını ve karar verme kültürünü yeniden yapılandıran yapısal bir dönüşüm olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ, algoritmikleşme, gündelik hayat, karar verme, dijital toplum.*

TÜRK EDEBİYATINDA HODOLOJİK MEKÂN: SABAHATTİN ALİ’NİN ASFALT YOL ÖYKÜSÜ

Dr. Öğr. Üyesi İpek KILIÇ

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Sabahattin Ali, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi öykücülüğün öncü isimlerinden biridir. Güçlü bir gözlem gücünün ürünü olan eserlerinde yoğun bir anlatım göze çarpmaktadır. Toplumsal eşitsizliği, köylü kentli arasındaki sorunları, Anadolu halkının sıkıntılarını ele alırken çatışmaları ve gözlemlerini tamamlayıcı bir mekân kurgusuyla da harmanlamaktadır. Sabahattin Ali’nin öykülerindeki mekân temel izlekleri belirginleştirmenin yanında dönemin sosyo-ekonomik gerçekliğini de yansıtmaya açısından önem taşımaktadır. Sabahattin Ali, sıradan insanın günlük hayat içerisindeki durumunu öykülerinde görünür kılarken bu kişiler yaşamın her anında karşımıza çıkabilecek çeşitliliktedir. Öykülerdeki karakterlerin yaşadığı mekân, bulundukları çevre birlikte bir anlam kazanmaktadır. Sabahattin Ali öykülerinde mekân geometrik/fiziksel bir mekân gibi görünse de karakterlerin psikolojisi ile tahlil edildiğinde deneyimsel yani hodolojik bir mekâna dönüşmektedir. Aslında mekân onun öykülerinde karakterlerle birlikte değişen, şekil alan bir yapıdadır. Bu çalışma mekânı fiziksel bir yapı olmaktan çıkararak hareketliliği hodolojik yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Hodolojik mekân kuramı olarak da adlandırılan hodolojik yaklaşım mekânı değişmeyen ve geometrik bir yapı olarak değil bireyin hareketleri, yönelimleri ile sürekli farklılaşan bir çerçevede değerlendirir. Hodolojik yaklaşıma göre mekân yeniden üretilen yapısıyla dinamik bir alan olarak görülür. Bu kuram doğrultusunda edebî eserlere baktığımızda öykülerdeki mekân, karakter kurulumunda ya da olay örgüsünün ilerlemesinde sadece bir fon görevi görmez. Mekân, karakterin fiziksel hareketiyle oluşan dolaşımını aktarmanın yanında bireyin varoluşsal durumunu da değerlendirme imkânı sunar.

Bu çalışmada da Sabahattin Ali’nin *Asfalt Yol* adlı öyküsü hodolojik yaklaşım bağlamında ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. Bundan önceki çalışmalarda Sabahattin Ali’nin öykülerindeki yapısal unsurların incelenmesinde mekânın öne çıkan genel özellikleriyle ele alındığı görülmektedir. Hodolojik mekân kuramı açısından Sabahattin Ali’nin mekân tercihlerinin öykü karakterlerinin hareketiyle ilişkilendirilerek incelenmesi alana yenilik katacaktır. *Asfalt Yol*’da mekânlar sadece geometrik boyutuyla anımlandırılmaz. Köylünün patika ve asfalt yola yüklediği anlam, haritadaki değerinden çok farklı bir boyuttadır. Bu durum mekânı öyküde fiziksel bir arka plan olmaktan çıkararak psikolojik bir deneyim alanına dönüştürür. Bu açıdan öyküye yaklaşıldığında öykü karakterinin/öğretmenin sabit ve belirli bir noktaya ulaşmasından sonraki yaşananlar varoluşsal sorunlarla, aydın-halk, devlet-köylü arasındaki çatışmayla ilişkilendirilebilir. Öyküdeki mekânların yeniden üretilen bir yapıda olması ve bunun bireysel ve toplumsal çatışmalarla belirginleştirilmesi hodolojik mekânın kullanıldığını göstermektedir. Çalışmada metin merkezli yaklaşımla tahlil ve tasnif yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hodolojik Mekân, Şehir ve Edebiyat, Türk Öykücülüğü, Sabahattin Ali, Asfalt Yol.

EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂ OKURYAZARLIĞI ARAŞTIRMALARI: BERTOPIC İLE TEMATİK VE ZAMANSAL BİR İNCELEME

Öğr. Gör. Dr. İsa BİNGÖL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Üretken yapay zekanın (ÜYZ) yaygınlaşmasıyla yapay zeka (YZ) okuryazarlığı, eğitim araştırmalarının en hızlı büyüyen alanlarından biri haline gelmiştir. Ancak alanı haritalayan mevcut incelemeler ağırlıklı olarak anahtar kelime eş-oluşumuna (VOSviewer, CiteSpace) veya klasik konu modellemesine dayanmakta ve çoğu ÜYZ öncesinde kesilmektedir. Literatürün anlamsal yapısını ve ÜYZ sonrası dönüşümünü bütüncül biçimde ortaya koyan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu araştırma, eğitimde YZ okuryazarlığı alanyazınına dönüştürücü-temelli konu modellemesiyle (BERTopic) inceleyerek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Web of Science ve Scopus kayıtları birleştirilip yinelenenler ayıklanarak özet içeren 3.530 yayın (2009-2026) analiz edilmiştir. Belge gömüleri SBERT ile üretilmiş, boyut UMAP ile indirgenmiş, kümeler K-Means (k=20) ile oluşturulmuş, temalar sınıf-temelli TF-IDF ve Maximal Marginal Relevance ile temsil edilmiş ve tematik evrim zaman-İçi tema analiziyle izlenmiştir. Yirmi tema belirlenmiş olup en büyükleri hemşirelik/sağlık eğitimi, K-12 müfredatı ve psikososyal faktörler/YZ kaygısıdır. Zamansal çözümleme belirgin bir yapısal kayma göstermektedir. ÜYZ öncesinde literatürün yaklaşık %64'ü K-12 ve erken çocukluk temalarına aitken, ÜYZ sonrasında (2023-2026) alan yaklaşık 33 kat büyümüş ve ağırlık merkezi yükseköğretime, mesleki bağlamlara ve ÜYZ araçlarına kaymıştır. ChatGPT ile akademik yazma, eleştirel düşünme ve akademik dürüstlük gibi temalar neredeyse ilk defa ortaya çıkmış, K-12 ve erken çocukluğun görece payı (mutlak sayıda artmasına karşın) gerilemiştir. Bulgular; eşitlik/erişim, özel eğitim ve hizmet-içi öğretmen gelişimi gibi alanların görece ihmal edildiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, eğitimde YZ okuryazarlığının kapsamlı anlamsal haritasını sunarak gelecek araştırmalara yön vermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zeka Okuryazarlığı, Üretken Yapay Zeka, Bertopic, Konu Modelleme, Alanyazın İncelemesi.*

TARİHSEL TÜRK DİLİ ALANLARINDAKİ İYELİK KATEGORİSİNE İŞLEVSEL BİR YAKLAŞIM

Doç. Dr. Kenan AZILI

Arş. Gör. Ezgi ÇAPAN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türkçenin tipolojisi dikkate alındığında, eklerden oluşan bir dil sistemi olarak Türkçedeki birçok görevli ve anlamlı sözcükbirimlerin oluşum ve gelişim süreçlerinde eklerin büyük öneme sahip olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu eklerden biri de iyelik ekleridir. Genel Türkçede isim çekiminde görev alan iyelik ekleri, genellikle eklendikleri isimlerin kime veya neye ait olduğunu, diğer bir deyişle sahipliği işaretleyen ekler olarak kabul edilmektedir. Türkçenin ilk yazılı metinlerinden günümüz modern yazı dil ve diyalektlerine kadar oldukça geniş bir zaman ve coğrafyada kullanım sürekliliğini sahip bu ekler, temel işlevlerinin yanında, bazı dilbilgiselleşme ve sözcükselleşme süreçlerinde de rol oynamaktadır. Tarihsel Türk dili alanlarında, kimi isim kök veya gövdelerinin, iyelik ekleri (özellikle 3. t.k. iy.) ile çekimlenmesi sonucu, görevli ve anlamlı yeni birimlere dönüştüğü; çoğu zaman dilbilgiselleşmenin sonucu olarak kategori değiştirdiği, hatta iyelik kategorisinin sahip olduğu işlevini yitirerek daha farklı bir işlevsel alana geçiş yaptığı gözlemlenmektedir.

Bu bildiride, tarihsel Türk dili metinleri özelinde, iyelik ekleriyle çekimlenmiş çeşitli isimlerin kategorik değerleri tartışılarak söz konusu ek kategorisinin işlevsel alanlarının sınırları değerlendirilecektir. Bu yolla, *küniñä* “her gün”, *yolı* “kez”, *kibi* “gibi” ve *uluğı* “en büyük” gibi Türkçenin türetim tipolojisinden, dilbilgiselleşme tiplerine kadar çeşitli yönlerden iyelik eklerinin durumuna odaklanılacaktır. Burada temel amaç, yeni bir iddianın ortaya konulmasından ziyade, tipik bir stratejiyi kategori düzeyinde formüle edebilmektir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Dili, Dilbilgiselleşme, Sözcükselleşme, İyelik Ekleri.*

NASRKÛH KALESİ KUŞATMASI: MOĞOL HARP TARİHİNDE YAPAY TEPE İNŞASI VE MANCINIK TEKNOLOJİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Kurban DURMUŞOĞLU
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Cengiz Han komutasındaki Moğol ordularının Horasan'a yönelik istilâ hareketleri, İslâm dünyasının siyasî ve demografik yapısını derinden etkileyen önemli tarihsel dönüm noktalarından biridir. Bu çalışma, 1220 (H. 617) yılında Ceyhun Nehri'ni geçerek Horasan'a ilerleyen Moğol birliklerinin bölgedeki fetih stratejilerini ve uyguladıkları kuşatma yöntemlerini ele almaktadır. Çalışmanın temel konusunu ise Tâlakân bölgesinde bulunan, güçlü surları ve savaşçı nüfusuyla tanınan Nasrkûh Kalesi'nin uzun süren kuşatması oluşturmaktadır. Moğol öncü birlikleri, kaleyi altı ay boyunca gece gündüz kuşatmalarına rağmen ele geçirmeyi başaramamıştır. Bunun üzerine Cengiz Han, büyük bir orduyla bölgeye gelerek kuşatmayı bizzat yönetmiştir. Kuşatmanın bu ikinci aşamasında Cengiz Han, Müslüman esirleri kalenin önünde canlı kalkan ve öncü birlik olarak kullanmış; böylece hem askerî hem de psikolojik baskı oluşturmuştur. Dört ay daha devam eden bu kuşatma sırasında Moğollar, kalenin güçlü savunmasını aşmak için farklı kuşatma tekniklerine başvurmuştur. Çevreden topladıkları odun, kereste ve toprağı üst üste yığarak surların seviyesine ulaşan büyük bir yapay tepe ve kule inşa etmişlerdir. Bu yapının üzerine yerleştirilen mancınıklarla kalenin merkezine yoğun saldırılar düzenlenmiş ve savunma hattı zayıflatılmıştır. Bu süreçte kaleden huruç harekâtı düzenleyen yerel kuvvetlerin yenilgiye uğraması, kalenin düşüşünü hızlandırmıştır. Kalenin ele geçirilmesinin ardından yaya olan kale halkının tamamı öldürülmüş, kadın ve çocuklar esir alınmış ve bölge yağmalanmıştır. Nasrkûh Kalesi'nin kuşatılması, Moğolların Horasan'daki askerî stratejilerini ve kuşatma yöntemlerini ortaya koyması bakımından dikkat çekici bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Moğol istilâsı, Horasan, Belh, Nasrkûh Kalesi, Cengiz Han, Kuşatma taktikleri.

NURETTİN TOPÇU'NUN MAARİF TASAVVURU EKSENİNDE 2024 TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Doç. Dr. Kürşad KARA
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, Cumhuriyet dönemi Türk düşünce tarihinin özgün figürlerinden biri olan Nurettin Topçu'nun Türkiye'nin Maarif Davası adlı sembolik eser ekseninde geliştirdiği eğitim felsefesini çözümlemek ve bu felsefi mirastan hareketle, güncel bir eğitim reformu olan 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ni karşılaştırmalı bir yaklaşımla değerlendirmektir. Türk tefekkür dünyasına "Hareket Felsefesi" ve "İsyan Ahlakı" gibi dinamik kavramsal çerçeveler kazandıran Topçu, ahlak, epistemoloji (bilgi teorisi), tasavvuf ve pedagoji alanlarında çok boyutlu eserler vermiş, öncü bir felsefeci, eğitimci ve aksiyon adamıdır. Topçu'nun eğitim paradigmasında maarif, bireye yalnızca teorik ve teknik bilgilerin aktarıldığı mekanik veya pragmatik bir süreç olarak konumlandırılmaz. Aksine, eğitimin vazgeçilemez gayesi, ferdi zihni, kalbi ve ahlaki veçheleriyle bütüncül bir potada eriterek ona şahsiyet, vicdan, estetik duyarlılık ve toplumsal sorumluluk bilinci kazandırmaktır. Mütefekkiye göre, ulusların tarihsel varlıklarını koruyabilmeleri ve sürdürülebilir bir gelecek inşa edebilmeleri, geliştirdikleri eğitim modellerinin niteliği ile bu modellerin topluma sunduğu değerler manzumesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, kurgulanan eğitim modellerinin kavramsal arka planı, kuramsal mahiyeti, müfredat düzeyindeki uygulama pratikleri ve toplumsal çıktıları eğitim politikalarının yönünü tayin etmede stratejik bir öneme sahiptir. Bu gerekçeler ve hedefler doğrultusunda çalışmada metodolojik olarak şu aşamalar takip edilecektir: İlk olarak, Nurettin Topçu'nun maarif davasının felsefi, sosyolojik ve ahlaki altyapısı ele alınacaktır. Ardından, mütefekkin ilgili eserinde sergilediği pedagojik yaklaşımın ilköğretim, ortaöğretim ve lise kademelerindeki kuramsal yansımaları kuramsal olarak ele alınacaktır. Son aşamada ise, Topçu'nun idealize ettiği şahsiyet merkezli insan modeli ve maarif tasavvuru referans alınarak, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin felsefi temelleri, kavram dünyası ve değerler eğitimi yaklaşımı karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli.

KİTABI-DEDE KORKUT VE NADİR ŞAH KONTEKSTİNDE TÜRKÇÜLÜK, İSLAM DEĞERLERİ VE DEVLETÇİLİK GELENEKLERİ

Lale MOLLAYEVA

BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Türk dünyasının kolektif hafızasının ontolojik zeminini teşkil eden Kitâb-ı Dedem Korkut anlatıları ile 18. yüzyıl Avrasya jeopolitiğinin majör figürü Nadir Şah Afşar'ın yönetim paradigmasını; Türkçülük ölküsü, İslami aksiyoloji ve kadim devletçilik gelenekleri ekseninde mukayeseli bir analize tabi tutmaktadır. Araştırmanın temel sorunsalı, epik bir külliyyat olan Dede Korkut metinlerinde kristalleşen arkaik Türk devlet teşkilat yapısının ve değerler dizgesinin, yüzyıllar sonra Nadir Şah'ın imparatorluk vizyonunda nasıl bir siyasi izdüşüm ve stratejik restorasyon bulduğunun tespitidir. Metodolojik olarak nitel araştırma desenlerinden doküman analizi ve tarihsel-karşılaştırmalı analiz yöntemleri benimsenerek, metinler arası bir süreklilik takibi hedeflenmiştir.

Elde edilen bulgular, her iki tarihsel periyotta da "Türk kimliğinin" konjonktürel ve birleştirici bir üst kimlik olarak merkezi konumunu muhafaza ettiğini teyit etmektedir. Dede Korkut anlatılarında "Töre" üzerinden kavramsallaştırılan adalet ve siyasi meşruiyet kodlarının, Nadir Şah'ın 1736 Muğan Kurultayı vasıtasıyla geleneksel bir "karizmatik-hukuki" meşruiyet zemini olarak yeniden formüle edildiği gözlemlenmiştir. İslamiyet sonrası Türk töresiyle sentezlenen dini normların, Nadir Şah'ın trans-mezhepsel barış arayışları (Caferilik ve İttihad-ı İslam projesi) bünyesinde pragmatik ve inklüzif bir boyuta evrildiği saptanmıştır. Ayrıca, Dede Korkut'taki "alp" ve "eren" tipolojilerinin askeri-manevi sentezinin, Nadir Şah'ın ordu disiplini ve liyakat esaslı Türkmen bürokrasisinde kurumsal bir karşılık bulduğu sonucuna varılmıştır. Netice itibarıyla, Türk devlet felsefesinin diyakronik derinliğini ve kültürel kodların siyasi pratiklerdeki dinamizmini ortaya koyan bu çalışma, Avrasya coğrafyasındaki devlet sürekliliğinin deşifre edilmesi bakımından kritik bir önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Nadir Şah Afşar, Türk Devlet Geleneği, Türkçülük, İttihad-ı İslam.

MUHAYYİLENİN DERİNLİKLERİNDE BİR SİMÜLASYON KIRILMASI: *KİTAB-ÜL HİYEL*'DE İKTİDAR, SİMÜLASYON VE TEKNO-ELEŞTİRİ

Doktora Öğrencisi Latif AKKAYA

Prof. Dr. Mesut TEKŞAN

ORDU ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, İhsan Oktay Anar'ın *Kitab-ül Hiyel* adlı romanını postmodern iktidar ve teknoloji eleştirisi bağlamında ele alarak eserde teknoloji, iktidar ve doğa ilişkilerinin nasıl kurulduğunu incelemektir. Çalışma, romanın postmodern bir tarihî roman olarak değerlendirilmesinin ötesinde, modern teknik aklın eleştirisini içeren felsefî bir metin olarak okunup okunamayacağını sorunsallaştırmaktadır. Disiplinler arası bir yaklaşımla felsefî ve eleştirel yakın okuma yöntemiyle incelenen romanda merkezî bir zemin oluşturan hiyel ilmi, mekanik icat geleneğinin temsili olarak görülmekle birlikte; tabiat kuvvetlerini dönüştürerek iktidar üretme arzusunun zemini olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada öncelikle Heidegger'in modern teknolojiyi doğanın "rezerv" olarak ele alınan bir açığa çıkarma yarattığını ileri sürdüğü yaklaşımı bağlamında, Yâfes Çelebi'nin tabiatı bir güç deposu haline getiren zihniyeti tartışılmıştır. Ardından Foucault'nun disiplin ve itaat üreten modern iktidar çözümlemeleriyle bağlantılı olarak romandaki "makine-tebaa" fikrinin nasıl bir tahakküm aracına dönüşme eğilimi oluşturduğu incelenmiştir. Çalışmada, Baudrillard'ın simülasyon kuramı yoluyla romanın rivayet ve nakil temelli yapıyla kurgusal bir hakikat evreni ürettiği görülerek bu evren bir mekanizma olarak değerlendirilmiş, anakronik icatlar üzerinden kurulan atmosferin geçmiş ve bugün sınırlarını belirsizleştiren bir simülasyon oluşturduğu iddia edilmiştir. Son olarak Mumford'un "mega-makine" kavramı kullanılarak devridaim makinesi fikrinin kesintisiz güç üretimi yoluyla mutlak iktidar arzusunun temsil ettiği ortaya konulmuştur. Mevcut birçok çalışmada *Kitab-ül Hiyel*, sık sık postmodern tarihî roman bağlamında değerlendirilmiş ancak felsefî boyutuyla ele alınmamıştır. Bizim çalışmamızda *Kitab-ül Hiyel*, salt postmodern tarihî roman olmaktan ziyade, modern teknik aklın doğaya ve özneye yönelen tahakküm mantığını postmodern anlatı stratejileriyle görünür kılan hem bir tekno-edebî eleştiri hem de eleştirel bir felsefî roman olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Postmodern Roman, İhsan Oktay Anar, Kitab-ül Hiyel, Simülasyon, Tekno-Eleştiri.*

16093 VE 17602 NUMARALI TEMETTÜÂT DEFTERLERİNE GÖRE PASİN-İ ULYÂ KAZASI MERDİVEN KÖYÜNÜN SOSYAL VE EKONOMİK TARİHİ*

Lisans Öğrencisi Mehmet AK

Doç. Dr. Gazi ÖZDEMİR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu bildiri, Pasin-i Ulyâ Kazası'na bağılı Merdiven (Nerdûban) Köyü'nün XIX. yüzyıl ortalarındaki sosyo-ekonomik yapısını, Tanzimat dönemi vergi düzenlemeleri bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde Pasin Ovası ve Pasin-i Ulyâ Kazası makro ölçekte ele alınmış olsa da bölge özelinde doğrudan birincil verilere dayalı mikro-tarihsel bir inceleme bulunmamaktadır. Bu durumun temel nedeni, köye ait ML.VRD.TMT.d. 16093 numaralı Temettüât Defteri'nin arşiv tasnifinde Harput Kazası kayıtları arasına karışmış olmasıdır. Bu çalışma, söz konusu tasnif problemini aşarak 16093 numaralı defteri mevcut 17602 numaralı kayıtlarla birleştirmeyi ve yerleşimin sosyo-ekonomik envanterini ilk kez bütüncül bir yaklaşımla analiz etmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın temel sorunsalı, Tanzimat dönemi mali politikalarının taşrada hane düzeyindeki ekonomik kapasiteye ve sosyal tabakalaşmaya nasıl etki ettiğinin tespit edilmesidir. Çalışmada metodolojik olarak tarihsel belge analizi ve tarihsel-istatistiksel (kliyometrik) yaklaşımı içeren karma araştırma deseni kullanılacaktır. Bu kapsamda her iki defterden tespit edilen 45 hanenin diplomatik transkripsiyonu yapılarak; demografik veriler, tarımsal ve hayvansal üretim kalemleri ile âşâr, vergi-yi mahsûsa ve rûsûm gibi mali yükümlülükler sistematik olarak kodlanacaktır. Dijital bir veri tabanına dönüştürülecek bu kayıtlar üzerinden mesleki dağılım, sektörel üretim kapasiteleri ve vergi yükü istatistiksel olarak çözümlenecektir.

Araştırma sonucunda elde edilecek bulguların, Merdiven Köyü'nün XIX. yüzyıl sosyo-ekonomik envanterini ilk kez somut arşiv verileriyle ortaya koyması beklenmektedir. Oluşturulacak veri setinin, vergi düzenlemelerinin yerel iktisadi yapıya etkisini ölçülebilir kılması ve kırsal sosyo-ekonomi literatürüne doğrudan analitik bir katkı sağlaması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, Temettüât Defterleri, Pasin-i Ulyâ, Kırsal Ekonomi, Mikro-Tarih.*

* Bu bildiri, Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü'nde Doç. Dr. Gazi Özdemir danışmanlığında 2026 yılında tamamlanan "16093 ve 17602 Numaralı Temettüât Defterlerine Göre Pasin-i Ulyâ Kazası Merdiven Köyünün Sosyal ve Ekonomik Tarihi" başlıklı lisans bitirme tezinden üretilmiştir. Araştırma projesi, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

DEDE KORKUT HİKAYELERİNDE SİYASAL MEŞRUIYETİN KAYNAKLARI: OTORİTE, TÖRE VE TOPLUMSAL RIZA ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KAPUSIZOĞLU

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Türk sözlü kültürünün en önemli eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikayeleri'ni, siyasal meşruiyet perspektifinden inceleyerek yönetme hakkının hangi ilke ve değerler temelinde meşrulaştırıldığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dede Korkut üzerine yapılan araştırmalar ağırlıklı olarak edebiyat, tarih ve folklor ekseninde şekillenirken, siyaset bilimi açısından hikayelerde geçen siyasal meşruiyet kaynaklarına yönelik çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu araştırma, söz konusu boşluktan hareketle analizini otorite, töre ve toplumsal rıza olmak üzere üç temel meşruiyet kaynağıyla sınırlandırmaktadır. Araştırmanın inceleme materyalini Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanan Dede Korkut Hikayelerinde yer alan on iki hikaye oluşturmaktadır. Veriler, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında doküman incelemesi ve tümdengelsel içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiş, siyasal meşruiyetle ilişkili anlam birimleri önceden oluşturulan kuramsal kodlama çerçevesi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bulgular, hikayelerde işlenen siyasal meşruiyet kaynaklarından otorite, töre ve toplumsal rızanın birbirini tamamlayan işlevlerine dayalı bütüncül bir yapı içinde kurgulandığını göstermektedir. Bu bağlamda Dede Korkut hikayelerinde otorite, meşru yönetme yetkisi, siyasal hiyerarşi ve liyakat üzerinden; töre, siyasal karar alma süreçlerini düzenleyen ve yöneticinin meşruiyetini sınırlandıran ilkeler üzerinden; toplumsal rıza ise gönüllü bağlılık, kolektif destek ve bozulan siyasal düzenin yeniden tesisi üzerinden anlam kazanmaktadır. Sonuç olarak çalışma, Dede Korkut Hikayelerinin Türk siyasal düşüncesinde meşruiyet anlayışının tarihsel temellerini yansıtan önemli bir siyasal düşünce metni olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyarak siyaset bilimi literatürüne kuramsal katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dede korkut hikayeleri, meşruiyet, otorite, töre, toplumsal rıza.*

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİNİN İRFAN EĞİTİMİ ANLAYIŞI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Memet KUZİY
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Öğretim programları sadece bilgi içeren yapılar değil, aynı zamanda geçmiş ve gelecek kavşığında toplumların insan, bilgi, değer ve medeniyet tasavvurlarını yansıtan resmi metinlerdir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, bütüncül eğitim anlayışını odağına alan, bilgi, beceri, değer ve eğilimleri birlikte ele alan, yetkin ve erdemli insan yetiştirmeyi amaçlayan, yeni bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu model, insanı sadece dışsal bilginin ölçütlerine göre değil içsel bilginin ölçütlerine göre de yetiştirmeyi öncelemektedir. Bu bağlamda eğitim kavramını yeniden düşünmeye, maarif, marifet ve irfan gibi medeniyetimizin köklü kavramlarını da eğitimin programlarının merkezine taşımaktadır.

İrfan eğitim anlayışı ise bireyin kendini, toplumu ve varlığı tanıma ve anlamlandırma sürecini temel alan; bilginin ahlaki olgunluk, hikmet ve şahsiyet gelişimine dönüşmesini gerçekleştirmeye çalışan bir eğitim anlayışını ifade etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile irfan eğitim anlayışının temel eğitim anlayışlarını karşılaştırmalı olarak incelemek ve aralarındaki benzerlikler ile farklılıkları ortaya koymaktır. Çalışma, doküman incelemesine dayalı nitel bir çalışmadır. Çalışma kavramlar, malumattan maarife, irfan merkezli eğitim, şahsiyet inşası ve eğitim iklimi temaları üzerinden değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin temel yaklaşımının, bilgiyi davranışa, değere ve hikmete dönüştürmeyi amaçlayan irfan eğitimi anlayışıyla büyük ölçüde örtüştüğü söylenebilir. Her iki eğitim anlayışı da insanı yalnızca bilişsel yönüyle değil, akıl, kalp, ahlak ve eylem boyutları ile bütüncül olarak ele almaktadır. Ancak irfan eğitim anlayış, eğitimin medeniyet kurucu işlevine, toplumsal-kültürel sürekliliğine daha güçlü vurgu yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Maarif, Marifet, İrfan, İrfan Eğitimi, Şahsiyet Eğitimi.*

TÜRK DÜNYASININ KÜLTÜREL DEĞERLERİNİN AKTARIMINDA ÖNEMLİ BİR DEĞER: DEDE KORKUT KİMLİĞİ VE OĞUZNAME ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Mertkan MERT

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Her toplum, içinde bulunduğu coğrafi çevrenin sunduğu imkânlar ve sınırlılıklar doğrultusunda kendine özgü bir kültürel yapı geliştirmiştir. Türkistan coğrafyasında varlık gösteren Türk toplulukları da bu bağlamda, çevresel koşulların etkisiyle konar-göçer yaşam tarzını diğeri ifadeyle atlı göçebe hayatını benimsemişlerdir. Türklerin özgün yaşam biçimlerinden olan bu konar-göçer düzen hakkında hem yazılı hem de sözlü kültür ürünlerinden bilgi edinmek mümkündür. Bu sözlü kaynaklar arasında Dede Korkut Hikayeleri, içeriğı toplumsal, kültürel ve tarihi unsurlar bakımından özel bir önem taşımaktadır. Bu anlatılar, Türk kültürünün nesiller arasında aktarılmasında, toplumsal değerlerin benimsetilmesinde ve belli normların şekillenmesinde önemli işlevler üstlenmiştir. Söz konusu hikayeler yalnızca edebiyat, tarih ve sosyoloji disiplinlerinin inceleme alanına dâhil olmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim sistemi ve manevi değerlerin aktarılmasında da dikkate değer bir kaynak olarak Türk dünyasında dikkate değer bir kaynak niteliğı taşımaktadır. Nitekim bu anlatılar aracılığıyla toplumsal değerlerin bireylere kazandırılması, çocuk yetiştirme pratikleri ve ideal insan tipine ilişkin tasavvurlar hakkında önemli ipuçları elde edilmekte; ayrıca dönemin pedagojik yaklaşımına dair olarak çeşitli unsurlarda gözlenebilmektedir. Sözlü kültür, toplumsal hafızanın inşasında ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir işleve sahiptir. Türk toplumunun öncelik verdiği değerleri bu anlatılar aracılığıyla yaşatarak ideal birey yetiştirme yönünde bir çaba içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Dede Korkut hikayelerinde bir çocuktan beklenen davranış kalıpları ve toplumsal normlara uygun tutumların neler olduğu açıkça gözlemlenebilmektedir. Bu çalışmada, Dede Korkut kimliğı ve oğuznameleri'nin Türk dünyasında eğitimde, milli şuur oluşturmada ve toplumsal hayatta var olan önemi incelenerek ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Manevi Değer, Kimlik, Oğuzname.*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE İ‘TİKÂDÎ UNSURLAR

Dr. Öğr. Üyesi Merve BOYNUEĞRİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut hikâyeri, Oğuz boylarının âdet, gelenek, sosyal yaşayış, toplumsal statü ve hiyerarşi, değer ve ahlâk anlayışları gibi çok sayıda unsura dair izler barındırmanın yanında İslâm anlayışları ve dindarlık algıları hakkında da ip uçları vermektedir. Bu hikâyer her ne kadar halkları coşturma gayesine matuf sözlü geleneğin çoğunlukla hayal gücünün zaman zaman abartılı tasvirleriyle işlenmiş kültürel bir ürünü olsalar da her kültür değeri gibi ait olduğu topluluğun din algısıyla yoğrulmuştur. Hikâyer konu hakkında, din alanında yazılmış ilmî eserler gibi tam veya net bir çerçeve sunmamakla birlikte, Türklerin tam olarak bilinmeyen ve İslâm’a girmelerinin muhtemelen ilk zamanları olan bu devreye ışık tutmaları bakımından yadsınamaz bir önemi haizdir.

Bu araştırmada *âmentü* olarak da ifade edilen ve Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe ve kaza ile kadere imandan ibaret olan iman esaslarının Dede Korkut hikâyelerine yansımaları ele alınacaktır. Ana kaynağı bu hikâyer teşkil edeceğinden ve hikâyerin dili de bilimsel bir yapı arz etmediğinden ulaşılan neticeler yüzde yüz kesinlik değeri ifade edemeyecektir. Ancak hikâyer bütünü hakikatten uzak anlatımlardan ibaret de değildir. Mesela bazı anlatılarda düşman tekfur, alıkoyduğu Oğuz Beylerinden bazılarını kendilerini korumaları karşılığı özgür bırakma taahhüdünde bulunur. Tam da buna benzer şekilde tarihi kayıtlarda Bizans İmparatorluğunun bazı Türk-Oğuz boylarını düşmanlarına karşı savaşmaları için sınırlarda görevlendirdiği bilgisi yer alır. Dolayısıyla destan ve efsane türü anlatılar belli bir düzeye kadar hakikate dair parçalar da sunabilmektedir. Kaldı ki Dede Korkut hikâyelerinde İslâm’ın inanç esaslarına açık göndermelerde bulunulmakta, bunlar övgü konusu edilmektedir. İşte bu minvalde olmak üzere bu çalışma, Dede Korkut hikâyelerinde İslâm i‘tikâdına dair açık ve gizli göndermeleri tespit edip incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, İslâm, i‘tikâd, iman esasları, Dede Korkut hikâyeri.

SINIRLARIN AYIRDIĞI AİLELER: RUSYA VE OSMANLI DEVLETİ ARASINDA KARAÇAY-MALKAR MUHACİRLERİNİN AİLE BİRLEŞİMİ TEŞEBBÜSLERİ (1874–1909)

Doç. Dr. Merve KARAÇAY TÜRKAL
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, XIX. yüzyılda Kuzey Kafkasya'dan Osmanlı ülkesine yönelen göç hareketleri sırasında parçalanmış Karaçay-Malkar ailelerinin yeniden bir araya gelme çabalarını, devletlerarası bir nüfus meselesinin ötesine taşıyarak incelemektedir. Kafkas göçlerine dair çalışmalar büyük ölçüde iskân politikaları, nüfus hareketleri ve devlet uygulamaları üzerinde yoğunlaşırken, bu araştırma göçün aileler ve bireyler üzerindeki tesirlerini arşiv belgeleri ışığında ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Rusya'nın Kuzey Kafkasya'daki hâkimiyetini genişletmesi neticesinde yurtlarını terk etmek zorunda kalan Karaçay-Malkarlar için Osmanlı Devleti başlıca sığınma merkezi olmuştur. Ancak muhaceret süreci birçok ailenin parçalanmasına yol açmış; eşler, çocuklar ve yakın akrabalar iki devletin sınırları arasında dağılmıştır. Çalışmanın temel kaynaklarını, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Hariciye Nezareti fonlarında tespit edilen ve 1874–1909 yılları arasına tarihlenen vakalar oluşturmaktadır. Bu belgeler, İstanbul, Şam, Ankara, Konya ve Tokat gibi merkezlere yerleştirilen muhacirlerin geride kalan aile fertlerine ulaşmak ve aile bütünlüklerini yeniden tesis etmek için yürüttükleri girişimleri takip etmeye imkân vermektedir.

İncelenen vesikalar, Osmanlı Devleti'nin yalnızca muhacirleri iskân eden bir merci olmadığını, aynı zamanda sınırların ötesinde kalan aile fertlerinin bulunması, aile birleşiminin sağlanması, nafaka meselelerinin çözümü ve kayıp şahısların araştırılması hususunda da faal bir rol üstlendiğini göstermektedir. Hariciye Nezareti, sefaretlar ve konsolosluklar aracılığıyla bu talepleri takip etmiş ancak coğrafi uzaklık, Rus makamlarının tutumu ve bazı durumlarda şahısların kendi tercihleri söz konusu girişimlerin neticelenmesini güçleştirmiştir.

Çalışma, Osmanlı Devleti'nin muhacirlere yönelik sınır ötesi himaye anlayışını somut arşiv vesikaları üzerinden değerlendirmektedir. Aynı zamanda bu belgeleri Kuzey Kafkasya'dan Osmanlı coğrafyasına uzanan müşterek göç tecrübesinin izleri olarak ele almaktadır. Karaçay-Malkar muhacirlerine dair bu örnekler, göçün yalnızca nüfus hareketlerinden ibaret olmadığını, aile bağları, aidiyet duygusu ve geçmişle kurulan ilişkinin de muhaceret tecrübesinin ayrılmaz birer parçası olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karaçay-Malkar, Kafkas muhacereti, aile birleşimi, Hariciye Nezareti, muhacirler.

ALTIN ORDA DEVLETİ'NDE FAZIL BİR ZAT: ŞEYH NUMAN

Dr. Merve SÜRÜCÜ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Altın Orda Devleti'nin İslamlaşma sürecinde ve siyasi yapısında önemli bir rol oynayan Harezmli Şeyh Alaeddin Numan bin Devlet Şah bin Ali'nin hayatını, ilmi şahsiyetini ve dönemin hükümdarlarıyla olan ilişkilerini incelemektir. Diyalektik, tıp ve mantık gibi sahalarda tahsil görmüş fazıl bir zat olan Şeyh Numan, Tokta Han ve özellikle Özbek Han nezdinde büyük bir itibar kazanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel analiz ve kaynak tarama metodu kullanılmıştır. Bu doğrultuda İbn Battûta ve el-Aynî gibi dönemin ana kaynaklarının sunduğu bilgiler karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Şeyh Numan'ın sadece dini bir rehber değil, aynı zamanda diplomatik heyetlerde yer alan ve devletlerarası ilişkileri etkileyen siyasi bir figür olduğu anlaşılmıştır. Özbek Han'ın Mısır'da hakarete uğrayan Şeyh Numan için ticari bir misillemede bulunması, Han'ın bu zata verdiği değeri göstermektedir. Ayrıca Şeyh Numan'ın Özbek Han karşısındaki vakarlı ve mesafeli duruşuna rağmen Han'ın gösterdiği büyük tevazu, Altın Orda'da dini otoritenin siyasi otorite üzerindeki manevi nüfuzunu kanıtlamaktadır. Bu ilişki, Özbek Han'ın hanlık iktidarını meşrulaştırma sürecinde İslamiyet'i ve ulema sınıfını temel bir dayanak olarak kullandığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Altın Orda, Özbek Han, Şeyh Numan, Ulema, Siyaset.*

DEDEM KORKUT KİTABI'NDA ORTAK TÜRK BELLEĞİNİN DİL KATMANLARI VE YANLIŞ OKUMA SORUNU

Dr. Öğr. Üyesi Mesut KÜRÜM
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dedem Korkut Kitabı, Türk dünyasının ortak kültürel hafızasını, dil mirasını ve tarihsel birlikteliğini yansıtan en önemli kaynaklardan biridir. Bununla birlikte eser üzerine yapılan birçok çalışmada metin, çoğunlukla Eski Oğuz Türkçesi çerçevesinde değerlendirilmiş; bu ölçüte uymayan dilsel unsurlar “müstensih hatası” kabul edilerek düzeltilmeye çalışılmıştır. Böylece metnin farklı dönemlere ve Türk topluluklarına ait dil izleri büyük ölçüde tekdüzeleştirilmiştir. Oysa Dedem Korkut, yalnızca belirli bir yazı diliyle sınırlandırılmayacak kadar çok katmanlı bir kültür ve dil hafızası taşımaktadır.

Bu bildiri, Cihangir Kızılözen’in değerlendirmelerinden hareketle, metinde “yanlış yazım” olarak değerlendirilen bazı biçimlerin aslında Türkçenin tarihî dönemlerine ve çağdaş lehçelerine ait izler olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede “kétدی”, “yüzümye”, “başum umurı”, “boyladukda”, “kolçağmış” ve “binevüz” gibi örnekler incelenmekte; söz konusu yapıların Eski Türkçe, Ön Türkçe ve yaşayan Türk lehçeleriyle ilişkileri değerlendirilmektedir. Özellikle Yakut, Tuva, Kazak, Kırgız ve Azerbaycan Türkçeleriyle kurulan bağlantılar, metnin yalnızca Oğuz sahasına ait bir eser olmadığını; farklı Türk boylarının ortak dil hafızasını bünyesinde taşıyan çok katmanlı bir yapı olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında bildiride, sözlü anlatı geleneğinin doğasında bulunan ifade çeşitliliği üzerinde de durulmaktadır. “Başum umudı / başum umurı” gibi örneklerin yanlışlık değil, sözlü anlatım geleneğinin doğal sonucu olduğu savunulmaktadır. Ayrıca Dresden nüshasında görülen Kûfî yazı izleri ve tarihî dil katmanları, eserin oluşum sürecinin sanıldığından daha eski dönemlere uzandığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak çalışma, Dedem Korkut metnindeki farklı dil unsurlarının aceleci müdahalelerle düzeltilmemesi gerektiğini; bu yapıların Türk dünyasının ortak kültürel belleğini, tarihî dil ilişkilerini ve Avrasya coğrafyasındaki kültürel sürekliliği ortaya koyan önemli veriler olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dedem Korkut Kitabı, Ortak Türk Belleği, Türk Diyalektleri, Dil Katmanları.*

1950 YILINDA YAYIMLANAN KISA ÖMÜRLÜ BİR YEREL BASIN DENEMESİ: BAYBURT GAZETESİ

Öğrt. Mesut YILMAZ

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Doktora Öğrencisi Adem SAKA

TRABZON ÜNİVERSİTESİ

Öğrt. Nurettin DOĞAN

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

ÖZET

Bayburt'ta 21 Şubat 1950 tarihinde yayın hayatına başlayan Bayburt Gazetesi, Bayburt'un bilinen en eski gazetelerinden birisidir. Gazete, 1953 yılında yayın hayatına başlayan ve şehrin en köklü gazetelerinden birisi olan Bayburt Postası'ndan önce yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü Demokrat Parti Gümüşhane eski milletvekili Dr. Zeki Salih Başağa'dır. Gazete, 1950 yılında yayımlanmaya başlamış ve 1 yıl boyunca faaliyetlerde bulunmuştur. Trabzon Yeniyol Basımevi'nde basılan gazete, toplamda 7 sayı olarak çıkartılmıştır. Gazete'nin yalnızca pazartesi günleri çıktığı ve müstakil bir siyasi gazete olduğu ifade edilmiş ve fiyatı ise 10 kuruş olarak belirlenmiştir. Gazetede, gazete sahibi Dr. Zeki Salih Başağa'nın yanı sıra Dr. Osman Zeki Mehmetli, S. Rüknettin Fethi, Cevdet Baybura ve farklı mahlaslı kişiler tarafından köşe yazıları kaleme alınmıştır. Gazete'nin 7 sayısının da ilk sayfasında Tırpan isimli bir bölüme yer verilmiştir. Bu bölümde dönem eleştirileri yer almakla birlikte gazetenin Demokrat Partisi etkisi altında olduğu açıkça görülmektedir. 1 yıl boyunca yayımlanan gazetede dönemin Bayburt'una ilişkin köşe yazıları ve haber metinleri de yer almaktadır. Bunlara ek olarak gazetede deneme, şiir, hikâye ve öykülere de yer verilmiştir. Toplam yedi sayı yayımlanan gazete, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına ışık tutması bakımından ve tarih araştırmaları açısından değerli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bayburt'un gündelik yaşamına ve dönemin yerel meselelerine yer veren gazete; kısa yayın hayatına rağmen şehir hafızasında iz bırakmıştır. Bu çalışmada, toplamda 7 sayı olarak yayımlanan Bayburt Gazetesi sistematik olarak incelenerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt Gazetesi, Deneme, Kısa Ömürlü, Yerel Basın.

GÜMÜŞELİ GAZETESİNE GÖRE GÜMÜŞHANE VE BAYBURT'TA EKONOMİK HAYAT (1934-1949)

Öğrt. Mesut YILMAZ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Doktora Öğrencisi Adem SAKA

TRABZON ÜNİVERSİTESİ

Öğrt. Nurettin DOĞAN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ÖZET

Kurtuluş Savaşı'ndan büyük zorluklarla çıkan Türkiye Cumhuriyeti için ekonomik kalkınma, devletin yeniden güçlenmesi açısından hayati bir önem taşımaktaydı. Bu nedenle devlet; üretimi artırmak, sanayiye geliştirmek ve halkın refah seviyesini yükseltmek amacıyla birçok çalışma gerçekleştirmiştir. Fabrikaların açılması, tarımın desteklenmesi ve ulaşım yatırımlarının artırılması gibi adımlar, genç Cumhuriyet'in ekonomik bağımsızlığını sağlamayı hedeflemiştir. Bu gelişmeler yalnızca ülke genelinde değil, Gümüşhane vilayetinde de yakından takip edilmiştir. Dönemin yerel basın organlarından birisi olan Gümüşeli gazetesinde, devletin ekonomik kalkınma hamleleri ve yapılan yatırımlarla ilgili birçok habere yer verilmiş ve halkın bu çalışmalardan haberdar olması sağlanmıştır. Böylece ekonomik gelişmelerin toplum üzerindeki etkisi yerel basın aracılığıyla da desteklenmiştir. Gümüşhane'de bu ekonomik gelişmeleri ve devletin kalkınma hamlelerini halka aktaran gazetelerden biri de Gümüşeli gazetesidir. Gümüşhane'de 25 Şubat 1929 tarihinde yayın hayatına başlayan Gümüşeli gazetesinin sahibi ve editörlüğünü Sabri Özcan San üstlenmiştir. Gazete, Gümüşhane İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından yarı resmi nitelikte 4 sayfa ve haftalık pazartesi veya perşembe günleri çıkartılmıştır. 1940 yılından sonra ise 15 günde bir yayınlanmıştır. İl Özel İdare Müdürlüğü, 1952 yılında gazetenin basıldığı matbaa ve diğer teknik ekipmanları satmış ve böylelikle Gümüşeli gazetesinin yayın hayatı da sonlanmıştır. Ayrıca gazetede günlük hayatla ilgili pek çok bilgi, tarihi olaylar, hikayeler ve yerel ekonomik haberlere de yer verilmiştir. Bu çalışmada, Gümüşeli gazetesinde 1934-1949 yılları arasında yayımlanan Gümüşhane ve Bayburt'a özgü ekonomik haberlerin yansımaları sistematik olarak incelenerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, Ekonomik Hayat, Gümüşeli Gazetesi, Gümüşhane.

MİRZA ŞAHRUH DÖNEMİNDE (1405-1447) YASA VE ŞERİAT

Dr. Muhammed Emin KOÇAK

ÖZET

Çağatay Hanlığı'nın Mâverâünnehir kısmında 1370 yılında kurulan Timurlular, Türk-İslâm tarihinde önemli bir yere sahip devletlerden birisidir. Hanedanın kurucusu Emîr Timur (1370-1405), devlet idaresinde ve sosyal hayatta her ne kadar Türk-Moğol geleneklerine yakın bir yönetim sergilese de şeriatı ihmal etmeyerek bir denge kurmaya çalışmıştır. Halefi ve oğlu Mirza Şahruh (1405-1447) devlet idaresinde İslâm dininin gereklerini ön planda tutmuş ve şeriatın hükümlerini yerine getirmeye özen göstermiştir. O, Timurlu hükümdarları arasında en dindarı olarak ön plana çıkmış ve 1411 yılında yasaı kaldırarak şeriatı ilan etmiştir. Bu durum zikredilen hükümdarın devlet yönetiminde İslâm'ın etkisinin mühim bir göstergesidir. Mirza Şahruh'un uzun süren saltanatı sırasında İslâmî prensipleri ön planda tutması dikkat çekici olsa da hükümdar yasadan tam olarak vazgeçmemiştir. O, yeri geldiğinde yasa ve töreye başvurarak meşruiyetini güçlendirmeye çalışmıştır ki, bu durum Mirza Şahruh döneminde hem yasanın hem de şeriatın tatbik edildiğini gösterir. Bu çalışmada Timurlu hükümdarı Mirza Şahruh döneminde devlet idaresinde şeriat ve yasanın ne ölçüde etkili olduğu, yasa ve şeriatın Timurlu sarayı ve halk nezdinde nasıl karşılandığı araştırılmıştır. Çalışma sonucunda bahsi geçen Timurlu hükümdarı döneminde yasa ve şeriatın birbirini tamamlayan bir yapı içerisinde kullanıldığı ortaya konulmuştur. Bu çalışma döneminin Farsça ana kaynakları kullanılarak hazırlanmıştır. Ayrıca Timurlu idarî ve askerî teşkilatına dair en önemli kaynaklar arasında yer alan *Muizzü'l-Ensâb*'dan istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Timurlular, Devlet İdaresi, Töre, İslâm, Yasa.*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE KRİZ YÖNETİMİ

Doç. Dr. Muhammed Enes KAN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

Aykut BALCI

BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI

ÖZET

Bu çalışma, Dede Korkut Hikâyeleri Kitabı'nda yer alan üç hikâyenin (Ulaş Oğlu Salur Kazan Boyu, Bay Büre Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Salur Kazan Oğlu Uruz Boyu) Karaköse'nin (2007) beş aşamalı kriz yönetimi modeli (hazırlık, kontrol, zarar minimizasyonu, iyileştirme, değerlendirme) çerçevesinde incelenmesini konu almaktadır. Çalışmanın temel amacı, sözlü gelenekte şekillenen ve yüzeyde kahramanlık ve aşk temalı anlatılar olarak görünen bu destanların, derinlemesine okunduğunda sistemli kriz yönetimi pratiği barındırıp barındırmadığını ortaya koymaktır. Nitel araştırma deseninde tasarlanan çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmış, on iki boy arasından kriz senaryolarının en zengin biçimde işlendiği üç boy amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Veriler, MAXQDA 24 programı yardımıyla içerik analizi yöntemiyle, önceden belirlenmiş beş kategoriye göre tümdengelsel biçimde kodlanmış ve boylar arası karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Bulgular, krizlerin genellikle rehavet anlarında gösterilen zafiyetle ortaya çıktığını, kontrol aşamasında bireysel kahramanlığın tek başına yeterli görülmeyip kolektif dayanışma ve manevi hazırlıkla desteklendiğini göstermektedir. Zarar minimizasyonunda intikam yerine af, kişisel çıkar yerine toplumsal sorumluluk önceliklendirilmiş, iyileştirme süreci fiziksel, dini, toplumsal ve psikolojik boyutlarda çok katmanlı biçimde işlenmiştir. Değerlendirme aşaması ise Dede Korkut figürünün müdahalesiyle sonuçlanmakta, ancak krizden ders çıkarma boyutunun zayıf kaldığı görülmektedir. Sonuç olarak, Dede Korkut Hikâyelerinin edebi-kültürel bir miras olmanın ötesinde, erken dönem Türk toplumunun kolektif kriz bilgeliğini kodlayan zengin bir kültürel kaynak niteliği taşıdığı söylenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kriz, Kriz Yönetimi, Dede Korkut Hikâyeleri.*

EĞİTİMDE ÖĞRENME ANALİTİĞİ İÇİN YAPAY ZEKÂ AJANLARI: BİR SİSTEMATİK LİTERATÜR DERLEMESİ

Öğr. Gör. Dr. Muhammed GÜLER

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu derlemenin amacı, eğitim ortamlarında öğrenme analitiği için kullanılan yapay zekâ ajanlarına ilişkin güncel araştırmaları sistematik biçimde bir araya getirmektir. Bu çalışmada yapay zekâ ajanları farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. İlk olarak ajanların kullanım alanları, türleri ve dayandıkları yapay zekâ teknolojileri incelenmiş; ardından yararlanılan veri kaynakları, uygulandıkları eğitim düzeyleri ve başvurulmuş araştırma yöntemleri değerlendirilmiştir. Son olarak bu ajanların eğitim üzerindeki etkileri ile sundukları olanaklar ve karşılaşılan güçlükler tartışılmış, gelecekte araştırılması önerilen konulara yer verilmiştir. Tarama ve raporlama, PRISMA 2020 yönergesi izlenerek gerçekleştirilmiştir. Web of Science (n = 228) ve Scopus (n = 47) veri tabanlarından elde edilen 275 kayıt, yinelenenlerin çıkarılmasıyla 246'ya inmiş; başlık-öz ve tam metin incelemelerinin ardından önceden belirlenen ölçütleri karşılayan 66 çalışma derlemeye alınmıştır. Sonuçlar, alana yönelik ilginin özellikle 2025 ve 2026'da belirgin biçimde arttığını ortaya koymaktadır. Akıllı öğretim sistemleri en sık başvurulmuş ajan türü olurken, büyük dil modeli temelli ve etmensel (agentic) ajanların kısa sürede yaygınlaştığı görülmüştür. Çalışmaların yoğunlaştığı konular bilgi izleme, kişiselleştirme, otomatik değerlendirme, katılım ve duygu çözümlemesi ile risklerin erken belirlenmesidir. Araştırmalar çoğunlukla yükseköğretimde ve günlük etkileşim kayıtlarına dayanarak yürütülmüştür. Raporlanan kazanımlar arasında akademik başarı, katılım, akış ve öz-düzenlemeli öğrenmedeki gelişmeler yer almakla birlikte; üretilen yanlış bilgi, veri seyrekliği, küçük örneklemeler, yorumlanabilirlik güçlükleri ve etik kaygılar yinelenen sınırlılıklardır. K-12 düzeyi, uzun soluklu çalışmalar ve etik çerçeveler ise alanın öncelikli boşlukları olarak belirginleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ Ajanları, Öğrenme Analitiği, Eğitim, Akıllı Öğretim Sistemleri, Büyük Dil Modelleri, Sistematik Literatür Derlemesi.*

“ZEVCİMİ KATLEDENLERE YİRMİ BEŞ KURUŞ VEREYİM”: 17. YÜZYIL AMASYA'SINDA EŞ CİNAYETİ, ADLİ TAHKİKAT VE MİHR-İ MÜECCELİN CEZAI TASFİYESİ*

Yüksek Lisans Öğrencisi Muhammet TEMEL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Osmanlı hukuk tarihi yazımında kadının adli süreçlerdeki konumu sıklıkla mülkiyet ve evlilik akdi ekseninde ele alınırken, suça iştirak/azmettirme pratikleri ve şahsi malvarlığının cezai yaptırım aracı olarak kullanımı daha az incelenmiş bir alandır. Bu araştırma, 17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin taşra idaresinde kadının suça iştirak pratiğini ve adli sistemin işleyişini, Amasya 13 Numaralı Şer'iyye Sicili'ndeki bir eş cinayeti kaydı üzerinden tetkik etmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma tasarımına dayanan çalışmada, ilgili arşiv vesikasının diplomatik tenkidi ve muhteva analizi gerçekleştirilmiştir. Analizin odak noktasını, Amasya'nın Hakala köyünde öldürülen Seyyid Mehmed Çelebi'nin cinayet tahkikatı oluşturmaktadır. Mütesellim nezaretinde ve mahkeme heyeti marifetiyle icra edilen keşif ve istintak neticesinde; maktulün zevcesi Selime Hatun'un kocasını öldürtmek kastıyla on keyl buğday ve yirmi beş kuruş mukabilinde iki şahısla anlaştığı tespit edilmiş ve sanık mahkeme huzurunda fiilini ikrar etmiştir. Cinayetin aydınlatılmasında mahallî otorite konumundaki mütesellimin adli sürece dâhli, taşra bürokrasisinin asayiş sağlama pratiklerine dair spesifik bir örnek sunmaktadır. Diyet bedelinin ve mahkeme masraflarının doğrudan fail kadının şahsi malvarlığından, bilhassa mihr-i müeccel üzerinden tahsil edilmesi, fikhî yaptırımların finansal tasfiye sürecine işaret etmektedir. Hukuki işlem esnasında yetim kız çocuklarının (Fatıma, Aişe, Neslihan) miras paylarının mahkeme heyetince ayrılması ise, devletin şefkatli bir koruyuculuk ifasından ziyade, tereke idaresinin (kassam/feraiz sistemi) ve mirasçılarının hukuki statüsünün güvence altına alınmasına yönelik standart zimmet hukuku zorunlu bir tatbikatıdır. İncelenen vaka, dönemin Amasya'sındaki mahkemenin tahkikat kapasitesine ve kadının fail sıfatıyla adli süreçlerdeki konumuna dair güçlü bir mikro-tarihsel gösterge teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Amasya Şer'iyye Sicilleri, Cinayet, Keşif Müessesesi, Mehir, Osmanlı Hukuku.*

* Bu bildiri, Amasya Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Songül Keçeci Kurt yürütücülüğünde *Amasya Şer'iyye Sicillerinin Çevirisi ve Kültürel Mirasın Turizme Kazandırılması* Projesi kapsamında hazırlanan *Amasya 13 Numaralı Şer'iyye Sicili* veri setinden üretilmiştir. Araştırma projesi, Amasya Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

MİTOLOJİK KAOSTAN DİNİ KOZMOSA DEDE KORKUT: KRİZ, TRAVMA VE UYUM SÜREÇLERİNİN DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Murat ÇİNİCİ
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Dede Korkut Kitabı'nı din psikolojisi açısından okumayı; metni kriz, travma ve uyum süreçlerinin izini taşıyan kültürel bir belge olarak çözümlemeyi amaçlar. Çalışmanın çıkış varsayımı şudur: Anlatılar, dağınık doğa inançlarından İslam'ın düzenleyici çerçevesine doğru tek yönlü bir geçişten çok, eski ve yeni inanç katmanlarının iç içe geçtiği bir yapıyı yansıtır. Yöntem nitel ve yorumlayıcıdır. On iki boy, dört kırılma noktası çevresinde incelenmiştir: baba-oğul çatışması (Boğaç Han), kutsalın ihlali ve kaos (Basat-Tepegöz), esaret ve olgunlaşma (Bamsı Beyrek), kriz anında kadının direnci (Selcen ile Burla Hatun). Çözümlemede Eliade'nin kaos-kozmos kavramı, Freud'un baba-oğul çatışması, Tedeschi ve Calhoun'un travma sonrası büyüme kuramı, Pargament'in dinî başa çıkma modeli ve dehşet yönetimi kuramı birer okuma merceği olarak kullanılmıştır. Metin temeli olarak Ergin'in ilmî neşri esas alınmış; çağdaş Türkçe alıntılar ise İş Bankası neşrinden alınmıştır. Bulgular, boyların yalnızca bir kahramanlık anlatısı olmadığını; korku, ölüm, suç-kefarete, aile içi gerilim ve aidiyet gibi derin süreçleri şifreleyen bir uyum haritası sunduğunu göstermektedir. Dört boydan elde edilen örüntü, metnin genel yapısıyla da uyumludur. Çalışmanın sınırı, çağdaş kuramların tarihsel bir metne yalnızca sezdirici ölçüde uygulanabilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Din Psikolojisi, Travma Sonrası Büyüme, Dinî Başa Çıkma, Kaos-Kozmos.

MUHTÂR B. EBÛ UBEYD ES-SEKAFÎ HAREKETİ VE KEYSÂNİYYE/MUHTÂRİYYE FIRKASININ TEŞEKKÜLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Murat ERKOÇ

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Kerbela hadisesi, erken İslâm tarihinde yalnızca siyasî dengeleri sarsan bir gelişme olarak kalmamış, aynı zamanda Ehl-i Beyt merkezli muhalefet hareketlerinin ve bazı itikadî yönelimlerin şekillenmesinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Bu süreçte öne çıkan isimlerden biri, Kûfe merkezli hareketiyle Hz. Hüseyin'in intikamını alma iddiasında bulunan Muhtâr b. Ebû Ubeyd es-Sekafî'dir. Sakîf kabilesine mensup olan Muhtâr, Emevî iktidarına ve Kerbelâ hadisesine karışan şahıslara karşı yürüttüğü faaliyetlerle kısa sürede siyasî ve askerî bir güç kazanmıştır. Muhtâr'ın siyasî sahnede belirginleşmesinde, Müslim b. Akîl'in Kûfe'de öldürülmesi sonrasında yaşanan gelişmeler ve bu süreçte Muhtâr'ın hapsedilmesi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Emevî yönetimine yönelik muhalif tutumuyla dikkat çeken Muhtâr, hareketini Ehl-i Beyt'in intikamını alma, haksız yere kan dökenleri cezalandırma ve zulme uğrayanları müdafaa etme söylemi üzerine inşa etmiştir. Bu söylem, özellikle Kûfe'deki Ehl-i Beyt taraftarları üzerinde etkili olmuş; mevâlî unsurların desteğiyle hareketin toplumsal tabanı daha da genişlemiştir.

Muhtâr'ın hareketi, başlangıçta Kerbelâ'nın intikamını alma amacı taşıyan siyasî bir teşebbüs olarak ortaya çıkmış; ancak zamanla erken Şîî düşüncenin bazı kavramlarının belirginleştiği bir zemine dönüşmüştür. Onun, Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. Hanefiyye adına hareket ettiğini ileri sürmesi ve onu imam/mehdî olarak takdim etmesi, mehdîlik, vasîlik ve imamet anlayışlarının erken dönemdeki gelişimi açısından önem taşımaktadır. Bu yönüyle Muhtâr hareketi, Kûfe merkezli siyasî muhalefeti dinî ve itikadî bir söylemle birleştirmiştir. Kûfe'de hâkimiyetini kurduktan sonra Muhtâr, Kerbelâ hadisesinde rol oynayan şahısların takip edilmesi ve cezalandırılması yönünde faaliyetlerde bulunmuştur. Bu durum, onun hareketine Ehl-i Beyt taraftarları nezdinde güçlü bir meşruiyet kazandırırken, muhalif çevrelerde ise şahsı ve iddiaları etrafında tartışmalı rivayetlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nitekim bazı kaynaklarda Muhtâr'ın önce Hâricî, ardından Zübeyrî ve daha sonra Şîî eğilimlerle ilişkilendirildiği; ayrıca gaybî bilgi, gelecekte haber verme ve bedâ anlayışıyla bağlantılı bazı iddiaların ona nispet edildiği görülmektedir. Muhtâr'ın ölümünden sonra onun siyasî mirası ve taraftarları etrafında şekillenen oluşumlar, Muhammed b. Hanefiyye'nin imameti ve mehdîliği merkezinde gelişen fırkalaşma sürecine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Muhtârîyye, Muhtâr'ın şahsı ve hareketi etrafında teşekkül eden erken bir eğilimi; Keysânîyye ise Muhammed b. Hanefiyye'nin imametini kabul eden daha geniş bir fırkalaşma çizgisini ifade etmektedir. Söz konusu oluşumlar, bedâ, gaybet ve ric'at gibi erken Şîî düşüncede etkili olacak bazı kavramların tartışılmasına da katkı sağlamıştır. Böylece Muhtâr es-Sekafî hareketi hem Kerbelâ sonrası siyasî muhalefetin hem de erken dönem Şîî fırkalaşmasının anlaşılması bakımından dikkat çekici bir örnek teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhtâr es-Sekafî, Kerbelâ, Keysânîyye, Muhtârîyye, Erken Şîîlik.

VATANDAŞLIK KAVRAMI ÜZERİNE TARİHSEL VE SİYASAL BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Murat Saltuk BİLGİLİ
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Vatandaşlık, birey ile devlet arasındaki hukuki bağı ifade eden temel bir kurum olmasının yanı sıra siyasal katılım, hak ve özgürlükler, toplumsal aidiyet ve anayasal düzen gibi çok boyutlu unsurları da içeren dinamik bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı, vatandaşlık kavramının tarihsel gelişimini Avrupa ve Türkiye ekseninde inceleyerek kavramın geçirdiği hukuki ve siyasal dönüşümü ortaya koymaktır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi benimsenmiş ve bu doğrultuda konuya ilişkin temel hukuki metinler, anayasal düzenlemeler ve literatür sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Çalışmada, Avrupa’da vatandaşlığın Antik Yunan’daki katılımcı modelden Roma’nın hukuki vatandaşlık anlayışına, Orta Çağ’ın feodal yapısından Fransız Devrimi’nin ulusal vatandaşlık modeline ve Avrupa Birliği vatandaşlığının ulusüstü yapısına uzanan tarihsel dönüşümü ele alınmıştır. Türkiye bakımından ise Osmanlı Devleti’ndeki tebaa anlayışından Tanzimat ve Islahat reformlarına, 1869 Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi’nden II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemine kadar uzanan gelişim süreci incelenmiştir. Ayrıca küreselleşme, çoklu vatandaşlık, dijital vatandaşlık ve yapay zekâ temelli kamu hizmetlerinin vatandaşlık anlayışına etkileri değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda vatandaşlığın yalnızca bireyin devlete hukuki bağlılığını ifade eden teknik bir statü olmadığı; tarihsel süreç içerisinde siyasal, toplumsal ve anayasal boyutları giderek güçlenen çok yönlü bir kurum hâline geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle çalışma, vatandaşlık kavramının tarihsel gelişimini bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak günümüz vatandaşlık tartışmalarının anlaşılmasına ve ilgili literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Vatandaşlık, vatandaşlık hukuku, anayasal vatandaşlık, ulus-devlet, dijital vatandaşlık*

DEDE KORKUT DESTANI HİKAYELERİNE EKOKRİTİK AÇIDAN BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYYILDIZ

Yüksek Lisans Öğrencisi Merve YETİM

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu bildirimizde Dede Korkut Hikâyelerinin farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesine çalışacağız. Ekokritik yaklaşım adıyla metinlere yaklaşım yoluyla mekânsal ve doğa algısıyla bir açılım getirmeye çalışacağız. Dede Korkut Destanı Hikayeleri 14.-16. yüzyıllar arasında yazıya geçirilen Oğuz Türklerinin sözlü destan geleneğinin en önemli ürünüdür. Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı edisyonda görüldüğü üzere, hikâyeler hem Şamanist köklerden İslami unsurlara uzanan kültürel bir katmanlaşmayı hem de göçebe toplumun doğayla iç içe geçmiş yaşamını yansıtır. Ekokritik yaklaşım, bu metni insan-merkezci (anthropocentric) bakışın ötesinde, doğa-kültür ilişkisi, mekânsal aidiyet ve zamansal döngüsellik üzerinden okumayı mümkün kılar.

Bu makale, Dede Korkut'u mekân ve zaman başlıkları altında ele alarak, hikâyelerin ekolojik bilinç, doğa tahayyülü ve insan-doğa etkileşimini nasıl şekillendirdiğini inceleyecektir. Analiz, Gökyay edisyonundaki metinlere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Oğuz, Kopuz, Alp tipi, boy.*

ORTA ASYA'DAN GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNE TÜRK MİLLETİNDE HAYVANCILIĞIN ÖNEMİ

Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

Arş. Gör. Mustafa Bora MEŞELİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu bildiride, Orta Asya bozkırlarından günümüz Türkiye'sine uzanan tarihsel süreçte Türk milletinde hayvancılığın kültürel, ekonomik ve toplumsal işlevleri literatür derlemesi yöntemiyle incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı, hayvancılığın yalnızca bir geçim faaliyeti değil, aynı zamanda boy örgütlenmesi, göç hareketleri, askerî hareketlilik, beslenme kültürü, zanaat üretimi ve ortak kültürel bellek üzerinde belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktır. Bu doğrultuda ilk olarak Orta Asya, Göktürk, Uygur ve Selçuklu dönemlerinde at, koyun, keçi, sığır ve devenin sosyal hayattaki yeri; kımız, kurut, deri, yün, yapağı ve keçe gibi ürünlerin gündelik hayat, çadır yapımı ve askerî teçhizatındaki kullanımı değerlendirilmiştir. Ardından Osmanlı döneminde tımar sistemi, celepkeşan sistemi, ağnam vergisi, şehirlerin et tedariki, saray ve halk mutfağı ile dericilik ve dokuma gibi üretim alanları ele alınmıştır. Son olarak günümüz Türkiye'sinde geleneksel meraya dayalı üretimden modern entansif işletmeciliğe geçiş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı, kırmızı et ve süt üretimi, istihdam, dış ticaret, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik sorunları analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, hayvancılığın tarih boyunca Türk toplumlarında ekonomik üretimi, gündelik hayatı ve sembolik kültürü birlikte şekillendirdiğini göstermektedir. Özellikle Dede Korkut anlatılarında görülen at, sürü, oba ve toy imgeleri, bu tarihsel sürekliliğin ortak bellek içindeki yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak hayvancılığın, Türk dünyasında ortak belleği taşıyan ve ekonomik yapıyı dönüştüren süreklilik alanlarından biri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, hayvancılık, Orta Asya, Osmanlı ekonomisi, Türkiye hayvancılığı.

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA “BİZ” SÖYLEMİNİN İNŞASI: BENEDİCT ANDERSON'IN HAYALİ CEMAATLER YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

Arş. Gör. Mustafa ÇAKIR

Dr. Öğr. Üyesi Furkan ALTUNAY

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Sosyal Bilgiler dersi; bireyin toplumla, kültürle ve yaşadığı çevreyle etkileşimini anlamlandırmasını sağlayan, etkin vatandaşlık becerilerini geliştirmeyi amaçlayan disiplinler arası bir alandır. Bu yönüyle ders, yalnızca bilgi aktarımını değil aynı zamanda aidiyet, kimlik ve toplumsal bilinç oluşturma süreçlerini de içermektedir. Özellikle ders kitapları, öğrencilere ortak tarih, kültür, değerler ve semboller aracılığıyla belirli toplumsal aidiyetlerin kazandırılmasında önemli bir işleve sahiptir.

Benedict Anderson, Hayali Cemaatler adlı eserinde milleti, üyelerinin büyük çoğunluğunun birbirini hiç tanımadığı hâlde kendilerini aynı topluluğun parçası olarak hayal ettikleri bir cemaat şeklinde tanımlamaktadır. Anderson’a göre ortak tarih anlatıları, kültürel miras unsurları, semboller, haritalar ve vatandaşlık söylemleri bu hayali cemaatin oluşumunda önemli araçlardır. Sosyal Bilgiler ders kitapları da öğrencilere ortak geçmiş, ortak kültür ve ortak aidiyet alanları sunarak bu sürecin önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın amacı, 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan içeriklerin Benedict Anderson’ın Hayali Cemaatler yaklaşımı bağlamında incelenmesi ve kitaplarda ortak aidiyet ile toplumsal kimliğin hangi unsurlar aracılığıyla inşa edildiğinin ortaya konulmasıdır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi deseni çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen dokümanlar, ilgili öğretim programı ve ders kitabı ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen veriler, önceden belirlenmiş bir tema bulunmadığı için tümevarımsal içerik analizi yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Bu süreçte veriler kodlanmış, benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuş ve bu temalar doğrultusunda bulgular yorumlanmıştır. Analiz sürecinde NVivo 14 paket programından yararlanılmıştır. Elde edilen bulguların, ders kitaplarında ortak aidiyet ve toplumsal kimlik inşasının nasıl kurgulandığına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunması ve alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Kimlik İnşası, Hayali Cemaatler, Doküman İncelemesi.

DEDE KORKUT'TA ADALET DEĞERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞENGÜN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Türk kùltürünün tarihsel hafızasını yansıtan Dede Korkut anlatıları, adaletin kùltürel ve normatif kodlarını aktaran önemli metinler arasında yer almaktadır. Bu yönüyle çalışma, hem kùltürel mirasın anlaşılmasına hem de çağdaş değerler eğitimi yaklaşımlarına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, Dede Korkut Hikâyeleri'nde adalet kavramının hangi düzlemlerde ortaya çıktığını ve değerler eğitimi bağlamında nasıl yorumlanabileceğini ele alması bakımından önemlidir. Adalet, yalnızca hukuki bir düzen ilkesi olarak değil; birey, aile, toplumsal yapı ve yönetim ilişkilerini şekillendiren temel bir ahlaki değer olarak değerlendirilmiştir. Mevcut literatürde kahramanlık, cesaret, misafirperverlik ve dayanışma gibi temalar öne çıkarken, adaletin bütüncül ve sistematik bir biçimde ele alınmadığı görülmektedir. Bu çalışma söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Araştırma nitel yöntemle yürütölmüş ve doküman analizi tekniğı kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını Dede Korkut Kitabı'nda yer alan on iki boy oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, adaletin beş temel boyutta yapılandığını göstermektedir. Birinci boyut, töreye dayalı toplumsal adalet anlayışıdır ve töre, adaletin işleyişini belirleyen ana normatif çerçeve olarak öne çıkmaktadır. İkinci boyut, siyasal yönetim adaletidir; yöneticilerin meşruiyeti adil uygulamalarına bağlıdır. Üçüncü boyut, dağıtıcı adalet olup, hak, liyakat ve itibarın dengeli biçimde paylaştırılmasını ifade etmektedir. Dördüncü boyut onarıcı adalet olup, haksızlıkların giderilmesi ve toplumsal dengenin yeniden tesis edilmesi üzerine kuruludur. Beşinci boyut ise ilahi adalet anlayışıdır ve nihai hakemliğin Tanrısal düzlemde gerçekleştiğı fikrini içermektedir.

Sonuç olarak, hem kùltürel aktarım hem de değerler eğitimi açısından güçlü bir referans niteliğı taşıyan Dede Korkut Hikâyeleri'nde adaletin, çok katmanlı bir değer sistemi olarak işlendiğı görülmektedir. Bu anlatılar, öğrencilerin adalet, hak, eşitlik gibi ahlaki muhakeme becerilerini geliştirmeleri açısından önemli pedagojik imkânlar sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Din eğitimi, değerler eğitimi, adalet değeri, dede korkut hikâyeleri.*

TÜRKÇEDE İKİLİ ADLAR: DERLEM TEMELLİ BİR İNCELEME

Arş. Gör. Nagehan PAYAZ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmada Türkçede sözcük sınırlarını aşan birimlerden ikili adlar (binomials) üzerinde durulacaktır. İkili adlar, aynı sözcük türüne ait iki sözcüğün “ve, ile, veya, ya da” gibi bağlaçlar aracılığıyla bir araya gelerek oluşturduğu, sözdizimsel hiyerarşiye sahip ifadelerdir. Alan yazınında “aşağı yukarı, ileri geri, doğru dürüst, mal mülk” gibi iki sözcük arasında herhangi bir sözcüksel bağlantının bulunmadığı ya da zamanla kalktığı ikileme konusu pek çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Ancak, “zaman ve mekan, bakım ve onarım, idari ve mali, yerli ve yabancı” gibi aralarında bağlaçlarla ilgi kurulan ikili adların değerlendirilmesi eksik kalmıştır. Oysa bu tür ifadeler, içerdikleri eşdizimlilik ilişkileri ve kalıplaşma eğilimleri nedeniyle gerek dil öğretimi gerekse çeviri çalışmalarında öneme sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesindeki ikili adlar derlem temelli bir yaklaşımla incelenecektir. Çalışmanın veri setini oluşturmak ve analizleri gerçekleştirmek amacıyla Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) kullanılacaktır. Çalışma, kapsam bakımından Türkçede en sık kullanılan bağlaç olan “ve” ile sınırlandırılmış; sözcük türü olarak ise bir araya gelen ad kategorisindeki unsurlara odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında şu temel sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Türkiye Türkçesinde en sık kullanım sıklığına sahip ikili adlar nelerdir?
2. İkili adları oluşturan sözcükler arasındaki eşdizimsel bağ istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki sunmakta mıdır?
3. Bu yapıları oluşturan bileşenlerin yer değiştirme esnekliği var mıdır?
4. İkili adlar yapı ve kuruluş özellikleri bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?
5. İkili adların üstlendiği işlevler nelerdir?

Elde edilen bulguların, Türkçe söz varlığı, dil öğretimi ve çeviri çalışmalarına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Derlem Dilbilim, İkili Adlar, Eşdizimlilik, Kalıplaşmış Birimler, Söz Varlığı.*

THE EPIC OF DEDE KORKUT AS AN INSTRUMENT OF “SOFT POWER” AND CULTURAL DIPLOMACY IN THE INTEGRATION PROCESSES OF CENTRAL ASIA

Nazgul ZHOLDOSHOVA

BISHKEK-KYRGYZSTAN

ÖZET

The paper examines the Epic of Dede Korkut as an instrument of soft power and cultural diplomacy within the integration processes of Central Asia. It argues that in the context of evolving international relations, shared cultural heritage serves as a strategic resource for strengthening regional cooperation and mutual understanding. Drawing on Joseph Nye’s concept of soft power, the study highlights how the Dede Korkut epic alongside other Turkic cultural symbols such as the Kyrgyz epic “Manas” contributes to shaping a common cultural identity and fostering trust among Central Asian states.

Particular attention is given to the unique role of the Kyrgyz Republic as a natural bridge in Eurasian integration and the philosophical framework of the “Manas” epic as a normative basis for regional diplomacy. Furthermore, the paper discusses methodological challenges related to measuring cultural influence and public awareness of epic heritage, examines institutionalized platforms such as scientific conferences, and analyzes the growing role of digital diplomacy in the preservation and promotion of cultural heritage among younger generations. Finally, the paper explores contemporary mechanisms through which the heritage of Dede Korkut contributes to cultural diplomacy and regional cooperation in Central Asia.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut, soft power, Manas*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE GEÇEN BAZI DUALARIN HADİS LİTERATÜRÜNDEKİ İZLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Necip Sefa DEMİR
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Kùltürel belleğin inşası, muhafazası ve nesiller arası aktarımında şifahî gelenekten yazılı kùltüre intikal eden edebi metinler, bir milletin inanç dünyasını ve sosyal karakterini yansıtan temel kaynaklar olma niteliği taşımaktadır. Türk-İslâm medeniyet havzasının kurucu metinlerinden olan Dede Korkut hikayeleri, ihtiva ettiğı ahlâkî, sosyolojik ve dinî motiflerle toplumsal hafızanın somut bir tezahürü mahiyetindedir. Hikayelerin nihayetinde yer alan “Dede Korkut’un Dua Etmesi” ve “Makbul Duanın Etkisi” gibi başlıklar, sadece edebi birer hitabet formu veya geleneksel bir anlatı unsuru olmayıp İslâmî tefekkürün derinlikli bir yansımasını teşkil etmektedir. Bu çalışmada, Dede Korkut anlatılarında müşahade edilen yapısal ve içeriksel dua kalıpları, İslâm hadis literatüründeki nebevî sünnet, edeb-i dua ve “cevâmiu’l-kelim” (az sözle çok mana ifade eden nebevî dua formları) perspektifinde mukayeseli bir tahlile tabi tutulmuştur. Metin merkezli gerçekleştirilen inceleme neticesinde duaya hamdele ve tesbih ile başlanması, ebeveyne rahmet niyazında bulunulması, namerde muhtaç olmama arzusu, vatanın ve nimetlerin zeval bulmaması için gösterilen hassasiyet ile duanın nihayetinde Hz. Peygamber’e (s.a.v.) salât u selâm getirilmesi gibi hususların, kütüb-i sitte başta olmak üzere sahih hadis kaynaklarındaki sünnet ve adab-ı dua ölçüleriyle tam bir mutabakat içinde olduğu tespit edilmiştir. Netice itibarıyla Dede Korkut hikayelerinin, İslâmî Nebevî öğretileri Türk dünyasının şifahî ve yazılı hitabet kùltürüne estetik bir üslup ve hikmet çerçevesinde nakşeden, iki dünya arasında köprü vazifesi gören temel bir dayanak olduğu ilmî verilerle ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Hadis, Sünnet, Dede Korkut, Dua, Kùltürel Bellek.*

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDEKİ ZİYAFET VE İKRAM KÜLTÜRÜNÜN SÜNNETTEKİ KARŞILIĞI

Dr. Öğr. Üyesi Necip Sefa DEMİR
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İslâm medeniyetinin tarihî süreçte geniş coğrafyalara yayılmasında ve farklı kültürlerle temasa geçmesinde, dinin sunduğu sosyo-ekonomik adalet mekanizmaları ile toplumsal adab-ı muaşeret kuralları belirleyici bir rol oynamıştır. Türklerin İslâm'ı kabulüyle birlikte bozkır kültürünün temel bir unsuru olan "toy/ziyafet" geleneği, İslâm dininin teşvik ettiği "it'âm-ı taâm" (yemek yedirme), "velîme" (düğün/sevinç yemeği) ve "infak" ahlakı ile mezc olmuş ve bu suretle yeni bir sosyo-kültürel sentez teşekkül etmiştir. Dede Korkut hikayeleri, bu medeniyetlerarası sentezin Türk irfan hayatındaki en özgün yansımalarını bünyesinde barındıran temel metinlerden bazıları olarak tebarüz etmektedir. Bu çalışmada, hikayelerin iç yapı mimarisinde "Toplumsal Göstergeler" bağlamında yer alan ikram, cömertlik, açları doyurma ve misafir ağırlama ritüelleri hadis literatüründeki temel kaynaklar ışığında, nebevî uygulamalarla mukayeseli bir surette tahlil edilmiştir. İnceleme neticesinde Bayındır Han ve Dirse Han gibi figürlerin toplumsal dayanışmayı tesis etmek maksadıyla düzenledikleri ulu ziyafetlerde "açları doyurma, çıplakları donatma" düsturunun, misafir ikramında malın en iyisini (aygır, koç vb.) takdim etmenin ve davete icabeti bir sadakat nişanesi olarak kabul etmenin, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Medine döneminde tesis ettiği ve sosyal dayanışmayı esas alan Nebvî uygulama ve hadislerle doğrudan örtüştüğü ilmî verilerle ortaya konulmuştur. Netice itibarıyla Dede Korkut anlatılarındaki ziyafet kültürünün, sadece bir töre unsuru olmayıp İslâmî hayır-hasenat telakkisinin Türk-Oğuz geleneğindeki yerleşik karşılığı olduğu temellendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Hadis, Sünnet, Dede Korkut, Ziyafet, İkram Adabı.*

TÜRKİYEDE ÖĞRETMENLERİN İLETİŞİM BECERİLERİ ÜZERİNE HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI

Öğr. Gör. Nihal ÖZDEMİR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu araştırmada öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin mevcut durumu, yapılan araştırma sonuçlarından yola çıkarak, meta-sentez yöntemi ile ortaya koymak amaçlanmıştır. Öğretmenlerin iletişim becerisi üzerine Türkiye’de hazırlanmış lisansüstü tezler içerik analizi türü olan tematik içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırmanın amacı kapsamında olan tezler, Türkiye’de yapılan lisansüstü tez çalışmalarının veri tabanı olan Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinde 2023 yılına kadar olan tezler içinden taranmıştır. Tematik içerik analizinde yapılan kodlama sırasında herhangi bir hata olmaması için çalışmalar uzun bir süre zarfında incelenmiştir. Maxqda-2022 programında veriler iki kez kodlanmıştır. Yaklaşık bir ay geçtikten sonra araştırmacı tarafından yapılan analiz kodlamalarının birbiri ile tutarlı olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, medeni durum ve öğrenim durumunun öğretmenlerin iletişim becerisi üzerinde belirleyici bir etki oluşturmadağı belirlenmiştir. Buna karşılık, sınıftaki öğrenci sayısının öğretmenlerin iletişim becerileri üzerinde etkili bir değişken olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İletişim, İletişim Becerisi, Öğretmen İletişimi, Öğrenci Sayısı.*

DEDE KORKUT DESTANI VE UÇ TÜRKMENLERİ: TARİHİ BİR PERSPEKTİF

Arş. Gör. Nuri KAYA

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut Destanı Türk kùltür ve düşünce tarihi açısından eşsiz bir değere sahiptir. Zaman ve mekân açısından aşamalardan oluşan destanda Türklerin göçebe yaşamları kahramanlık hikayeleri ile birlikte anlatılmaktadır. Bu hikayelerin geçtiği dönem ve coğrafya tam olarak belli olmamakla beraber Dede Korkut Destanı son şeklini Anadolu’da aldığı için destanda Türklerin Kafkasya ve Anadolu’da vatan edinme süreçlerine dair bazı izler bulunmaktadır. Bilindiği üzere Türklerin Anadolu’yu yurt edinmeleri uzun ve zorlu gazâ mücadeleleri sonucunda gerçekleşmiştir. Bu mücadeleler Türklerin vatan edinme siyasetinin bir sonucu olarak uç bölgelerde yoğunlaşmıştır. Tedrici fetih stratejisine göre hareket eden Türkmenlerin bu anlayışları sayesinde uç bölgelerde Türkler ve gayri Müslimler arasında yoğun ve doğrudan bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu açıdan uç bölgeleri; Türk beylikleri ve gayri Müslim siyasi teşekkülleri arasında savaşların, karşılıklı sosyal ve kültürel etkileşimlerin, tâbîlik metbûluk ilişkilerinin, iktisadî faaliyetlerin yaşandığı zorlu hayat şartlarını gerektiren bölgeler olmuştur. Dede Korkut Destanı da içerdiği hikayeler bağlamında bir uç bölgesi destanı hüviyeti taşımaktadır. Destanda yer alan hikayelerde yoğun bir şekilde Türklerin uçlarda yaşadığı zorluklara, gazâ mücadelelerine ve gayri Müslimlerle ilişkilerine değinilmektedir. Bu bildiride Dede Korkut’ta yer alan ve Anadolu ile ilgili bölgeler üzerinden bir anlatı oluşturulacaktır. Tarihî anlamda bahsi geçen dönemde ve bölgede gayri Müslim unsur olarak Trabzonlu Rumların, Gürcülerin, Ermenilerin vb. bulunduğu bilinmektedir. Bu açıdan bildirimizde bahsi geçen uç bölgelerde Türkler ile Trabzon Rum İmparatorluğu ve Gürcü Krallığı ile yaşadıkları mücadelelerin tarihî ve kültürel kaynakları üzerinde durulacaktır. Ayrıca destanda yer alan uç kùltürünün oluşumu ve bu kùltürün dinamikleri irdelenecektir. Bu çerçevede, Türklerin destana yansıyan uç kùltürü ile destanda düşman olarak tasvir edilen gayrimüslim topluluklarla kurdukları ilişkilerin tarihî boyutları, destanda yer alan motifler ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Uç Kùltürü, Gazâ, Gazî.*

DEDE KORKUT ANLATILARINDA KİNETİK YAPININ MÜZİKSEL JESTLERE DÖNÜŞÜMÜ: DELİ KARÇAR VE PİRELER SAHNESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öğr. Gör. Oğuzhan AKKUZU
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Dede Korkut anlatıları, yalnızca sözlü kùltür geleneğinin önemli ürünlerinden biri olmanın ötesinde; hareket, ritim ve dramatik enerji bakımından da dikkat çekici bir kinetik yapı sunmaktadır. Bu çalışmada, Dede Korkut anlatıları içerisinde yer alan “Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Boyu”ndaki Deli Karçar ve pireler sahnesi, müziksel temsil bağlamında incelenmektedir. Çalışmanın amacı, ilgili anlatıdaki dinamik ve kinetik yapının çağdaş piyano müziği aracılığıyla işitsel jestlere nasıl dönüştürülebileceğini disiplinlerarası bir bakış açısıyla ortaya koymaktır. Araştırmada, Vladimir Propp’un işlev kuramı, anlatının dramatik enerji dönüşümlerini açıklayan uyarlanmış bir yöntem çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kuramsal çerçevenin ikinci ayağını oluşturan Kavramsal Harmanlama Kuramı (Conceptual Integration Theory) doğrultusunda ise anlatısal alan ile müziksel alan arasındaki ilişkiler modelleştirilmiştir. Çalışma kapsamında üretilen özgün piyano bestesinde; pirelerin düzensiz hareketleri, bedensel huzursuzluk ve kontrol kaybı gibi öğeler, staccato artikülasyonlar, motorik ritmik tekrarlar ve aksanlı motifler aracılığıyla hareket temelli müziksel jestlere dönüştürülmüştür. Sonuç olarak araştırma, sözlü anlatının müziksel temsiline yönelik özgün bir model sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Kavramsal Harmanlama Kuramı, Propp, Müziksel jest, Kinetik anlatı.*

SERVET-İ FÜNUN POETİKASI BAĞLAMINDA TEVFİK FİKRET'İN HİKÂYELERİ

Doç. Dr. Osman ORUÇ
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Tanzimat'tan beri edebiyat düzleminde devam eden yenileşmenin, modernleşmenin önemli aşamalarından biri de Servet-i Fünun dönemi edebiyatıdır. 1896-1901 yılları arasında tarihlendirilen bu dönemde topluluğun poetikasını içeren müstakil bir manifesto yayımlanmamakla beraber topluluğa mensup kimi sanatçılar kaleme aldıkları yazılarda ve edebi eserlerde Servet-i Fünun edebiyatının poetikasını ortaya koymuşlardır.

Cenap Şehabettin'le birlikte Servet-i Fünun topluluğunun en önemli şairlerinden olan Tevfik Fikret 1894-1899 yılları arasında sekiz adet hikâye yazar. Sanatçının hikâye türünde kaleme aldığı bu metinler birer 'hikâye denemesi' yahut 'hikâye yazma temrini' kabul edilebilir. Zira, Fikret kısa bir dönem bu türde birkaç deneme girişiminden sonra bütün mesaisini asıl meşgalesi olan şiire vermiştir. Tevfik Fikret'in şiiri zaman içinde içerik anlamında bireyselden toplumsala doğru bir evrilme geçirse de hikayelerine bakıldığında sanatçının büyük ölçüde Servet-i Fünun poetikasına sadık kaldığı görülür. Birçok şiirine sinen melankolik atmosfer Fikret'in hikayelerinde de görülür. Bu durum hem dönemin sosyal ve siyasal koşullarıyla ilgilidir hem de sanatçının bireysel gerçekliği ile ilgilidir. Bu anlamda hikayelere sinen karamsarlıkla sanatçının biyografisi arasında bir koşutluk söz konusudur. Bu cümleden olarak denilebilir ki Servet-i Fünun edebiyatına, özelde Servet-i Fünun şiirine hâkim olan karamsar atmosfer Tevfik Fikret'in hikayelerine de nüfuz etmiştir.

Bu bildiride Tevfik Fikret'in hikayeleri Servet-i Fünun poetikası bağlamında değerlendirilerek söz konusu hikayelerin yapı ve içerik unsurlarının dönemin edebiyat anlayışıyla ne ölçüde örtüştüğü tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tevfik Fikret, Servet-i Fünun, hikâye, romantizm, realizm.*

MOĞOL TEHDİDİ GÖLGESİNDE TÜRKİYE SELÇUKLU-HÂREZMŞAH İLİŞKİLERİ: ÇATIŞMADAN HİZMET SÜRECİNE

Doç. Dr. Yasemin AKTAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi Ömer Faruk ÇETİN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Büyük Selçuklu Devleti'nin vasalı olarak ortaya çıkıp, onun mirası üzerinde yükselen Hârezmşahlar, zamanla bağımsız bir siyasî güce dönüşerek geniş bir alanda hüküm sürmüştür. Türk-İslam dünyasında müstesna bir yere sahip olan bu devletin, Türkiye Selçukluları ile münasebeti de Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan süreçte önem taşımaktadır. Bu iki siyasî güç, Moğol tehlikesi karşısında stratejik bir ittifak kurabilecekken, Celâleddîn Hârezmşah'ın şahsî ihtirasları ve istikrarsız siyasî kararları neticesinde karşı karşıya gelmiştir. Kubbetü'l-İslâm vasfına haiz Ahlat'ın kuşatılması ise ikili ilişkilerde kırılma noktası olmuştur. Ahlat kuşatması sürecinde sulh çerçevesinde yürütülen diplomatik ilişkiler, Yassıçemen Savaşı'yla Hârezmşah Devleti'nin ortadan kalkması, Celâleddîn Hârezmşah'ın da ölümüyle neticelenmiştir. İbn Bîbî, Nesevî, Cüveynî ve Reşîdüddîn Fazlullah tarafından kaleme alınan eserler doğrultusunda hazırlanan bu çalışma, Yassıçemen Savaşı öncesi diplomatik süreci, savaş sonrasında Anadolu'daki Hârezmli beylerin Selçuklu idarî ve askerî teşkilatındaki varlıklarını ele almaktadır. Özellikle I. Alâeddin Keykubad'ın Hârezmli emirleri himaye edip devlet hizmetine alması, II. Gıyâseddin Keyhüsrev ve vezir Sâdeddin Köpek'in yürüttüğü tasfiye ve sürgün siyaseti ile Hârezmli emirlerin bunlara karşı izlediği olumsuz siyaset değerlendirilmiştir. Hüsameddin Bicar ve Emir Orhan gibi şahsiyetlerin, Selçuklu-Moğol ilişkileri ve devletin kurumsal yapısındaki rolleri analiz edilmiştir. Ortak tehlike olan Moğollar karşısında Türk-İslam dünyasının iki büyük devletinin sergilediği tutum ve Hârezmli emirlerin I. Alâeddin Keykubad ile başlayan askeri hizmet safhasından küsererek isyancı konumuna gelmeleri Türkiye Selçuklularındaki rolleri ortaya koymak hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Selçukluları, Hârezmşahlar, Celâleddîn Hârezmşah, Ahlat, Yassıçemen Savaşı, Hârezmli Emirler.*

**BURSA İNEBEY YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ GENEL
KOLEKSİYONU 1150/8 NUMARADA KAYITLI BULUNAN
MANZÛM PEND-NÂME**

Dr. Öğr. Üyesi Ömür ERBAY
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İyiye yönlendirme, yanlış düzeltme, doğru olanı pekiştirme isteği beraber yaşamının, ortak noktalarda buluşmanın bir gereğidir. İnsan ilişkilerinin yaratılıştan gelen bir yönü olan bu durum, insanın her türlü eyleminin yansımasıyla konularını oluşturan edebiyatta da karşılığını bulmuştur. Özellikle Türklerin İslâm dinini kabul etmesinden sonra dinin önemli bir özelliğinin nasihat olması yönüne istinaden bu tür eserler çoğalmıştır. Manzûm, mensûr ya da manzûm-mensûr şekilde ortaya konulmuş birçok esere konu olan söz konusu durum pend-nâme, nasihat-nâme adlarıyla ortaya konulmuştur. Bu çalışma da bu türden olup Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi Genel Koleksiyonu 1150/8 numarada kayıtlı, manzûm olarak yazılmış pend-nâmeyi konu edinmektedir. Bu manzûm pend-nâme üzerine daha önce hiçbir çalışma yapılmamıştır ve eser çalışmamızla bilim dünyasına tanıtılmaktadır. Pend-nâme, bünyesinde dokuz eseri barındıran bir mecmua içerisinde sekizinci eser olarak bulunmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi dil ve anlatım özelliklerini bünyesinde barındıran eser, günümüz için arkaik denilebilecek birçok kelimeyi de içermektedir. Aruz vezninin hezec bahrinin mefâîlün mefâîlün feûlün kalıbıyla yazılan pend-nâme 156 beyitten oluşmaktadır. Eser, İslâm inancının temel konularından olan ahiret inancına genişçe yer vermekte olup insanın dünyadaki varlığının gayelerini sorgulaması üzerine bina ettirilmiştir. Ayrıca insanda onu aldatan nefis denilen bir yapının mevcut olduğunu ve bu yapının insanı daima kötülüğe itip iyilikten uzaklaştırdığını ifade eden beyitlerin geniş bir şekilde yer aldığı eser, nefisle mücadelenin yalnızca yaratıcının isteklerinin yerine getirilmesiyle sağlanacağını da ifade etmektedir. Peygamberlerin hayatlarından örneklerle iyiye yönlendirme eğilimini ortaya koyan eser, insanın sahip olduğu şeylerin değerini bilmesi anlamına gelen ve İslâm dininin hassasiyetlerini içeren kanaat kavramını da teşvik etmektedir. Müellifine, müstensihine, telif ve istinsah tarihine dair hiçbir bilgiye ulaşılamayan eser, şekil ve muhteva özelliklerini içeren incelemeye ek olarak metnin transkripsiyonlu çevirisiyle dikkatlere sunulmuştur. Böylelikle daha önce bilinmeyen manzûm bir pend-nâme daha gün yüzüne çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İslâm, manzûm, pend-nâme.*

NÜZHETÜ'L KULUB'DA IRAK-I ACEM

Doç. Dr. Özkan DAYI

Yüksek Lisans Öğrencisi Yazel ÇİL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Hamdullah el-Müstevfi Kazvini'nin İlhanlı Devleti döneminde yazmış olduğu "Nüzhetü'l Kulub" adlı coğrafya eseri, o dönemdeki şehirlerin durumları hakkında önemli bilgiler içermektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan Irak-ı Acem topraklarına da bu eserde yer verilmiş ve kentleri anlatılmıştır. Bu kıymetli eserde Irak-ı Acem olarak adlandırılan bölgenin sınırları içerisinde bulunan kentlerin her biri ayrı başlıklar altında anlatılmış ve bu kentlerin iklim olayları, şehrin kurucusu olan şahıslar, adı geçen kentlerde yetiştirilen hububatlar ve meyveler, kentler için önemli olan su kaynakları, yetiştirilen hayvanlar, kentlerde yaşayan toplumun mensup olduğu dinler ve inançlar ve devlete ödenmek zorunda olan vergilerin miktarları ile ilgili malumatlar aktarılmıştır. Irak-ı Acem bölgesi İran ülkesinin orta bölümünü oluşturan şehirlerin bulunduğu coğrafyadır. Bu bölgenin sınırları Kürdistan, Azerbaycan, Fars, Huzistan, Müfaze, Kumes ve Cilanat gibi yerlerdir. Hamdullah Müstevfi bu eserinde Irak-ı Acem bölgesi hakkında hem politik hem de sosyal ve kültürel alanlarda bilgiler aktarmıştır. Bu çalışmamızda öncelikle faydalanılacak olan eserin yazarı, incelenecek olan coğrafya hakkında bilgiler ve bu coğrafyada yer alan Irak-ı Acem kentlerinin durumları ile ilgili bilgiler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Irak-ı Acem, Nüzhetü'l Kulub, Hamdullah el-Müstevfi Kazvini.*

XIII. YÜZYILDA TASAVVUFUN TARİHSEL SÜRECİ (İRAN VE HİNDİSTAN ÖRNEĞİ)

Doç. Dr. Özkan DAYI
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İslâm Medeniyeti'ni her alanda etkileyen tasavvufî düşünce akımları ve bu akımların temsilcileri olan mutasavvıflar, etkilerini XIII. yüzyılda Moğol istilasının getirdiği ağır şartlar altında devam ettirmeyi başarmışlardır. Moğol istilası sonrasında İslâm Dünyası'ndaki siyasî ve iktisadî şartlar düşünüldüğünde, tasavvufî çevrelerin bu yok oluş dönemindeki faaliyetlerinin halk ve devlet ricâli üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde mezkûr çevrelerin oldukça zor bir zaman diliminde önemli faaliyetleri yerine getirdiklerini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, İran ve Hindistan'da her alanda etkin bir şekilde faaliyet gösteren tarikatların, kaynaklarda isimlerine ulaşabildiğimiz sûfî ve müridlerin XIII. yüzyılın başlangıcından XIV. yüzyılın ilk yarısına kadar olan süreç içerisinde söz konusu coğrafyalardaki siyasî, iktisadî, ilmî ve ictimai durumlarını çalışmamızda aktarmaya çalışacağız. Tasavvufî çevrelerin hükümdarlar ve devlet ricâli ile olan ilişkilerini, bahsi geçen bölgeler arasındaki tasavvufî aktarımları ve yeni düşünce tarzlarını değerlendireceğiz. Bu bağlamda faaliyetlerini Türkistan'dan Anadolu'ya ve Hindistan'a kadar geniş diyarlarda etkin bir şekilde gösteren Kübrevî, Suhreverdi, Câmî, Melâmetî, Kalenderî, Kazerûnî ve Çîştî tarikatlarını Moğol devletleri ve Delhi Türk Sultanlığı ile olan ilişkileri açısından da ele alacağız. Bu çalışma ile, XIII. yüzyılda sosyal ve kültürel sahada etkisi fazlası ile görülen sufi çevrelerin İran ve Hindistan'daki tarihî sürecini bir bütün halinde aktarmayı hedeflemekteyiz.

Anahtar Kelimeler: XIII. yüzyıl, Tasavvuf, Moğol İstilas, Etkileşim, Tarihsel Süreç.

KUR'ÂN MEÂLLERİNİN SADELEŞTİRİLMESİNDE MÜELLİFİN KİRÂAT TERCİHLERİNE RİAYET EDİLMESİ MESELESİ: HAK DİNİ KUR'ÂN DİLİ ÖRNEĞİ BAĞLAMINDA

Öğr. Gör. Dr. Recep BİRİNCİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Zaman içerisinde dilde meydana gelen değişim, mevcut eserlerin yeni nesil tarafından anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, ilgili eserlerin yazıldığı dilin mensuplarınca anlaşılabilmesi bakımından sadeleştirme faaliyetini zorunlu kılmaktadır. Sadeleştirme faaliyeti, bu anlamda geçmişte yazılmış olan eserleri, ilgili dilin güncel haline uyarlaması cihetiyle önem arz etmektedir. Bu araştırmada Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'ân Dili adlı eserinin sadeleştirilmesinde kırâat tercihlerinin korunması durumu incelenmektedir. Yazır'ın kaleme aldığı tefsir ve meâl, hem kendisinden sonrakilere kaynaklık etmesi hem de onlarca sadeleştirmesinin yapılmış olması bakımından önemli bulunmaktadır. Ferşî kırâat farklılıkları, ayetlerin anlamı üzerinde doğrudan etkili olabilmesi açısından Kur'ân'ın anlaşılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu noktada eseri sadeleştirilen müellifin kırâat tercihlerinin muhafaza edilmesi ve olduğu gibi manaya yansıtılması gerekmektedir. Bu çerçevede sadeleştirmeyi yapan kişinin yetkisi, müellifin kırâat tercihinin ortaya koyarken kullandığı ifadeyi, anlamını ve ilmî muhtevasını koruyarak günümüz Türkçesine aktarmakla sınırlıdır. Müellifin kırâat tercihinin değiştirilmesi, onun ilmî tasarrufuna müdahale niteliği taşıyacağından, telif hakkına riayet ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Araştırma kapsamında incelenen bazı sadeleştirme çalışmalarında, yer yer Yazır'ın kırâat tercihlerinin değiştirildiği tespit edilmektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak gerçekleştirilen bu müdahale, eserin özgünlüğünü zedelemekte ve müellifin ilmî tercihinin riayet edilmemesi bakımından uygun görülmeyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ferşî kırâat farklılıkları, Hak Dini Kur'ân Dili, Kırâat, Kur'ân Meâlleri, Sadeleştirme faaliyeti.

NEBE' SÛRESİNDE İNSANA VERİLEN DEĞER

Dr. Öğr. Üyesi Resul ERTUĞRUL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmamızda Kur'an'ın çokça okunan sûrelerinden biri olan Nebe' sûresinde insana verilen değerlerin boyutu sûre eksenli konulu tefsir yöntemi ile irdelenerek sûrenin insanın vicdanını harekete geçiren yönlerine dikkat çekilecektir. Mekke'de inen ve ismini önemli haber anlamına gelen *nebe'* kelimesinden alan bu sûrenin ana konusu kıyamet ve insandır. Arka planda kıyametin varlığının ve Kur'an'ın kaynağının tartışıldığına atıf yapılarak başlayan sûrede Allah'ın insana yaptığı yatırıma vurgu yapılarak bu kadar değerli varlığın yeniden diriltilerek yaptıklarının karşılığını alacağı bildirilmektedir. Sûrede sınırsız evrenin sahibi Yüce Allah'ın, insana özel tecellide bulunduğu, yeryüzünü beşik, dağları bu beşiğin ayakları yaptığı ifade edilir. Bir annenin doğacak çocuğu için beşik hazırladığı gibi Allah insanı var etmeden önce tüm ihtiyaçlarını gidereceği imkânlarla yeryüzü beşiğinin içini ve dışını donatmıştır. Sûrede gece karanlığı insanı bürüyen bir örtü, uyku dinlenme, gündüz çalışma zamanı olarak nitelenmiştir. İnsanı koruması için gök kubbenin sapasağlam bina edildiği, Güneş'in aydınlatıcı kılındığı, bulutlardan yağmur indirilip tohumlar, bitkiler ve bahçeler çıkarıldığı dile getirilmiştir. Yeryüzünün halifesi kılınan insan çoğalarak görevini sonraki nesillere aktarabilmesi için çiftler halinde yaratılmıştır. İnsanın vefatından sonra değersiz halde yokluğa terk edilmeyeceği, ebedi hayat için yeniden yaratılacağı, yeryüzü beşiğinde uyuyup kalanların kıyametin korkunç sesi ile dirileceği tasviri yapılmıştır. İnsanın yeryüzü beşiğine sığmayacak kadar büyümeye ve yücelmeye donanımlı bir varlık olduğu, oranın sınırlarını aşip yücelme basamaklarını tırmanarak, gökler âleminde yeryüzünü seyretmesi mesajı verilmiştir. Küçücük yeryüzü beşiğini kendilerine cennet kılmak için başkalarının hayatını cehenneme çevirenlerin, insan varlığını harcayanların yaptıklarına uygun bir azap olarak kendileri için sonsuz büyüklükte cehennem beşiği inşa ettikleri tasviri yapılmıştır. Sûrede gerçek başarı yeryüzünü zulümle tarumar ederek birtakım çıkarlar elde etmek, sahte kadehlerle sarhoş olmak değil, her türlü kötülükten korunup sorumluluk bilincine sahip bir şekilde insanlığa faydalı güzel işler üretmek ve kendisine doğru yol aldığı kâinatın sahibi tarafından sonsuz mükâfatla ödüllendirilmek olarak tanımlanır. Bu sûrede bütün insanların hesap gününde Allah'ın huzurunda eşit şekilde toplanıp yargılanacaklarının bildirilmesi insanın onurlu bir varlık olduğunu ve ontolojik değerini gösterir. Neticede Nebe' sûresi insanın değerini Allah ile ilişkisi, O'nun muhatabı olması, irade sahibi olması, ahiret sorumluluğu ve hesap verecek olması ile temellendirir. Sûre insanı biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, ahlâkî sorumluluk taşıyan, onur sahibi, değer üreten, davranışlarıyla değer kazanan bir varlık olarak ele alır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Nebe' Sûresi, İnsan, İnsanın Değeri, Kıyamet.

İÇ BAĞLAM VE DIŞ BAĞLAM AÇISINDAN ÂDİYÂT SÛRESİ

Dr. Öğr. Üyesi Resul ERTUĞRUL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmamızda Kur'an'ın kısa sûrelerinden biri olan Âdiyât sûresinde yemin edilenlerin neler, yeminle vurgulananların kimler olduğu sûre eksenli konulu tefsir yöntemi ile iç bağlam ve dış bağlam açısından değerlendirilecektir. Sûrede Allah'ın cömertliğine karşın insanın cimriliği ve Allah'a karşı nankörlüğü vurgulanmaktadır, nimetleri zulüm yolunda kullanması kınanmaktadır. Karnını doyuran sahibi için ölüme koşan atların sadakati ve vefası ile, her şeyini borçlu olduğu rabbini tanımayan insanın nankörlüğü mukayese edilmektedir. Klasik tefsirlerde genel olarak sûrenin mevsufluk sıfatlarından oluşan ilk beş ayetinde yemin edilenlerin Bedir savaşındaki atlar, yeminle kendilerine dikkat çekilenlerin ise Bedrin mücahitleri olduğu yorumu yapılmıştır. Ancak son dönem müfessirlerinden Mevdûdî (1903-1979), iç bağlam ve dış bağlam açısından bu yorumun isabetli olamayacağına dikkat çekmiştir. Şöyle ki: sûreye dış bağlam açısından bakıldığında sûre Mekke'de indirilmiştir ve henüz Bedir savaşı yapılmamıştır. Bunun yanında Bedir savaşında Müslümanların çok az sayıda atı bulunmaktadır. Cahiliye döneminde Mekke'de atlar sabaha karşı kabile baskınları yapmak, birbirlerinin mallarına, kadınlarına el koymak, çocuklarını köleleştirmek ve kan dökmek şeklinde zulüm yolunda kullanılırdı. Sabaha doğru kabilenin gafil olduğu anda saldırılır, nelerin alınıp bırakılacağı doğmakta olan güneşle beraber daha kolay tespit edilirdi. Mal sevgisi ile çirkin yollara baş vurulur, haksız kazançlar elde edilir ve yeryüzünde fesad çıkarılırdı. Sûreye iç bağlam açısından bakıldığında yeminlerden sonra insan övülmeyle onun nankörlüğüne vurgu yapılır. İnsanın mal ve serveti şiddetle sevdiği vurgulanır. Bu şekilde müşriklerin mal ve servet sevgisi ile atları kullanıp kabile baskını yapmalarına gönderme yapılır. Hesap için kalkıldığında kalplerdekilerin ortaya çıkarılacağına vurgu yapılması da hangi saiklerle ve niyetlerle Allah'ın verdiği imkânların kullanıldığının, iç dünyadaki sevginin nelere olduğunun ortaya çıkarılacağına dikkat çekilmektedir. Her şeyin kaynağını ve çıkış yerini bilen anlamında Allah'ın *el-Habîr* isminin öne çıkarılması ile de bu mana pekiştirilmektedir. Bütün bunlar yemin edilenlerin ve dikkat çekilenlerin sahabenin atları ve Bedrin mücahitleri değil, ilgili ayetlerle tasvirleri yapılan müşriklerin ve atlarının olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında sûrede sahiplerine değil de atlara yemin edilerek atların sahiplerine itaatleri, onları zulüm yolunda kullanan müşriklere alınması gereken ibret dersi olarak sunulmaktadır. Neticede iç bağlam ve dış bağlamın birlikte değerlendirilmesinin Kur'an'ı doğru anlamada önemli katkı sunacağı anlaşılmaktadır. Tefsirlerin önemli ölçüde birbirlerinin tekrarları olmaları hasebiyle de müfessirlerin bazı ince nüansları gözden kaçırabilecekleri ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tefsir, Âdiyât Sûresi, İnsan, Atlar, Nankörlük, İç Bağlam, Dış Bağlam.*

TÜRK VE ARAP DESTAN GELENEĞİNDE KÜLTÜREL BELLEĞİN İZLERİ: DEDE KORKUT İLE SÎRET BENÎ HİLÂL ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Rûmeysa BAKIR DAYI

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Sözlü anlatı geleneğinin en önemli ürünleri arasında yer alan destanlar, toplumların tarihî tecrübelerini, ortak değerlerini ve kültürel hafızalarını sonraki nesillere aktaran temel anlatılar olarak kabul edilmektedir. Bu anlatılar yalnızca kahramanlık hikâyelerini aktarmakla kalmayıp, ait oldukları toplumların dünya görüşünü, sosyal yapısını, ahlaki değerlerini ve kimlik inşa süreçlerini de yansıtmaktadır. Türk destan geleneğinin en önemli eserlerinden biri olan *Dede Korkut Hikâyeleri* ile Arap halk destanlarının önde gelen örneklerinden *Sîret Benî Hilâl*, sözlü kültürün taşıyıcısı olmalarının yanı sıra kolektif belleğin oluşumu ve aktarımında önemli işlevler üstlenen iki temel anlatıdır.

Bu çalışma, *Dede Korkut Hikâyeleri* ile *Sîret Benî Hilâl*'i kültürel bellek kuramı çerçevesinde karşılaştırmalı edebiyat yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada kahramanlık, aile, göç, dayanışma, misafirperverlik, dinî değerler, bilgelik ve toplumsal aidiyet gibi ortak kültürel unsurların her iki destandaki yansımaları değerlendirilecektir. Bunun yanında sözlü anlatı geleneğinin kültürel belleğin korunması, yeniden üretilmesi ve kuşaklar arasında aktarılmasındaki işlevi üzerinde durulacaktır. Çalışmada ayrıca destanlarda yer alan ortak anlatı kalıpları ve kültürel kodların, Türk ve Arap toplumlarının tarihsel hafızasının şekillenmesindeki rolü tartışılacaktır.

Araştırmanın temel iddiası, farklı coğrafyalarda ve kültürel çevrelerde teşekkül etmiş olmalarına rağmen *Dede Korkut Hikâyeleri* ile *Sîret Benî Hilâl*'in ortak toplumsal değerleri ve benzer kültürel kodları yansıttığıdır. Bu doğrultuda çalışma, Türk ve Arap destan gelenekleri arasındaki ortaklıkları kültürel bellek ekseninde ortaya koyarak, iki kültür arasındaki tarihsel etkileşime ve kültürlerarası edebiyat çalışmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dede Korkut, Sîret Benî Hilâl, kültürel bellek, karşılaştırmalı edebiyat, sözlü kültür.*

TÜRK DÜNYASININ ORTAK TARİHSEL HAFIZASINDA NADİR ŞAH AVŞAR MİRASI VE DEVLETÇİLİK GELENEKLERİ

Sabina ALIYEVA

BAKÜ DEVLET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

18. yüzyıl Azerbaycan tarihinde mühim bir yer edinen Nadir şah Avşar askeri-siyasi faaliyeti, devlet kuruculuğu alanında gerçekleştirilen eylemleri ve siyasi birliğin yeniden tesis edilmesine sağlamayı amaçlayan faaliyeti ile seçilen önemli tarihi şahsiyetlerden biri olmuştur. Onun faaliyeti sadece Azerbaycan devletçilik tarihinin değil, aynı zamanda Türk dünyasının ortak tarihsel hafızasının önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle Nadir şah Avşar mirasının öğrenilmesi devletçilik geleneyinin tarihi köklerinin araştırılması açısından konunun güncelliğini artırıyor. Araştırmanın amacı Türkiye tarihçilerinin eserlerine dayanarak Nadir şah Avşar mirasının Türk dünyasının ortak tarihsel hafızasındaki yeri, onun devletçilik geleneklerin oluşması ve gelişimindeki rolünü araştırmak, yanı sıra Nadir şah Avşarın şahsiyetine, devletçilik faaliyetine ve siyasi birleşme politikasına verilen değeri analiz etmektir. Konunun önemi Nadir şahın karmaşık tarihsel koşullar altında Azerbaycan topraklarını yeniden birleşik siyasi güç altında birleştirmesi, dış müdahaleleri ortadan kaldırması ve güçlü merkezi yönetim sisteminin oluşturulması yönünde gerçekleştirilen faaliyetle bağlıdır. Bu süreçler Türk dünyasında devletçilik geleneklerinin korunmasında ve devamı açısından önemli tarihsel bir deneyim olarak dikkat çekiyor. Araştırılmanın temel sorunu Türkiye tarihçiliğinde Nadir şah Avşarın devletçilik faaliyeti ve siyasi birleştirme politikasının Türk dünyasının ortak tarihsel hafızası bağlamında nasıl değerlendirileceğinin belirlenmesinden oluşuyor.

Çalışmanın metodolojik temelini tarihsellik, objektiflik ve karşılaştırmalı analiz ilkelerini oluşturur. Araştırma zamanı Türkiye tarihçiliğinde Nadir şah Avşarın savaşçı, hükmdar ve siyasi lider gibi faaliyetine dair öne sürülmüş bilimsel yaklaşımlar analiz edilmiştir. Tetkik sonucunda tespit edilmiştir ki, Türkiye tarihçiliğinde Nadir şah Avşar sadece başarılı komutan gibi değil, aynı zamanda siyasi birliği yeniden sağlamağa çalışan kudretli hükmdar gibi sunulmuştur. Onun devletçilik faaliyeti ve birleştirici politikası Türk dünyasının ortak tarihsel hafızasında önemli bir yer ediniyor. Türkiye tarihçilerinin eserlerinde Nadir şah Avşarın faaliyeti Azerbaycan ve ümumtürk devletçilik geleneklerinin önemli örneklerinden biri gibi değerlendiriliyor.

Anahtar Kelimeler: *Nadir şah Avşar, Türk dünyası, ortak tarihsel hafıza, devletçilik gelenekleri, tarihçilik.*

HUASTUANİFT’TE İKİLEMELER

Yüksek Lisans Öğrencisi Sedanur BATTAL

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Çalışmada, Tufan’da bulunan Mani dinine ait hacimli bir tövbe duası olan Huastuanift adlı tarihsel metindeki ikilemeler tespit edilerek incelenmiştir. Çalışma boyunca ikilemelerin sözlük anlamları, literatürdeki yorumları ve tarihsel metinlerdeki örnek kullanımlarıyla analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırmada öncelikle metinde yer alan ikilemeler belirlenmiş; ardından bu ikilemeler eş anlamlı, yakın anlamlı ve zıt anlamlı olarak kategorilere ayrılmıştır. Bu sınıflandırma yolu ile ikilemelerin anlam katmanları arasındaki ilişkiler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. İkilemelerin kavramsal çeşitliliği, bağlam içindeki işlevleri ve metne kattığı terminolojik çeşitlilik tespit edilmeye çalışılmıştır. Metindeki ikilemeler, geçtiği bağlamlarda incelenmiş; anlamlarına dair açıklamalarda bulunulmuştur, sözlük bilgileriyle birlikte Eski Uygurca üzerine yapılan çalışmalardan da yararlanılmıştır.

İkilemeler Türk dilinin ilk dönemlerinden beri cümlelerin anlamını pekiştirmek, kavramları güçlendirmek, anlama kesinlik ve ihtimal katmak, genelleme yapmak için kullanılmıştır. Çalışmada ikilemelerin farklı tarihsel metinlerdeki kullanımlarına da yer verilmiş; bu şekilde hem kullanımlarının tarihsel süreci hem de bağlamlara göre nasıl işlev kazandıkları örnekler ile ortaya konulmuştur. Çalışmanın esas kaynağı olan Huastuanift metni, günah çıkartarak tövbe etmek amacıyla hazırlanmış ve yaklaşık 25 nüshaya sahip Maniheist çevrede yazılmış tövbe duasıdır. Çalışmada yer alan kimi ikilemeler sadece Huastuanift metninde geçerken kimileri diğer tarihsel metinlerde de yer almıştır. Çalışmanın temel amacı, söz konusu olan eserdeki ikilemelerin o metne kattığı anlam derinliğini ve gücünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma, hem Huastuanift metninin dilsel yapısını ortaya çıkarmak hem de tarihsel metinlerdeki ikilemeler aracılığıyla Eski Türkçenin anlatım gücünü, anlam derinliğini ve sözcük dağarcığını okurlara sunmaktadır. İkilemelerin sadece biçimsel bir zenginlik katmadığı, aynı zamanda anlatım gücünü de pekiştirdiği ve yoğunlaştırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, tarihsel metinlerdeki kullanımlarına da yer verilmesi bu yapıların kullanım sıklığını gözler önüne sermiştir.

Anahtar Kelimeler: Söz varlığı, ikilemeler, eski uygur Türkçesi, huastuanift.

TÜRKİYE’DE MÜLKİ İDARİ TEŞKİLAT DEĞİŞİMLERİ: BAYBURT ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Serdar GÖKTAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih TUNÇAY

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde şekillenmeye başlayan idari yapı, fetihlerin artmasıyla birlikte eyalet, sancak, kaza ve köy gibi birimlere ayrılarak daha sistematik bir hale getirilmiştir. Tanzimat Fermanı ile birlikte merkezi yönetimi güçlendirme ve taşrada düveni sağlamak amacıyla önemli reformlar yapılmış ancak başarı sağlanamamıştır. 1864 ve 1871 Vilayet Nizamnameleri ile modern anlamda taşra yönetim sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise idari yapı daha sade ve merkezîyetçi bir anlayışla yeniden şekillendirilmiştir. 1921 ve 1924 anayasaları ile idari bölünme yeniden tanımlanmıştır. Çıkarılan kanunlarla yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Bayburt, tarih boyunca doğu ve batıyı birbirine bağlayan önemli ticaret yolundan birisi olan İpek Yolu güzergâhında yer almıştır. Avrupa’ya açılan yol olan Trabzon Limanı’na açılan stratejik bir konumda olan Bayburt, tarih boyunca önemli bir konumda yer almıştır. Bu konumu dolayısıyla birçok istilaya uğramış, dolayısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bayburt, Türk dünyasının ortak destanı olarak kabul edilen Dede Korkut’un kültürel merkezlerinden olduğu kabul edilmektedir. Bir rivayete göre Dede Korkut’un mezarı Bayburt iline bağlı Masat (Yıldırım) köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Dede Korkut Destanının kahramanlarından birisi olan Bamsı Beyrek’in hikâyesinin Bayburt Kalesi’nde geçtiği kabul edilmektedir. Karedeniz Bölgesi’nin Doğu Karadeniz Bölümünde yer alan Bayburt, Cumhuriyetin ilk yıllarında Erzurum’a bağlı kaza statüsünde idi. 1927 yılında ise Gümüşhane’ye bağlanmıştır. 21 Haziran 1989 tarihinde çıkartılan 3578 sayılı Kanun ile Türkiye’nin 69’uncu ili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, Dede Korkut, nizamname, idari teşkilat.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN INSTAGRAM SAYFALARINA YÖNELİK BİR İNCELEME

Yüksek Lisans Öğrencisi Serhat YILMAZ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Günümüzde zaman ve mekân kısıtlamalarını ortadan kaldırarak geniş kitlelere ulaşmayı sağlayan birçok sosyal medya platformu bulunmaktadır. Instagram platformu da bu kolaylıkları sağlayan platformlardan biridir. Bu çalışmada, Instagram platformunda bulunan, yabancılara Türkçe öğretimi amacı taşıyan sayfaların işlevleri, öğretim yöntemleri, materyal çeşitlilikleri ve dönüt mekanizmaları incelenmektedir. Yapılan araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmış olup betimsel analiz ölçütleri alan uzmanlarına danışılarak belirlenmiştir. Çalışmada Instagram platformu üzerinden “learnturkish”, “turkishteacher”, “turkishlessons” anahtar kelimeleri taranarak belirlenen ölçütlere uyan ve en yüksek takipçi sayısına sahip 10 hesap tespit edilmiş ve bu sayfalara ait veriler incelenmiştir.

Yapılan araştırma sonucu elde edilen veriler; incelenen sayfaların büyük çoğunluğunun yabancılara Türkçe öğretiminde araç dil olarak İngilizceyi kullandıklarını, öğretim yöntemi olarak çoğunlukla doğrudan yöntem, dil bilgisi çeviri yöntemi ve iletişimsel yaklaşımdan faydalandıklarını göstermektedir. Materyal türleri bakımından kelime, cümle ve dil bilgisi öğretiminde yazılı-görsel öğeler ve “reels” adı verilen kısa video içeriklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Verilen bilgilerin pekiştirilmesi için hikâyeler ve gönderiler üzerinden boşluk doldurma, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli alıştırımlara başvurulduğu görülmüştür. İncelenen sayfalar, Türkçe öğretiminde herhangi bir müfredata veya öğretim programına göre paylaşımda bulunmamaktadır. Sayfa yöneticilerinin kullanıcı yorumlarına ve mesajlarına verdikleri dönütlerin oldukça yetersiz olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bazı sayfalarda yer alan kişisel paylaşımlar ve ticari yönlendirmeler, sayfaların eğitimsel amaçların yanı sıra kişisel ve ticari kaygılarla da yönetildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak sayfaların, yabancılara Türkçe öğretiminde destekleyici ve pekiştirici birer yardımcı kaynak görevi gördüğü anlaşılmaktadır. İçeriklerin kelime ve cümle çevirilerini görsellerle birlikte sunması hedef kitlenin konuyu pekiştirmesine katkı sağlamaktadır. Sayfalarda sıklıkla kullanılan reels ve hikâye gibi materyaller öğrencilerin hem okuma hem de dinleme becerilerinin aynı anda geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. Bu yönleriyle yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Instagram sayfalarının öğrencilerin ilgisini artırarak öğretilen konunun kalıcılığını arttıran önemli bir pekiştirme aracı rolü üstlenmektedir. Bunların yanı sıra sayfaların yüz yüze eğitimin güçlü bir tamamlayıcısı olabilmeleri için içeriklerin kademeli zorluk seviyelerine göre düzenlenmesi, kültürel aktarım boyutunun geliştirilmesi ve pedagojik açıdan daha etkileşimli ve planlı bir yapıya kavuşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, dijital eğitim, sosyal medya, Instagram.

GAZNELİ SARAYINDA METHİYE: FERRUHÎ-Yİ SÎSTÂNÎ'NİN HASENEK VEZİR'E YAZDIĞI METHİYELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Sevda AYGAR BACANLI
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Gazneliler (963-1186), Türk-İslam Devlet geleneğinin siyasi ve kültürel açıdan şekillendiği önemli ve dikkat çekici bir dönemdir. Özellikle Gazneli Mahmud dönemi, ilmî ve edebî açıdan öne çıkmaktadır. Bu dönemin saray şairlerinden ve Horasan üslubunun önemli temsilcilerinden biri olan Ferruhî-yi Sîstânî, sadece sultanı değil devlet erkanını öven kasideler nazmetmiştir. Ferruhî'nin methettiği isimler arasında Hasenek Vezir olarak bilinen Seyyidu'l Kufât Hâce Ebû Ali Hasan b. Muhammed b. Mikail-i Nişâbûrî yer almaktadır.

Gazneli Mahmut tarafından sevilen ve takdir edilen Hasenek Vezir yaklaşık beş yıl boyunca Sultan Mahmud'un vezirliğini yapmıştır. Onun ardından tahta geçen oğlu Sultan Muhammed'in de vezirliğini yürüten Hasenek, Sultan Mesud'un yönetime gelmesinin ardından görevden alınmış ve bir süre sonra idam edilmiştir. Trajik bir şekilde hayatını kaybeden Hasenek'in bedeni idamından sonra yaklaşık yedi yıl boyunca darağacında asılı halde kalmıştır. Gazneli Mahmud'un son veziri olan Hasenek için kasideler yazan Ferruhî-yi Sîstânî, kasidelerinde hem veziri hem de liyakat sahibi bu veziri göreve getirdiği için Sultan Mahmud'u methetmiştir.

Bu çalışmada Hasenek Vezir'in, vezirliği ve idamı ile Ferruhî-yi Sîstânî ve şiir üslubu hakkında bilgi verilecektir. Ardından şairin, Hasenek Vezir için yazdığı kasidelerden seçki yapılarak Ferruhî'nin, Hasenek Vezir'i; güzel ahlakı, erdemi, adaletli ve merhametli olması gibi vasıflarıyla methettiği; kimi zaman dinî kavramlara, kimi zaman ise mitolojik unsurlara yer verdiği kasidelerinden beyitler sunularak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Gazneliler Dönemi, Gazneli Mahmud, Ferruhî-yi Sîstânî, Hasenek Vezir, Methiye.*

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEDE KORKUT HİKÂYELERİNE İLİŞKİN KÜLTÜREL MİRAS ALGILARI VE EĞİTSEL KULLANIM GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Sevda YILMAZ
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Toplumların ortak kültürel belleğinin oluşmasında, korunmasında ve kuşaklar arası aktarımında sözlü ve yazılı kültürel miras ürünleri önemli bir işleve sahiptir. Türk dünyasının ortak kültürel mirasının temel unsurlarından biri olan Dede Korkut hikâyeleri; tarihsel ve kültürel birikimi, toplumsal değerleri, yaşam biçimlerini ve ortak deneyimleri günümüze taşıyan önemli anlatılar arasında yer almaktadır. Bu yönüyle Dede Korkut hikâyeleri yalnızca edebî eser olarak değil, aynı zamanda kültürel kimliğin ve ortak belleğin taşıyıcısı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal bilgiler eğitimi ise kültürel mirasın tanıtılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, gelecekte kültürel miras eğitiminin uygulayıcıları olacak Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Dede Korkut hikâyelerine ilişkin algılarının ve bu anlatıların eğitimsel potansiyeline yönelik görüşlerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Dede Korkut hikâyelerine yönelik kültürel miras algılarını ve bu hikâyelerin sosyal bilgiler öğretimindeki eğitsel kullanımına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup çalışma durum çalışması çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Sosyal bilgiler eğitimi programında öğrenim gören 14 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcılar ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, veriler yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Dede Korkut hikâyelerini kültürel miras ve ortak kültürel bellek bağlamında nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koyması ayrıca bu anlatıların sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına ilişkin görüş ve farkındalıklarını belirlemesi bakımından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut hikâyeleri, kültürel miras, öğretmen adayı, sosyal bilgiler.

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDE KILIÇ SEMBOLİZMİ

Dr. Öğr. Üyesi Suzan ORÇAN

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmanın konusu Dede Korkut Hikâyeleri'nde mitolojik ve tarihi anlamda önemli bir savaş unsuru olan kılıcın sahip olduğu metafizik derinlik ile birlikte evrensel anlamda bir kutsal sembolizme sahip olduğunu ortaya koymaktır. Geleneksel sembolizm yaklaşımı ile yapılan çalışma belirli dini, tarihi ve edebi kaynaklar taranarak kılıç sembolü ile ilgili mevcut bilgilerin karşılaştırılması ve analizi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kılıcın Türk kültüründe İslam dini ile Türklere emanet edilen cihat ülküsünü yansıtan bir sembol olma niteliği ile beraber ezoterik anlamda sahip olduğu derinlik üzerine odaklanmaktadır. Kılıç, geçmişten günümüze tüm mitoloji ve inanç sistemlerinde bir sürekliliğe sahiptir ve evrensel bir sembol olma özelliği göstermektedir. Doğrudan inisiyasyon kavramı ile bağlantılı olan kılıç sembolü, dinlerin ezoterik yapılanmasında yer alan, inisiye olan taliplere sunulan seçkin bir vasıtaadır. Kılıç, Türk İslam kültüründe Hazreti Ali'nin kılıcı (Zülfikar), Türk komutanı "Buğa-yı Türkî" (Türk Boğa)'ye geçen Abdullah bin Cahş'ın mucizevi kılıcı şeklinde içinde belli bir kutsiyeti barındıran rivayetlere dayanmaktadır. Diğer ezoterik yapılanmalarda ise Kral Arthur'un kılıcı, Samurayların kılıcı, Tapınak şövalyelerinin kılıcı şeklinde hem anlatı unsurlarına hem de sinema filmlerine akseden yönüyle de kılıcın hakikate işaret eden bir boyuta sahip olduğu idrak edilmektedir. Bu manada dünyada zuhur eden savaşlar, kutsal kılıçların savaşıdır. Araştırma sonucunda görülmüştür ki her ezoterik yapı, kendi kılıç sahiplerini de özel olarak inisiye eder ve kılıçla birlikte emanet edilen sadece maddi güç ve kudret değil, aynı zamanda kutsal ilim ve hikmettir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Hikâyeleri, kılıç, geleneksel sembolizm, inisiyasyon, ezoterizm.

PERFORMANS TOPLUMUNDA TÜKENMİŞLİK DUYGUSU: GEÇ MODERN TOPLUMDA DUYGUSAL YORGUNLUK

Doç. Dr. Süleyman YURTTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep GÜNGÖR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Son yıllarda tükenmişlik, çalışma yaşamından eğitime kadar farklı toplumsal alanlarda giderek daha görünür hale gelen bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Bununla birlikte tükenmişlik çoğunlukla bireysel psikolojik sorunlar, stres yönetimi eksiklikleri veya kişisel yetersizlikler çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çalışma, tükenmişlik olgusunu bireysel bir patoloji olarak değil, geç modern toplumun yapısal ve kültürel dönüşümleri bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, tükenmişlik duygusunun geç modern toplumda hangi toplumsal mekanizmalar aracılığıyla üretildiğidir.

Çalışma, ilgili literatür ve kuramsal yaklaşımların değerlendirilmesine dayanan kavramsal bir inceleme olarak tasarlanmıştır. Analizde Byung-Chul Han'ın performans toplumu yaklaşımı, Arlie Russell Hochschild'ın duygusal emek kavramsallaştırması ve Ulrich Beck'in risk toplumu perspektifi birlikte ele alınmaktadır. Bu kuramsal çerçeve aracılığıyla bireyin sürekli kendini geliştirme ve verimli kılma baskısına maruz kaldığı, risklerin giderek bireyselleştirildiği ve duygusal emeğin piyasa mantığı doğrultusunda yeniden şekillendirildiği toplumsal koşullar analiz edilmektedir.

Kuramsal değerlendirme, tükenmişliğin bireysel başarısızlıklardan ziyade performans odaklı yaşam biçimleri, güvencesiz çalışma ilişkileri ve artan toplumsal belirsizliklerle bağlantılı yapısal süreçlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda birey, dışarıdan dayatılan bir zorlamadan çok, kendi performansını sürekli artırmaya yönlendirilen bir özneye dönüşmektedir. Böylece toplumsal ve ekonomik baskılar yalnızca dışsal zorunluluklar olarak kalmamakta; bireyin iç dünyasında, duygu durumunda ve öznel deneyimlerinde doğrudan hissedilmektedir. Sonuç olarak tükenmişlik, piyasa mantığının bireyin hissetme biçimlerini belirlemesi, yabancılaşmanın duygu dünyasına yayılması ve kişinin kendisinden sürekli yüksek başarı beklemesinin yol açtığı içsel bir yıpranma olarak somutlaşmaktadır. Bu nedenle tükenmişlik, sıradan bir yorgunluğun ötesinde, geç modern dönemin yapısal sorunlarının bireyin duygu dünyasındaki görünür ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma; performans toplumu, duygusal emek ve risk toplumu yaklaşımlarını bütüncül bir potada eriterek tükenmişliği geç modern çalışma ve yaşam rejimlerinin ürettiği toplumsal bir duygu durumu olarak konumlandırmakta ve duygular sosyolojisi literatürüne teorik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tükenmişlik, duygular sosyolojisi, performans toplumu, duygusal emek, risk toplumu.*

KUZEYDE OSMANLI'YI KURGULAMAK: XVIII. YÜZYIL İSVEÇ SARAY MİMARİSİNDE TURQUERIE VE MEKÂNSAL BELLEK

Arş. Gör. Şeref Can ÇETİN

İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

XVIII. yüzyıl Avrupa'sında Osmanlı Devleti ile tesis edilen diplomatik ve kültürel temaslar, siyasi metinlerin önüne geçerek peyzaj kurguları üzerinden de güçlü bir temsil alanı yaratmıştır. Egzotik bir tüketim modası olmanın çok ötesindeki turquerie pratiği, III. Gustav dönemi İsveç'inde Doğu imgesinin mekânsal bir performansa dönüştüğü ve Osmanlı kültürel belleğinin Kuzey Avrupa'ya aktarıldığı kritik bir transfer sürecini meydana getirmektedir. İsveç'teki turquerie serüveni Osmanlı görsel ve kültürel belleğinin Kuzey Avrupa'nın politik topoğrafyasına kalıcı bir şekilde entegre edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu bildiri, İsveç'teki Haga Parkı'na inşa edilen pavyonlar ve çadır formları üzerinden Osmanlı mekânsal formlarının İsveç peyzajında ne şekilde yeniden üretildiğini incelemektedir. Araştırmanın merkezinde Osmanlı rekreasyon kültürünün ve seyir pratiklerinin İsveç'in tasarlanmış manzaralarına entegrasyonu yer almaktadır. Bu entegrasyon süreci, İsveç Kraliyet Arşivleri ve İsveç Ulusal Müzesi koleksiyonlarında yer alan birincil kaynak incelemelerinden elde edilen mimari çizimler, yazışmalar ve görsel materyaller ışığında değerlendirilmektedir. Nihayetinde bu çalışma, sempozyumun ortak bellek temasına disiplinlerarası bir perspektiften katkı sunarak Türk-Osmanlı mekân kültürünün İsveç sefa bahçelerinde hükümdarın özetemsilini destekleyen sınır aşan bir kültürel hafıza aktarımı olarak kurgulanma biçimini ortaya koymaktadır. Osmanlı mekân kültürünün ve rekreasyonel estetiğinin İsveç sefa bahçelerinde mimesisin ötesine geçen kurgulanma biçimi diplomatik ilişkilerin, görsel diplomasinin ve hükümdarın gücünü pekiştiren sınır aşan bir kültürel hafıza aktarımı olarak bilimsel bir zeminde ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Turquerie, III. Gustav, Osmanlı Mimarisi, Kültürel Transfer, Özetemsil.*

TÜRK KÜLTÜRÜNDE ORMAN ODAKLI SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI VE MİRASIN MEDYADAKİ GÖRÜNÜRLÜK STRATEJİLERİ

Prof. Dr. Şule Yüksel ÖZMEN

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut ERCAN

TRABZON ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Ormanlar, tarih boyunca toplulukların yalnızca hammadde ihtiyaçlarını karşılamamış; zanaat, şifacılık ve sözlü kültürün şekillendiği köklü bir somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) alanı sunmuştur. Türkiye, geniş orman habitatları sayesinde orman yan ürünlerinin (katran, odun kömürü, reçine, potas) üretimi ve kullanımı açısından zengin bir birikime sahiptir. Bu geleneksel pratikler etnobotanik bilgiyle iç içe geçmiş yaşayan sistemlerdir. Ancak kırsal nüfusun azalması ve endüstriyel baskılar, bu niş zanaatları yok olma riskiyle karşı karşıya getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki PoTaRCh (potas, katran, reçine, odun kömürü) mirasının mevcut durumunu ortaya koymak ve medyanın bu mirasın korunmasındaki stratejik rolünü tartışmaktır. Çalışmada, "Geleneksel Sedir Katranı Yapımcılığı" gibi tescilli unsurlar ile "Torlukçuluk" (odun kömürü) ve "Kül Suyu" (potas) gibi yerel yaşayan miras alanları sınıflandırılmıştır. Orman odaklı SOKÜM unsurlarının medyada görünür kılınması adına şu stratejiler önerilmektedir:

- Dijital Belgeleme: Son usta ve topluluklarla üretim sahalarında yapılacak sözlü tarih çalışmalarının mikro-belgesellere dönüştürülerek yeni medya platformlarında yayınlanması.
- Bilim İletişimi: COST Eylemi (EU-PoTaRCh) perspektifine paralel olarak, mirasın haiku antolojileri, hikâye anlatıcılığı ve podcast gibi yaratıcı içeriklerle popülerleştirilmesi.
- Tematik Yayıncılık: Ekolojik sürdürülebilirlik ve geleneksel şifacılık temalarının ana akım medyada kamu spotları üzerinden işlenmesi.

Sonuç olarak; Türkiye'nin 2863 sayılı Kanunla korunan arkeolojik fırın kalıntıları (somut miras) ile yaşayan usta bilgisi (SOKÜM), bütüncül bir model sunmaktadır. Bu modelin medya aracılığıyla kamusal mekâna taşınması, gelecekteki UNESCO çok uluslu adaylık dosyaları için güçlü bir toplumsal zemin sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM), Orman Mirası, PoTaRCh, Medyada Görünürlük, Kültürel Miras İletişimi

TÜRK-İSLAM DÜNYASININ COĞRAFI PARÇALANMA EKSENİ: ZENGEZUR'UN ERMENİLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ VE EMPERYAL AKILIN STRATEJİK HEDEFLERİ

Doç. Dr. Telman NUSRETOĞLU

HAZAR ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu bildiri, tarihsel olarak bir Türk-İslam yurdu olan Zengezur bölgesinin XX. yüzyılın başlarından itibaren sistematik olarak ermenileştirilmesi sürecini ve bu sürecin arkasındaki emperyal aklın makro-jeopolitik hedeflerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türk-İslam dünyasının tam kalbinde yer alan Zengezur coğrafyası, XX. yüzyıl boyunca küresel ve bölgesel emperyal aktörlerin çok boyutlu manipülasyonlarına maruz kalmıştır ve bu gün de Zengezur etrafındaki jeoploitik süreç Zengezur'un Azerbaycan'dan koparılarak Ermenistan'a verilmesi, yalnızca Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü ve milli devletçilik yapısını hedef almamış; aynı zamanda Türkiye ile Türkistan coğrafyası arasındaki doğrudan kara bağlantısını kesmeyi amaçlayan makro-stratejik bir mühendislik projesi olması hasebiyle, tüm Türk dünyasının coğrafi bütünlüğünü doğrudan kesintiye uğratmıştır. Tarihsel süreçte kritik bir koridor mahiyetinde olan bu stratejik bölge; batıda Nahçıvan ve dolayısıyla Türkiye ile doğuda Karabağ ve ana karadaki Azerbaycan arasında hayati bir köprü vazifesi görmektedir.

Batı Zengezur'un Ermenistan'a verilerek Türk-İslam kimliğinden arındırılması kronolojisi tek bir kırılma anından ibaret olmayıp, üç aşamalı planlı bir sömürgeci stratejinin sonucudur. Sürecin ilk evresini Çarlık Rusyası'nın müstemlekeci iskân politikaları oluşturmaktadır. 1828 Türkmençay Antlaşması sonrasında İrevan Hanlığı başta olmak üzere Güney Kafkasya'daki Müslüman Türk hanlıkları topraklarına yönelik başlatılan planlı Ermeni göçleri, Zengezur'un etno-demografik yapısını değiştirmek amacıyla sistemli bir şekilde araçsallaştırılmıştır. Çarlık idaresinin "böl-yönet" doktrini doğrultusunda, Müslüman Türk nüfusun yoğun olduğu kritik alanlara Ermeni nüfus yerleştirilerek gelecekteki çatışmaların sosyolojik tohumları ekilmiştir. Sürecin ikinci aşaması, 1905-1907 ve 1918-1920 katliamları ile Ermeni terörünün Zengezur Müslümanlarını açıkça hedef almasıdır. XX. yüzyılın başlarında tırmanışa geçen Ermeni terörü, Bolşevik Devrimi'nin yarattığı otorite boşluğuyla birlikte geniş bir hareket alanı bulmuştur. Çarlık ordusunun Kafkasya Cephesi'ndeki ağır silahlarını Ermeni çetelerine bırakarak bölgeden çekilmek zorunda kalması, ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun Mondros Mütarekesi'ni müteakip bölgeden tahliyesi ve Bolşevik işgali arasındaki fetret döneminde, Ermeni silahlı unsurları Zengezur'da yüzlerce Türk-Müslüman köyünü yakarak on binlerce insanı katletmiş veya tehçire zorlamıştır. Gerçekleştirilen bu askeri şiddet, bölgedeki Türk nüfus üstünlüğünü kırmaya yönelik kitlesel bir etnik temizlik hamlesidir. Nihai ve üçüncü aşama ise 1920 yılındaki Sovyet kararı ve hukuki gasptır. 29 Kasım 1920'de Ermenistan'ın sovyetleştirilmesinin ardından Bolşevik liderliği, Azerbaycan'ın tarihi toprağı olan Zengezur'u Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti'ne bırakmıştır. 1921 yılında resmileşen bu karar, harita üzerinde Türk dünyasını ikiye bölen fiziki ve ideolojik bir duvarın inşası anlamına gelmekteydi.

Söz konusu kararın arkasındaki emperyal aklın stratejik hedeflerini beş temel boyutta değerlendirmek mümkündür. İlk olarak, Anadolu-Türkistan jeopolitik hattının kırılması amaçlanmıştır. Bolşevik Rusyası başta olmakla emperyal güçler, Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar uzanabilecek potansiyel bir Türk jeopolitik kuşağının kurulmasını kendi küresel hegemonyaları için doğrudan bir tehdit olarak görmüş; Bolşevik liderliğinin kararıyla Zengezur, bu hattı kesen en stratejik düğüm noktası olarak seçilmiştir. İkinci olarak, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü doğrudan hedef alınmış, etno-demografik projelerle milli varlığı sabote edilerek ülkenin parçalanmışlık halinin devam ettirilmesi amaçlanmıştır. Üçüncü hedef, Türkiye'nin Avrasya derinliğinin engellenmesidir; Ankara'nın Kafkasya ve Orta Asya'daki soydaş coğrafyalarla doğrudan, kesintisiz erişimi engellenerek bölgesel etki gücü sınırlandırılmak istenmiştir. Dördüncü olarak, bölgede kalıcı bir güvenlik bağımlılığı mekanizması yaratılmıştır. Ermenistan, Zengezur koridoru sayesinde Rusya ve İran gibi bölgesel güçler için her zaman bir "koçbaşı" ve ileri karakol işlevi görmüştür. Yaratılan bu yapay sınır, Kafkasya'da yapısal bir istikrarsızlık üreterek bölgesel devletlerin sürekli olarak dış güçlerin hakemliğine ihtiyaç duymasını meydana çıkarmıştır. Beşinci ve son hedef ise enerji ve ticaret yollarının kontrol edilmesidir. Hazar havzası ve Orta Asya enerji kaynaklarının (petrol, doğalgaz) ile küresel ticaret hatlarının (Tarihi İpek Yolu) Türkiye üzerinden Avrupa'ya en kısa, güvenli ve ekonomik yoldan ulaşması engellenmiştir. Bu durum, alternatif transit aktörlerin tekel konumlarını korumalarına doğrudan hizmet etmiştir.

2020 yılındaki İkinci Karabağ Savaşı ve Azerbaycan'ın kazandığı tarihi zafer, XX. yüzyılın başında çizilen bu yapay jeopolitik haritayı ve statükoyu derinden sarsmıştır. Günümüzde bölgesel ve küresel gündemin merkezinde yer alan "Zengezur Koridoru" projesi, sadece konvansiyonel bir ulaşım ve lojistik hattı değildir. Bu koridor, 1920 yılında emperyalist stratejiyle kesilen Türkiye-Azerbaycan kara bağlantısının yeniden tesisi ve Türk dünyasının coğrafi bütünleşmesinin asırlar sonra yeniden ihya edilmesi projesidir. Sonuç olarak; Zengezur'un Ermenileştirilmesi tarihte Türk-İslam dünyasına vurulmuş en büyük jeopolitik darbelerden biridir. Bu darbenin tarihsel, sosyolojik ve ekonomik etkilerini ortadan kaldırmak ve coğrafi anlamda tarihi adaleti yeniden sağlamak, 21. yüzyılda Türk Devletleri Teşkilatı'nın (TDT) en öncelikli jeo-stratejik vizyonu ve hedefi olmak zorundadır.

Anahtar Kelimeler: *Zengezur, Zengezur Koridoru, Türk Birliği, İpek Yolu, Orta Koridor.*

SİBEL K. TÜRKER'İN “MECNUN KELEBEKLER” ROMANINDA FARKINDALIK

Yüksek Lisans Öğrencisi Tuğba ÇİÇEK
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bireyin; kendilik değeri ekseninde hayatı anlamlandırması, varoluşunun farkına varması ve yaşam deneyimlerini bilinçli bir şekilde yönetebilmesi ve değerlendirebilme becerisi kazanması olarak ifade edilebilecek olan farkındalık kavramı, kişinin yaşam süreçlerinde birtakım sorgulamalar yapmasıyla oluşur. Çoğunlukla sancılı bir süreç gerektiren bu sorgulamalar kişinin yeni bir kazanım sağlamasına yardımcı olur. Bilinçlenen birey, isteklerini duyumsar ve iç sesine kulak verir. Zihin yaşantıdaki olumsuzlukları fark eder, kontrol altına alır ve düzenlemek için harekete geçer. Bu durumda birey kendisiyle yaşadığı çatışmalar sonucunda dikkatli davranma edimini gerçekleştirir ve farkındalık kazanır. Bu bağlamda ele alınan farkındalık kavramı romanda kadın düzleminde incelenir.

Sibel K. Türker'in “Mecnun Kelebekler” romanında yer alan başkışı Filiz ve arkadaşı Vedia, böyle bir değişimin ve farkındalığın somut örnekleridir. Anlatı boyunca karanlıkla özdeşleşen Filiz, hayatında olumsuz olan her duruma karşı bir adım atar, kendi ışığını bulmak için verdiği mücadele başarı ile sonuçlanır. Hayatındaki bireysel yolculuğu ve içsel mücadelesi, anlatının sonunda farkındalık kazanmasıyla anlam bulur. Vedia ise hayatta kalma mücadelesinde hatalarının farkına varır ve değişim yaşar. Anlam dünyasında birçok kavramın yok oluşunun ardından yeni bir arayış içerisine girer. Böylece farklı bir hayatın da var olabildiğinin kuvvetli idrakine varır. Kadın, serüveninin sonunda bir aydınlanma yaşar ve farkındalık kazanır. Bu çalışma, farkındalık kavramını, romanda anlatıya yön veren kadınlar üzerinden inceler.

Anahtar kelimeler: *Sibel K. Türker, roman, farkındalık.*

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA SÜMERBANK DERİ ve KUNDURA MÜESSESESİ: ÜRETİM, TEDARİK ve KURUMSAL FAALİYETLER (1939-1945)

Dr. Öğr. Üyesi Uğur UÇAR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu olağanüstü ekonomik koşullar, savaşa fiilen katılmayan Türkiye'de üretim, hammadde temini ve sanayi politikaları üzerinde önemli etkileri meydana getirmiştir. Bu süreçte devletçi sanayileşme politikalarının temel kurumlarından biri olan Sümerbank, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu stratejik ürünlerin temininde ve üretim faaliyetlerinin sürdürülmesinde kritik bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma, 1939-1945 yılları arasında Sümerbank Deri ve Kundura Müessesesi'nin üretim faaliyetlerini, hammadde tedarik süreçlerini ve kurumsal işleyişini incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel sorunsalı, savaş yıllarında ortaya çıkan ekonomik kısıtlar, hammadde teminindeki zorluklar ve değişen piyasa koşullarının Sümerbank Deri ve Kundura Müessesesi'nin faaliyetlerini nasıl etkilediği ve kurumun bu sorunlara karşı ne tür çözümler geliştirdiği üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, müessesenin üretim kapasitesini sürdürme çabaları, kamu ihtiyaçlarının karşılanmasındaki rolü ve savaş ekonomisi koşullarına uyum stratejileri değerlendirilmektedir.

Çalışmada tarihsel yöntem benimsenerek öncelikle Cumhuriyet Arşivi kaynakları başta olmak üzere, Sümerbank faaliyet raporları, TBMM Zabıt Cerideleri, dönemin süreli yayınları ve ilgili literatürden yararlanılmıştır.

Araştırma bulguları, savaş yıllarında yaşanan hammadde ve ulaşım sorunlarına rağmen Sümerbank Deri ve Kundura Müessesesi'nin üretim faaliyetlerini önemli ölçüde devam ettirdiğini, özellikle kamu kurumları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nin deri ve ayakkabı ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca müessesenin, ithalatın daraldığı ve özel sektörün çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldığı bir dönemde, devletçi sanayi politikalarının sürekliliğini sağlayan ve milli ekonominin ihtiyaçlarına cevap veren stratejik bir kuruluş olarak faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışma, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de devlet eliyle yürütülen sanayi politikalarının uygulanışına ve Sümerbank'ın savaş ekonomisi içindeki konumuna ilişkin literatüre katkı sunmayı hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sümerbank, devletçilik, kamu iktisadi teşebbüsü, deri ve kundura, savaş ekonomisi.

BAYBURTLU ZİHNÎ'NİN KALEMİNDEN İKİ OSMAN PAŞA: METİN TAHKİKİ VE BÜROKRATİK ELEŞTİRİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir TUNA
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

XIX. yüzyıl Türk edebiyatının klâsik ve mahallî/halk edebiyatını başarıyla sentezleyen önemli isimlerinden biri olan Bayburtlu Zihnî, devlet kademesinde geçirdiği memuriyet yıllarında çeşitli idarecilerle yakın mesailerde bulunmuştur. Bu çalışmada, şairin Sergüzeşt-nâme eksenli edebî mîrâsı içerisinde yer alan iki farklı portre ele alınmıştır. Bunlardan ilki, şairin Trabzon yıllarında hizmetinde bulunduğu Hazînedâr-zâde Osman Paşa için kaleme aldığı methiye, diğeri ise daha sonraki dönemde Erzurum'da ilişkisinin bozulduğu Gürcü Osman Nuri Paşa'ya yazdığı hicviyyedir.

Tebliğ kapsamında, her iki metnin de yazma nüshalar üzerinden filolojik tahkîki yapılmış; aynı zamanda bir Osmanlı bürokrati ve şâiri olan Zihnî'nin hâmîsi ile yaşadığı psikolojik ve idârî çatışmalar ortaya konulmuştur. Edebî tenkit ve hiciv geleneğimizin önemli örneklerinden olan bu manzûmeler, dönemin bürokratik yapısı ile şâir-devlet adamı ilişkisini anlamak için kritik veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Bayburtlu Zihnî, Methiye, Hicviye, Hazinedar-zâde Osman Paşa, Osman Nuri Paşa, Metin Tahkiki.*

BAYBURT ZİYÂİYYE KÜTÜPHANESİ VE “DERSAADET'TEN GELEN KİTABLAR” DEFTERİ*

Lisans Öğrencisi Veysel GİDER

Doç. Dr. Gazi ÖZDEMİR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, 19. yüzyılda Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî (1813-1893) tarafından Bayburt Yeni (Yakutiye) Medresesi bünyesinde tesis edilen Ziyâiyye Kütüphanesi'nin kurumsal hüviyetini, koleksiyonunun I. Dünya Savaşı sonrasındaki akıbetini ve Osmanlı Devleti'nin kriz dönemlerindeki idari uygulamalarını incelemektedir. Araştırmanın temelini, Veysel Gider Özel Arşivi'nde muhafaza edilen 11 Şubat 1336 (1920) tarihli tahliye defterinin paleografik deşifresi ve diplomatik kritiği oluşturmaktadır. Orijinal icmâlât (özet) kayıtlarından elde edilen veriler, kütüphanenin Hâlidî-Nakşî geleneğine özgü tekke-medrese imtizacını ortaya koymaktadır. Ahzâb ve tasavvuf metinleri adet bazında baskınlığa sahipken; kazai ve ifta faaliyetlerine temel oluşturan fıkıh, tefsir ve kelâm eserleri cilt bazında koleksiyonun ana omurgasını teşkil etmektedir. Rus işgali esnasındaki müsadere tehlikesine karşı Osmanlı yerel bürokrasisi, ilmi ve maddi prestiji yüksek eserleri (bî-hatt-ı müellif nüshalar ve çok ciltli referans kitapları) önceleyen seçici bir tahliye stratejisi izlemiştir. Tahliye zabıtları ile kurucu katalog (Yusuf Şevki Efendi) arasındaki bibliyografik mutabakat ve kütüphane içi iâre (ödünç verme) kayıtları, koleksiyonun vakıf senedi çerçevesinde katı bir zimmet hukukuyla işlediğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular ve Zaytsev'in araştırmaları, Ziyâiyye Kütüphanesi'nin zengin bir kitap varlığına sahip olduğunu ve bu eserlerin bir kısmının müsadere yoluyla Rusya'daki kütüphanelere intikal ettirildiğini ortaya koymaktadır. Bayburt'a geri gelen kitapların akıbeti bağımsız bir araştırma konusu olmaya devam ederken; bu çalışma, Rusya'ya götürülen kültürel mirasın hukuki aidiyetine ve olası iade süreçlerine akademik bir zemin sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt Ziyâiyye Kütüphanesi, Osmanlı Taşra İdaresi, Tahliye Envanteri, Müsadere.

* Bu bildiri, Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü'nde Doç. Dr. Gazi ÖZDEMİR danışmanlığında 2026 yılında tamamlanan "Bayburt Ziyâiyye Kütüphanesi ve 'Dersaadet'ten Gelen Kitaplar' Defteri" başlıklı lisans bitirme tezinden üretilmiştir.

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA AİLE TEMASI (1998-2024)

Prof. Dr. İlker DERE

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

Dr. Yakup ATEŞ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilkokul kademesinde okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında (1998, 2005, 2018 ve 2024) ailenin nasıl ele alındığını incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesinin kullanıldığı çalışmanın veri kaynaklarını Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları (1-3. sınıflar) ile 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları oluşturmaktadır. Programların ünite, tema, öğrenme alanı, hedef, kazanım, açıklama, etkinlik örnekleri, öğrenme çıktısı ve süreç bileşenleri içerisinde yer alan aileye yönelik ifadeler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları; 1998 Hayat Bilgisi Programı'nda aile yapısı, akrabalar, iyi ilişkiler, görgü kuralları, dayanışma, yardımlaşma, paylaşma, aile bütçesi, tutumluluk ve ortak karar alma; 2005 Programı'nda aile yapısı, iş ve meslekler, duygu ve düşünceler, aile geçmişi, iletişim, iş birliği, etik değerler, bütçe hazırlama, görev-sorumluluk, kurallar, karar süreçleri ve birlikte eğlenme; 2018 Programı'nda aile ve akrabalık ilişkileri, nezaket, zaman planlaması, dinî kutlamalar, adres ve veli telefonu, görev-sorumluluk, karar alma, bütçe, tasarruf ve yardımlaşma; 2024 Programı'nda ise aile olmanın önemi, nezaket, kurallar, görev ve sorumlulukların günlük yaşama yansıtılması ile aile-toplum ilişkisine vurgu yapıldığını göstermiştir. Bunun yanında, 1998 Sosyal Bilgiler Programı'nda ailenin yapısı ve önemi, aile içi değerler, bütçe, sosyal güvence, demokratik hayat, sağlık-temizlik ve okul-aile iş birliği; 2005 Programında aile tarihi ve millî kültür; 2018 Programında aile tarihi, millî kültür, ekonomik faaliyetler, bütçe, sorumluluk ve kültürlerarası karşılaştırma; 2024 Programında ise bireysel özelliklere saygı, toplumsal birliktelik ve aile tarihi ön plana çıkmaktadır. Sonuç olarak, 1998'den 2024'e kadar uygulanan programların aile kavramını tanıma ve aile bireyleriyle ilişki kurma, görev ve sorumluluk üstlenme, millî kültürü araştırma, bireysel özelliklere saygı duyma ve toplumsal birlikteliği sürdürme gibi çeşitli kazanım ve içerik alanlarını kapsadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Aile, değerler, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, öğretim programı.

KİTAB-I DEDE KORKUT'TA “DOĞA-İNSAN” BİRLİĞİ VE GÜNCEL EKO-KRİTİK SANAT PRATİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin TÜMER ÇELİK

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışma, Kitab-ı Dede Korkut anlatılarında somutlaşan göçebe ekolojisini, Batı merkezli Antroposen eleştirileri ve çağdaş eko-kritik sanat pratikleri ekseninde incelemektedir. Aydınlanma rasyonalizminin kurduğu Kartezyen paradigmanın beslediği modernite, doğayı pasif ve sömürülecek nesnel bir hammaddeye indirgerken; Dede Korkut metinleri insan dışı varlıkların (dağlar, nehirler, ulu ağaçlar) aktif fail olduğu hiyerarşisiz, yatay ve bütüncül bir evren tahayyülü sunmaktadır. Anlatı katmanlarında karşımıza çıkan Salur Kazan'ın suyla dertleşmesi, mülkünü ararken kurda ve köpeğe yönelmesi veya kahramanların ulu bir ağaca sığınması gibi mitsel-ritüelistik kodlar, Yeni Materyalizm akımının öncülerinden Jane Bennett'in "Canlı Madde" teorisinde kavramsallaştırdığı "nesne eylemliliği" ve "hayati materyalizm" yaklaşımlarıyla felsefi ve ontolojik düzeyde örtüşmektedir. Araştırmada; nitel doküman analizi ve eleştirel görsel metodoloji kullanılarak, geleneksel Türk düşüncesindeki animistik ve eko-sentrik dünya görüşünün, günümüz çağdaş sanatında küresel çevre krizine ve iklim adaletine odaklanan disiplinlerarası enstalasyonlarda nasıl yeni bir estetik dil, geçici/çözünebilir mekân tasarımı ve ekolojik etik olarak yeniden üretilebileceği çözümlemektedir. Elde edilen bulgular, mitsel metinlerdeki kadim ekolojik bilincin, çağdaş biyo-sanat pratiklerindeki "insan dışı ortaklarla üretim" süreçlerine alternatif bir teorik patika sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kitab-ı Dede Korkut, Jane Bennett, Canlı Madde, Eko-Art, Antroposen.*

BAYBURT İLİNİN TURİZMİNDE DEDE KORKUT’UN YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Yavuz DEĞİRMENCİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

Öğr. Gör. Dr. Sezgin YILDIZ

ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Dede Korkut kültürel mirasının Bayburt turizmi içerisindeki yerini ve önemini coğrafi bakış açısıyla değerlendirmektir. Çalışmada, Dede Korkut’a ait kültürel değerlerin Bayburt’un kültür turizmi potansiyeline katkıları ortaya konulmuş, kültürel miras unsurlarının şehrin turizm merkezi kimliği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca “Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği”nin 2018 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne alınmasının Bayburt’un turistik tanıtımına etkileri değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup saha çalışması, gözlem ve doküman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında Bayburt’ta bulunan Dede Korkut Anıtı, Dede Korkut Şehir Müzesi ve Dede Korkut temalı kültürel alanlarda gözlemler gerçekleştirilmiştir. Bu turizm alanlarına yönelik haritalama çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Dede Korkut Kültür ve Sanat Şöleni ile Dede Korkut Bisiklet Festivali gibi etkinliklerin turizm faaliyetlerine etkileri incelenmiştir. Literatür taramasıyla birlikte elde edilen veriler coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre Bayburt, Dede Korkut kültürünün yaşatıldığı önemli merkezlerden biridir. Şehirde bulunan kültürel mekânlar ve düzenlenen festivaller, şehrin kültür turizmi açısından önemli çekicilik unsurları oluşturmaktadır. Özellikle Dede Korkut Anıtı ve Dede Korkut Şehir Müzesi, ziyaretçilerin ilgisini çeken kültürel alanlar arasında yer almaktadır. Uluslararası Dede Korkut Kültür ve Sanat Şöleni ile Dede Korkut Bisiklet Festivali ise yerel kültürün tanıtılmasına katkı sağlamakta ve şehrin turistik görünürlüğünü artırmaktadır. UNESCO tesciliyle birlikte Dede Korkut mirasının ulusal ve uluslararası düzeyde daha fazla tanınırlık kazandığı belirlenmiştir. Çalışmada, Dede Korkut kültürel mirasının, Bayburt’un kültür turizmi potansiyeline önemli katkılar sağlayan temel değerlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kültürel mirasın korunması ve turizmle bütünleştirilmesi, Bayburt’un kültür turizmi potansiyelinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda Dede Korkut temalı etkinliklerin artırılması, kültürel alanların tanıtımına ağırlık verilmesi ve kültür turizmi politikalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, Dede Korkut, kültür turizmi, somut olmayan kültürel miras.

TÜRKİYE'NİN UNESCO DÜNYA MİRASI GEÇİCİ LİSTESİ'NDEKİ VARLIKLARININ TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Yavuz DEĞİRMENCİ

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

Öğr. Gör. Dr. Sezgin YILDIZ

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan varlıklarının mekânsal dağılışı özelliklerini ortaya koymak ve turizm coğrafyası açısından bu varlıkları analiz etmektir. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi, üstün evrensel değere sahip olduğu değerlendirilen ve gelecekte Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesi beklenen kültürel ve doğal miras varlıklarını kapsamaktadır. Türkiye, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmasının sağladığı kültürel çeşitlilik sayesinde, Dünya Mirası Geçici Listesi'nde çok sayıda miras varlığı ile temsil edilmektedir. Araştırmada UNESCO Türkiye Millî Komisyonu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın yöntemini doküman incelemesi, literatür taraması ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı mekânsal analizler oluşturmaktadır. Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan varlıkların koordinat bilgileri CBS ortamına aktarılmış, dağılışı haritaları hazırlanmış ve bölgesel yoğunlaşma alanları belirlenmiştir. Ayrıca miras varlıklarının türleri, bulundukları coğrafi bölgeler ve turizm faaliyetleriyle ilişkileri değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre 2026 yılı itibarıyla Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde 80 miras varlığı yer almaktadır. Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan varlıkların büyük çoğunluğu kültürel miras niteliği taşımaktadır. Varlıkların özellikle tarih boyunca yoğun yerleşme ve medeniyet faaliyetlerine sahne olan bölgelerde kümелendiği belirlenmiştir. Akdeniz, Ege, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri önemli yoğunlaşma alanları olarak öne çıkmaktadır. Miras varlıklarının bulunduğu alanların önemli bir kısmının kültür turizmi ve inanç turizmi açısından yüksek çekiciliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan varlıkları, kültürel coğrafi çeşitliliği taşıyan önemli değerlerdir. Bu varlıkların mekânsal dağılışı özelliklerinin ortaya konulması, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir turizm planlaması ve bölgesel kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi, turizm coğrafyası, kültürel miras.

İLKOKUL 3. SINIF FEN BİLİMLERİ DERS KİTABINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. Yavuz DEĞİRMENCİ

Öğr. Gör. Nihal ÖZDEMİR

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Bu araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan ilkokul 3. sınıf Fen Bilimleri ders kitabına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bu görüşlerden elde edilen bulgular doğrultusunda yeni ders kitaplarının hazırlanma sürecine katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın örneklemini; Bayburt İli Merkez İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 13 farklı ilkokulda görev yapan ve amaçlı örnekleme metoduyla seçilen 47 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma betimsel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak beş bölüm ve toplam 53 sorudan oluşan bir değerlendirme anketi kullanılmış; verilerin analizinde yüzde (%) ve frekans (f) hesaplanmıştır. Öğretmenler fen bilimleri ders kitabını bilimsel içerik yönüyle başarılı bulurken, öğrenci ilgisini çekebilecek türden karikatür, bulmaca vs. ile zenginleştirilmesinin gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca ödev ve araştırmalar ile geriye dönük yoklama sorularına daha sıklıkla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretim yaklaşımı boyutunda öğretmenlerin %64'ü ünite ve konuların anlamlı öğrenmeyi destekleyecek şekilde sıralandığını ve birbiriyle ilişkili kavramların mantıklı bir düzende sunulduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte öğretmenler; derse öğrenci katılımının yeterince sağlanamaması ve ara değerlendirmelere yeterince yer verilmemesini kitabın öğretim yaklaşımı açısından temel eksiklikleri olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 89'u okunabilirlik boyutunda kitabı TDK yazım kurallarına, imla ve dilbilgisi kurallarına uygun olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Paragraf içinde ve paragraflar arasında da anlam bütünlüğünün sağlandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu, ders kitabındaki etkinlikleri; öğrencilerin gelişim düzeylerine, el becerilerine ve bilişsel becerilerine uygun bulmuşlardır. Öğretmenlerin %86'lık kısmının, ders kitabındaki aktiviteler ile ders içeriğini ilişkili buldukları görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenler, ders kitabındaki etkinlikleri; bilimsel araştırmaya yönelik çalışmalar içermesi ve deney için gerekli ön bilgilere yer verilmesi konularında yetersiz bulmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, Fen bilimleri, Öğretmen görüşleri

HÂCÛ-Yİ KİRMÂNÎ'NİN SULTAN BAHADIR HAN'A YAZDIĞI BİR KASİDESİNİN TAHLİLİ

Doç. Dr. Yeşim IŞIK BAĞRIAÇIK
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Hâcû-yi Kirmânî (ö. 753/1352) Moğol dönemi arif şairlerindendir. Çocukluk dönemini ve eğitimi Kirman'da geçirse de kıtlık sebebiyle doğduğu şehirden ayrıldı. Hicaz, Şam, Beytü'l-Makdis, Irak-ı Acem ve Bağdat'a yolculuklar yaptı. Moğol İlhanlı Devleti'nin son Sultanı olan Ebu Said Bahadır'a varmak arzusu ile 732 yılında Tebriz'e gittiysen de Sultan'ın öldüğü ve yerine Arpa Han tahta geçtiği haberini aldı. Arpa Han'ın da kısa bir süre sonra öldürülmesiyle daha güvenli bulunduğu Şiraz'a gitti. Hâfız-ı Şirazî'nin de iltifatlarına mazhar olduğu İncû Hanedanına sığındı. Şah Ebu İshak İncû'nun döneminde refah içinde yaşadı. Fars şiirinde önemli bir yere sahip olan şair dönemin şiirine üslup açısından yenilikler getirdi. Onun şiire getirdiği yeniliği dünya hayatının değişkenliği ve güvensizliği sebebiyle onu ciddiye almaması ve özellikle gazellerinde dünyaya karşı rindane bir üslup takınmasıdır. Başta Hafız olmak üzere kendinden sonraki şairleri etkileyen Kirmanî dönemin sultanlarını, yöneticilerini ve mutasavvıflarını methetti.

Hâcû-yi Kirmânî Ebu Said Bahadır ve veziri Gıyâseddin Muhammed'e sunmak üzere Hümâ vü Hümâyûn adlı iki eser yazdı. Bu çalışmada şairin Bahadır Han'a yazdığı bir kasidesi tahlil edilecektir. Kirmânî kasidesinin ilk dizelerinde şiirinin eşsiz değere sahip olduğunu belirterek şiir divanını gezegenlerle dolu bir burca ve her bir bölümünü mücevher dolu sandığa benzetti. Daha sonra sözü memduhuna getirerek şiirine asıl değeri katacak şeyin cihan padişahının övgüsü olduğunu belirtmektedir. Bahadır Han'ı adil, tedbir sahibi, sabırlı, azimli, kararlı ve güçlü bir padişah olarak betimlemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Hâcû-yi Kirmânî, Bahadır Han, Kaside.*

RUS İMPARATORLUĞUNUN SİBİRYA'DA UYGULADIĞI CEZA POLİTİKALARINA BİR ÖRNEK: KATORGA SİSTEMİ

Doç. Dr. Zafer SEVER

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Rusya'da 17. asrın sonlarında, özellikle İmparator I. Petro döneminde uygulanmaya başlanan Katorga (kürek mahkûmiyeti), ağır suçluların devlet menfaatine zorla çalıştırılmasını temel alan bir ceza sistemidir. Kökeni Yunanca katargon/katırğa kelimesinden gelen bu terim, ilk olarak 1699'da suçluların Azak'a sürgün edilerek ağır işlerde çalıştırılmasıyla işlevsellik kazanmıştır. Çarlık ekonomisinin ana dayanağı haline gelen Sibiry'a'nın kolonizasyonu ve endüstriyel gelişimi için temel bir araca dönüşmüştür. Başlangıçta Azov ve Baltık liman inşaatlarında kullanılan bu sistem, 1705'ten itibaren zengin doğal kaynaklara sahip Sibiry topraklarına yönlendirilmiş, mahkûmlar kırbaçlanma ve bedenlerine damga vurulması gibi ağır cezaların ardından daimî çalışmaya mahkûm edilmiştir. Sibiry, uzun yıllar süren savaşların ardından Rus ekonomisinin zor durumda olduğu bir dönemde keşfedilen gümüş başta olmak üzere çeşitli metal madenleri sayesinde stratejik bir öncelik kazanmıştır. Özellikle Nerçinsk gümüş madenleri ve fabrikaları, devletin insan gücü ihtiyacını karşılamak adına sürgünlerin ana merkezi olmuştur. 1754'te ölüm cezasının yerini daimî sürgün cezasının almasıyla ağır suçluların yanı sıra asker kaçakları ve hırsızlar da Sibiry'ya gönderilmeye başlanmıştır. Sistem zamanla toplumsal bir istihdam politikasına dönüştürülmüştür. Erkekler madenlerde ağır işlerde çalıştırılırken, kadın mahkûmlar İrkutsk'taki çuha fabrikalarında görevlendirilmiştir. 1769'da Baltık projelerinin bitişiyle beraber Sibiry, Rus ceza sisteminin merkezi haline gelmiştir. İmparatoriçe II. Katerina döneminde sürgün kapsamının genişletilmesi, Yekaterinburg ve Nerçinsk gibi bölgelerin hem ekonomik kalkınmasını sağlamış hem de bakir toprakların iskân edilmesine zemin hazırlamıştır. Bu bildiri, Katorga sisteminin suçluların cezalandırılmasının ötesinde, kadim Türk yurdu Sibiry'nın yeraltı zenginliklerini Rus İmparatorluğu'na kazandırmak için yürütülen sistemli bir iş gücüne dönüştürülmesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ruslar, Sibiry, Sürgün, Katorga, Ceza Sistemi.

KUR'AN KISSALARINDAKİ BABA-OĞUL İLİŞKİLERİNİN DEDE KORKUT HİKÂYELERİNDEKİ YANSIMALARI

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep DEMİRYORGAN

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Kur'an-ı Kerîm'de yer alan kıssalar, yalnızca tarihsel olayların aktarımını içeren anlatılar olmayıp bireysel ve toplumsal düzlemde dinî, ahlâkî ve eğitsel mesajlar taşıyan temel öğretim unsurlarıdır. Bu kıssalar arasında baba-oğul ilişkisini merkeze alan örnekler dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı, Kur'an kıssalarında yer alan baba-oğul ilişkilerine ilişkin dinamiklerin, Türk sözlü kültürünün temel metinlerinden biri olan Dede Korkut Kitabı hikâyelerindeki yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışma Kur'an kıssalarında işlenen baba-oğul ilişkilerinin Dede Korkut anlatılarındaki izdüşümlerini karşılaştırmalı edebiyat ve kültürel aktarım perspektifinden incelemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda özellikle Hz. İbrahim ile Hz. İsmail arasında şekillenen teslimiyet ve itaat eksenli ilişki ile Hz. Yakub ve Hz. Yusuf kıssasında öne çıkan ayrılık, özlem ve yeniden kavuşma temaları merkeze alınmaktadır. Kur'an'da Hz. İsmail'in, babasının ilahî emre dayanan talebine koşulsuz teslimiyet göstermesi, Dede Korkut anlatılarında oğulların baba otoritesine bağlılığı ve soyun devamı uğruna üstlendikleri fedakârlıklarla ilişkilendirilmektedir. Benzer biçimde, Hz. Yakub'un Hz. Yusuf'un gömleğini gözlerine sürmesiyle görme yetisini yeniden kazanması motifi, Dede Korkut hikâyelerinde kaybolan veya esarete düşen oğulların dönüşüyle birlikte yaşanan manevi diriliş ve toplumsal bütünleşme sahneleriyle karşılaştırılmaktadır. Çalışma, Kur'an kaynaklı değerlerin Türk destan geleneğinde doğrudan ya da dolaylı biçimde yeniden üretilerek baba-oğul ilişkisinin sadakat, fedakârlık, sabır ve kurtuluş ekseninde ortak bir kültürel hafızaya dönüştüğünü ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: *Tefsir, Kur'an Kıssaları, Baba-Oğul İlişkisi, Dede Korkut Hikâyeleri, Söylem.*

DÜNYA MÜZİK KÜLTÜRÜNDE EN UZUN SÜRE ÇALINAN MÜZİK ESERLERİ

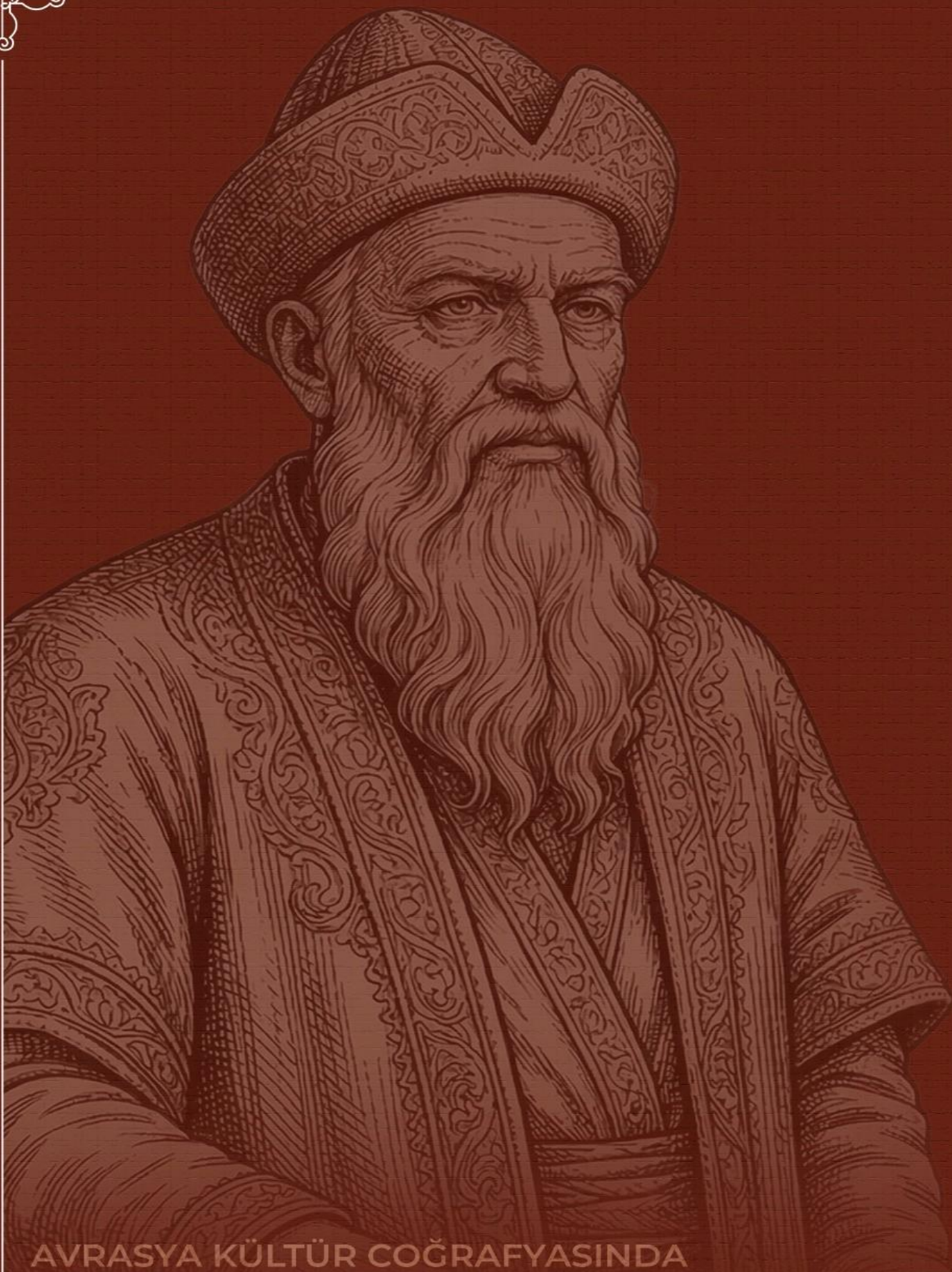
Zinyet ORUCOVA

NAHÇIVAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

John Cage'in "ASLSP" (Mümkün Olduğunca Yavaş) adlı eseri, 20. yüzyıl müzik felsefesinin en radikal örneklerinden biri olarak sanatın zamanla olan geleneksel ilişkisini kökten değiştirmektedir. Almanya'nın Halberstadt şehrinde 639 yıl sürmesi planlanan bu benzersiz performans; müziği anlık bir deneyim olmaktan çıkarıp, yüzyılları birbirine bağlayan canlı bir medeniyet projesine dönüştürmektedir. Çalışmada, eserin matematiksel yapısı, "rastlantısallık (şans) işlemleri" metodu ve sessizliğin müzikal bir bileşen olarak rolü derinlemesine analiz edilmektedir. Projenin psikolojik ve sosyolojik boyutları, modern çağın hızlı tüketim temposuna karşı bir tür manevi direniş biçimidir. Yıllarca süren tek bir akor değişimi, dinleyiciyi meditatif bir sükûnete davet etmenin yanı sıra, gelecek nesillere yönelik büyük bir güven ve kültürel sorumluluk mesajı iletmektedir. 2640 yılına kadar uzanan bu kronolojik iskelet, insan ömrünün geçici mahiyeti ile zamanın nesnel büyüklüğü arasındaki diyalogu yansıtmaktadır. Sonuç olarak "ASLSP", sanatın yalnızca duyulan bir ses değil, zamanın içinde yaşanan bir varoluş durumu olduğunu kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: John Cage, 639 yıllık müzik, Mümkün olduğunca yavaş müzik.

AVRASYA KÜLTÜR COĞRAFYASINDA
DEDE KORKUT, ORTAK BELLEK VE ORTAK GELECEK

DEDE KORKUT IN THE EURASIAN CULTURAL
GEOGRAPHY: SHARED MEMORY AND SHARED FUTURE